MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖ FAKULTETO
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

ARMANDAS BUNKEVIČIUS
VIEŠOJI TEISĖ

DEMOKRATINIO IR HIERARCHINIO VALDYMO PRINCIPAI BEI JŲ ĮGYVENDINIMAS VALSTYBĖS IR BAŽNYČIOS TEISĖJE

Magistro baigiamasis darbas

Prof.dr. Kazys Meilius

Vilnius 2016

TURINYS

ĮVADAS 3
1. DEMOKRATINIO IR HIERARCHINIO VALDYMO SAMPRATA 6
1.1. Demokratinio valdymo samprata valstybėje. 7
1.1.1. Demokratinio valstybės valdymo formos. 11
1.2. Bažnyčios valdymo, kaip hierarchinio valdymo sistemos samprata. 13
2. DEMOKRATINIO VALDYMO ĮGYVENDINIMAS VALSTYBĖJE. 18
2.1. Valdžios padalijimo principas, kaip pagrindinis demokratinio valstybės valdymo įgyvendinimo instrumentas. 18
2.2. Aukščiausios demokratinės valstybės valdžios institucijos ir jų funkcijos. 21
2.2.1. Parlamentas. 21
2.2.2. Prezidentas. 25
2.2.3. Vyriausybė. 29
2.2.4. Teismas. 32
2.3. Regioninė valdžia ir jos įgyvendinimas demokratinio valdymo formos valstybėje. 35
3. HIERARCHINIO BAŽNYČIOS VALDYMO ĮGYVENDINIMAS 40
3.1. Aukščiausia Bažnyčios valdžia. 41
3.1.1. Popiežius ir Vyskupų Kolegija. 41
3.1.2. Vyskupų Sinodas. 47
3.1.3. Šventosios Romos Bažnyčios kardinolai. 48
3.1.4. Romos Kurija. 50
3.1.5. Romos Popiežiaus legatai. 52
3.2. Dalinės Bažnyčios ir jose esanti valdžia 53
3.2.1. Dalinių Bažnyčių vidaus valdymo tvarka. 58
3.3. Bažnytiniai teismai. 63
4. DEMOKRATINIO VALSTYBĖS VALDYMO IR HIERARCHINIO BAŽNYČIOS VALDYMO PANAŠUMAI BEI SKIRTUMAI. 67
4.1. Demokratinio valstybės ir hierarchinio Bažnyčios valdymo principų panašumai ir skirtumai. 67
4.2. Demokratinio valstybės ir hierarchinio Bažnyčios valdymo principų įgyvendinimo panašumai ir skirtumai. 69
LITERATŪRA 77
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS 84
SANTRAUKA 85
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA 86
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 87

ĮVADAS

Katalikų Bažnyčioje valdymo sistema yra hierarchinė (330, 572 kan.).[1] Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika.[2]

Tyrimo problema. Ar demokratinio valstybės valdymo ir Bažnyčios hierarchinio valdymo principai ir jų įgyvendinimas valstybės ir Bažnyčios teisėje yra panašūs ?

Temos aktualumas. Bet kokia valstybė taip pat ir Bažnyčia neįsivaizduojama be valdžios. Tačiau kiekviena valdžia turi savo valdymo forma, kurios klasifikuojamos pagal institucijas, kuriose sutelkta pagrindinė galia, valdančiųjų patekimo į valdžią būdus, vyraujančią valdančiųjų ideologiją, valstybės santykį su verslu, religija, ir kita.

Demokratinėje valstybės valdymo formoje visi demokratinės valstybės piliečiai turi teisę dalyvauti valstybės valdyme. Tačiau skirtingose šalyse būna skirtingos demokratinio valdymo formos išraiškos. Atstovaujamoji demokratija pasižymi tuo, kad įstatymus leidžia ir vykdo valstybės piliečių išrinkti atstovai. Ši demokratinio valstybės valdymo forma pasaulyje yra populiariausia. Mūsų valstybė valdymo forma taip pat yra atstovaujamosios demokratijos. Dalyvavimo demokratija, kai į valstybės valdymą gali įsitraukti plati visuomenės dalis. Tiesioginė demokratija pasireiškia tuo, kad piliečiai tiesiogiai dalyvauja valstybės valdymo sprendimų priėmimo procese. Tai reiškia, kad suverenitetas valstybėje priklauso tik liaudžiai. Liaudis suverenitetą įgyvendina tiesiogiai, referendumu leisdama įstatymus. Viena iš tokių valstybių su aiškiais išreikštais tiesioginės demokratijos požymiais yra Šveicarija.

Bažnyčia buvo įkurta Kristaus, kaip institucija turinti tam tikrą struktūrą. Laikui bėgant ši struktūra tapo labiau išvystyta. Šiandien Bažnyčia yra labai sudėtinga ir organizuota institucija su savo įstatymais ir teisine sistema. Tačiau nors Bažnyčia sukurta nuo pirmojo amžiaus jos valdymo struktūra smarkiai nepakito. Ši institucija buvo įkurta su vienu lyderiu ir grupe lyderių pagal pagrindinį lyderį. Juos sudaro vyskupai ir Popiežius kurie šiandien yra Petro ir apaštalų įpėdiniai (330 kan.).

Šia temą verta nagrinėti dėl to kad trūksta mokslinių žinių apie demokratinio valdymo valstybėje bei Bažnyčios hierarchinio valdymo principų įgyvendinimą valstybės ir bažnyčios teisėje.

Demokratinio valstybės ir Bažnyčios hierarchinio valdymo, bei šių valdymo įgyvendinimo analizė gali padėti suprasti, šių valdymo formų individualumą, įgyvendinimo institucijas, jų paskirtį ir funkcijas valdymo sistemoje. Todėl tinkamas nagrinėjamos temos aktualumas pasireiškia per demokratinio valstybės ir hierarchinio Bažnyčios valdymo teisinio reguliavimo analizės svarbą, šių

[1] *Kanonų teisės kodeksas* (Vilnius: UAB Katalikų pasaulio leidiniai, 2012).
[2] "Lietuvos Respublikos Konstitucija", *Valstybės žinios*, 33,1014 (1992).

valdymo formų istorinio formavimosi raidą ir sampratą, bei panašumų vienos kitos atžvilgiu atskleidimu.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištirtumo lygis-Demokratinio valstybės valdymo ir Bažnyčios hierarchinio valdymo principų ir jų įgyvendinimo santykis valstybės ir Bažnyčios teisėje, Lietuvos teisinėje literatūroje ir užsienio literatūroje nėra nagrinėtas. Daugiausia mokslinėje literatūroje skiriamas dėmesys atskiriems demokratinio ir hierarchinio Bažnyčios valdymo aspektams-tai yra šių valdymo formų sampratai, įgyvendinimo institucijoms ir jų funkcijoms, įgyvendinant šias valdymo formas, valdančiųjų patekimo į valdžia būdams ir teisiniams pagrindams, valdžios valdymo galiai.

Šia literatūrą galiama suskirstyti į keturias grupes:

1. **Teisės aktus** -Demokratinių valstybių pagrindiniai įstatymai (*Konstitucijos*), konstituciniai įstatymai, Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo sprendimai, Bažnytinės teisės pirminiai ir antriniai teisės aktai (Kanonų teisės kodeksas, Vatikano II susirinkimo nutarimai, popiežių išleistos konstitucijos), kuriuose reglamentuojama demokratinio valstybės ir hierarchinio Bažnyčios valdymas ir jo įgyvendinimas.

2. **Komentarus –**kuriuose trumpai pristatomi demokratinio valstybės ir hierarchinio bažnyčios valdymo įgyvendinimo aspektai, sampratos.

3. **Informacinio, pristatomojo pobūdžio įvairių šalių teisininkų moksliniai straipsniai**. Jų bendras požymis-aprašoma demokratinis valstybės ir hierarchinis Bažnyčios valdymas, jo struktūra, institucijos jo įgyvendinimo būdai.

4. **Analitiniai įvairių mokslininkų darbai-** Jų esminis požymis gili demokratinio valstybės taip pat hierarchinio Bažnyčios valdymo principų, bei jų įgyvendinimo valstybės ir Bažnyčios teisėje filosofinė ir teisinių dokumentų analizė, vertinimas. Atskirų šių valdymo formų įgyvendinančių institucijų kūrimo peripetijų aprašymas. Taip pat šių valdymo formų istorinės raidos palyginimas. Labiausiai paminėtini šie autoriai: *Shambeckas Herbertas, Vytautas Šlapkauskas, Alfredas Sokolovas, Alfonsas Vaišvila, Saulius Spurga, Mindaugas Virbickas, Egidijus Jarašiūnas, Gediminas Mesonis, Kazys Meilius, Robertas Pukenis, Petras Smilgys, Agnė Visockaitė, Klaus Morsdorf, Nigel Asford, David Held* .

Baigiamojo darbo reikšmė. Kadangi demokratinis valstybės ir Bažnyčios hierarchinis valdymo santykis valstybės ir Bažnyčios teisėje nėra nagrinėtas, todėl šiame darbe atlikta šių valdymo formų mokslinė ir praktinė analizė nustatant jų panašumus, gali būti reikšminga kaip naudinga informacija, kitiems mokslininkams tiriantiems kitas valdymo formas jų įgyvendinimą ir santykį.

Tyrimo tikslas. Šio darbo tikslas atskleisti demokratinį valstybės ir hierarchinį Bažnyčios valdymą, jo principus, demokratinio valstybės valdymo ir Bažnyčios hierarchinio valdymo principų ir jų įgyvendinimo valstybės ir Bažnyčios teisėje panašumus. Šis tikslas gali būti pasiektas nuosek-

liai išanalizavus atskirus iš šio tikslo sekančius uždavinius: 1) atskleisti valstybės demokratinio ir hierarchinio Bažnyčios valdymo sampratą; 2) nustatyti, kaip įgyvendinamas demokratinės valstybės ir Bažnyčios hierarchinis valdymas; 3) tiriant demokratinio valstybės ir Bažnyčios hierarchinio valdymo teisinį reglamentavimą valstybės ir Bažnyčios teisėje, nustatyti šių valdymo formų principų ir jų įgyvendinimo panašumus.

*Tyrimo metodika***.** Darbo teorinėje dalyje naudojamas aprašomasis ir mokslinės literatūros analizės metodai. Šiais metodu aprašoma demokratinio valstybės ir hierarchinio Bažnyčios valdymo samprata, jų įgyvendinimo ypatumai, analizuojami įvairių autorių darbai apie šių valdymo formų atskirus aspektus.

Darbo praktinėje dalyje naudojami: 1) lyginamasis metodas-lyginami demokratinis valstybės ir hierarchinis Bažnyčios valdymai, jų pagrindai; 2) aprašomasis metodas padeda perkelti pagrindinius demokratinio valstybės ir hierarchinio Bažnyčios valdymo principus ir institucijas jų funkcijas per kurias šie valdymai įgyvendinami; 3) Dokumentų analizės metodas naudotas analizuojant įvairių šalių, Vokietijos, Prancūzijos, Lietuvos, Šveicarijos, Suomijos, Latvijos, Baltarusijos konstitucijas ir įstatymus, Bažnyčios kanonų teisė kodeksą ir jo komentarą, antrojo Vatikano susirinkimo nutarimus, Romos Popiežiaus bažnytines konstitucijas.

Taip pat darbe naudoti sisteminės analizės ir deduktyvaus samprotavimo metodai viso darbo metu.

Tyrimo struktūra. Darbas sudarytas iš įvado ir keturių dalių, išvadų naudotos literatūros sąrašo bei santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

Įvade pateikiama darbo problematika bei aktualumas, mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištirtumo lygis suformuluotas tikslas, apibrėžti darbo uždaviniai, tyrimo metodika. Pirmoje dalyje aprašoma demokratinio valstybės ir hierarchinio Bažnyčios valdymo samprata. Antroje dalyje analizuojamas demokratinio valdymo įgyvendinimas valstybėje. Trečioje dalyje analizuojamas hierarchinio valdymo įgyvendinimas Bažnyčios valdyme. Ketvirtoje dalyje atskleidžiami demokratinio valstybės valdymo ir hierarchinio Bažnyčios valdymo panašumai. Darbas baigiamas išvadomis, padarytomis teoriškai ir praktiškai išanalizavus temą. Taip pat pateikiamas naudotos literatūros sąrašas ir trumpai aptarta darbo esmė santraukoje lietuvių ir anglų kalbomis.

*Ginamasis teiginys***.** Demokratinio ir hierarchinio valdymo principai ir jų įgyvendinimas valstybėje ir Bažnyčioje yra priemonės užtikrinančios tam tikros žmonių grupės interesus, siekius ir vertybes, dėl ko šios valdymo formos kai kuriose valdymo įgyvendinimo srityse turi viena kitos požymių.

1. DEMOKRATINIO IR HIERARCHINIO VALDYMO SAMPRATA

Bet kokia valstybė taip pat ir Bažnyčia neįsivaizduojama be valdžios. Tačiau kiekviena valdžia turi savo valdymo forma, kurios klasifikuojamos pagal institucijas, kuriose sutelkta pagrindinė galia, valdančiųjų patekimo į valdžią būdus, vyraujančią valdančiųjų ideologiją, valstybės santykį su verslu, religija, ir kita.

Lietuvių kalbos terminų žodyne nurodoma, kad demokratija (gr.δήμος 'liaudis' + κρατῶ 'valdau) tai politinė valdžia, priklausanti nuo visuomenės valios.[3] Tame pačiame žodyne nurodoma, kad hierarchija žodžio reikšmė suprantama kaip (gr. hierarchia < hieros — šventas + archē — valdžia) daugiapakopė organizacinė struktūra, kurios grandys, einant nuo viršaus į apačią, *sudaro* griežtai reglamentuotus pavaldumo ir priklausomybės laiptus.[4] Iš šių žodžių etimologijos matome, kad žodžiai demokratija ir hierarchija sudaryti naudojant žodžius valdau, valdžia.

Valdžia apima visus žmonių socialinius santykius. Valdžia nulemia politinių procesų bei politinių santykių pobūdį, nes valdžia yra socialinis reiškinys. Valdžia gali pasireikšti kaip galia ir kaip autoritetas, todėl reikalinga apibrėžti autoriteto, valdžios ir galios sampratas.

Valdžia-tai individo ar institucijos gebėjimas priversti paklusti remiantis pripažinta teise reikalauti paklusimo.[5]

Autoritetas-politikoje siejamas su teisėtą galią turinčiais ir jai paklūstančiais subjektais. Paklusimas autoritetui grįstas ne prievartos bausme, o pirmiausia pagarba ir teise priimti sprendimus teisės daryti jiems įtaką ar juos vertinti pripažinimu.[6]

Galia- plačiąją prasme tai gebėjimas pasiekti norimą rezultatą.[7]

Todėl vienas iš pagrindinių, klausimų nagrinėjant demokratinio valstybės ir Bažnyčios hierarchinio valdymo principus ir jų įgyvendinimą yra galios paskirstymas šiose socialinėse grupėse. Tyrinėjant galios paskirstymą socialinėse grupėse kurios sudaro valstybę bei Bažnyčią reikia bandytinai atsakyti į klausimus, kodėl vieni turi galią spręsti, o kiti jos neturi. „ Skiriamos trys galios paskirstymo visuomenėje teorijos: klasių, elito ir pliuralistinė“ [8].

Kalbant apie minėtų valdymų sistemų teisinį reglamentavimą galima pasakyti tai, kad valstybės demokratinio valdymo sistema ir principai būna įtvirtinti Konstitucijoje ir įstatymuose, o

[3] Žodynas.lt “demokratija,“ žiūrėta 2015-12-15, http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/d/demokratija
[4] Zodziai.lt “Hierarchija žodžio reikšmė,“ žiūrėta 2015-12-15, http://www.z odziai.lt/reiksme&wo rd =Hie rarchija& w i d =7917
[5] Algimantas Jankauskas, *Politikos mokslų enciklopedinis žinynas* (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007), 18
[6] Algimantas Jankauskas, *Politikos mokslų enciklopedinis žinynas* (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007), 18
[7] Algimantas Jankauskas, *Politikos mokslų enciklopedinis žinynas* (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007), 18
[8] Agnė Visockaitė, *Politologijos mokymo dalyko metodinė priemonė* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 17.

Bažnyčios hierarchinio valdymo struktūra ir principai įtvirtinti katalikų bažnyčios katekizme ir Kanonų teisės kodekse. Tai pagrindinei minėtų valdymo sistemų teisinai šaltinai.

1.1. Demokratinio valdymo samprata valstybėje

„Šiandien neįsivaizduojamas žmonių gyvenimas be valstybėje ir ne valstybėje. Tačiau gerai suprantama, kad valstybės tarpusavyje skiriasi ne vien ekonominiu išsivystymu, bet gyventojų skaičiumi, didesne ar mažesne asmens (piliečio) priklausomybe nuo valstybės ir priešingai; kiek visuomenė gali daryti įtaką valstybei, asmenų psichosocialiniam, kultūriniam mentalitetui“[9].

Mykolas Romeris apie demokratijos atsiradimą kalba šitaip “ išoriškai demokratija yra užsimezgusi ne iš karto valstybėje, bet kaip tik elementarinėje bendruomenėje, kaip jos tvarkymosi modelis (tiesioginė demokratija-bendruomenės dalyvių sueigai. *„ Landesgemeinde“* Šveicarijos kantonuose, pavyzdingų protestantų ir senų Amerikos kolonistų bendruomenės organai, veikia reprezentaciniu mandatu..) bendruomenėse užsimezgusi demokratija buvo perkelta į valstybę, „ kaip plačiąją teorinę bendruomenę“. Valstybėje demokratijos aspektas yra, taip sakant, išvestinis iš bendruomenės sudarančios demokratijos tėvynę ar tėviškę“[10].

„Demokratijos sąvoka priskiriama prie daugiaprasmių politinio mąstymo sąvokų. Graikai pirmieji buvo pateikę šios sąvokos aiškinimą, jungdami „demos“ ir „kratain“ (liaudies valdžia). Atsižvelgiant į tai, kad graikai gyveno miestuose valstybėse, šis demokratijos supratimas atitinka tiesioginę demokratiją. Tačiau verta prisiminti ir tai, kad graikiškame polyje visateisio piliečio statusą turėjo tik mažoji dalis gyventojų, visi kiti gyventojai negalėjo dalyvauti valdyme. Todėl graikų demokratija vadinama daline demokratija“[11].

„Demokratija demokratizmas (idealizuotos politinės santvarkos) pavidalu XIX amžiuje tapo praktiškai įmanoma, nes sudarė simbolinę su liberalizmu ir taip monarchija iš absoliutizmo į konstitucionalizmą, o teisinei, konstitucinei valstybei duota pradžia. Šis liberalios demokratizacijos

[9] Kazimieras Meilius, „Nasciturus statusas antikinėje ir moderniojoje kultūroje ir teisėje,“ iš *Medicina etika ir teisė apie žmogų iki gimimo,* Andrius Narbekovas, Birutė Obelienė, Kazimieras Meilius, Angelija Valančiūtė, Palmyra Rudalevičienė, Danielius Serapinas, Daiva Bartkevičienė (Kaunas: Vyatauto Didžiojo universitetas, 2012), 387.

[10] Mykolas Romeris, *Valstybė ir jos konstitucinė teisė III dalis, Valstybės formos ir konstituciniai rėžimai* (Vilnius: Mukolo Romerio universitetas, 2008), 32- 33.

[11] Herbertas Schambeckas, Apie demokratijos sąvoką ir raidą Europoje“, *iš Teisė ir demokratija. Demokratija Lietuvoje: Vakarų ir Rytų (1990-2007),* Shambeckas Herbertas, Vytautas Šlaplauskas, Alfredas Sokolovas, Alfonsas Vaišvila, Kresensijus Stoškus, Saulius Arlauskas, Linas Baublys, Rūta Petkuvienė, Darijus Beinoravičius (Vilnius: Mukolo Romerio universitetas, 2009), 20.

kelias prasidėjo pastangomis siekti rašytinės konstitucijos ir baigėsi parlamento įkūrimu, demokratinių rinkimų teisės ir pagrindinių teisių laidavimu“ [12].

Pasak Sauliaus Spurgos „demokratija yra epochos tendencija ir mada beveik visos pasaulio valstybės skelbiasi esančios demokratinės, nors nemenka jų dalis tokiomis negali būti laikomos. Svarbiausiu demokratijos kriterijumi buvo ilgą laikoma laisvi ir teisingi rinkimai-tai ką vadiname atstovaujamąją demokratija. Ilgainiui atskleidė, kad toks požiūris nepakankamas. Viena vertus, demokratiškai išrinkti valdžios atstovai gali elgtis ne demokratiškai ir paminti liberalios demokratijos normas. Tai neretai būdinga kitoms ne Vakarų kultūros valstybėms ir visuomenėms“[13].

Kaip pavyzdį šiems Sauliaus Spurgos žodžiams galima pateikti Lietuvos kaimyninę valstybę Baltarusiją. Baltarusijos Respublikos konstitucijos 1 straipsnyje skelbiama, kad Baltarusijos Respublika-unitarinė demokratinė socialinė teisinė valstybė. 3 straipsnyje nurodoma, kad vienintelis šaltinis valstybinės valdžios ir suvereniteto nešėjas Baltarusijos Respublikoje yra tauta. Tauta įgyvendina savo valdžią tiesiogiai, per atstovaujamuosius ir kitokius organus formose ir ribose nurodytose konstitucijoje.[14]

Tačiau Baltarusija Europoje kartais vadinam „paskutine Europos diktatūra“, nes rinkimai šioje valstybėje vyksta ne laisvai ir nesąžiningai. Nė vienų nuo 1995 m. Baltarusijoje surengtų rinkimų ESBO nepripažino laisvais ir teisingais. Nepaisant kai kurių rinkimų įstatymo patobulinimų, remiantis ESBO Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro (angl. ODIHR) ir ESBO parlamentinės asamblėjos tarptautinės rinkimų stebėjimo misijos informacija, per įvykusius parlamento rinkimus nepaisyta daugybės įsipareigojimų ESBO, įskaitant piliečių teisę jungtis į asociacijas, kandidatuoti ir laisvai reikšti savo nuomonę.[15]

Platonas savo knygoje *valstybė* apie demokratijos atsiradimą kalba šitaip “ demokratija-mano nuomone, įsigali tada, kai vargšai, nugalėję savo priešus, vienus iš jų iššudo, kitus ištremia, o visus kitus sulygina pilietinių teisių ir valstybės valdymo atžvilgiu-valstybinės pareigos demokratijoje dažniausia skirstoma burtų keliu“[16].

„Demokratinėje valstybėje visai nebūtina dalyvauti valstybės valdyme; nors ir turėtum tokių sugebėjimų; nebūtina ir paklusti, jei nenori, arba kariauti, kai kiti kariauja, ar gyventi taikoje

---

[12] Herbertas Schambeckas, Apie demokratijos sąvoką ir raidą Europoje“, *iš Teisė ir demokratija. Demokratija Lietuvoje: Vakarų ir Rytų (1990-2007)*, Herbertas Shambeckas, Vytautas Šlaplauskas, Alfredas Sokolovas, Alfonsas Vaišvila, Kresensijus Stoškus, Saulius Arlauskas, Linas Baublys, Rūta Petkuvienė, Darijus Beinoravičius (Vilnius: Mukolo Romerio universitetas, 2009), 26.

[13] Saulius Spurga. *Demokratija ir pilietinė visuomenė nacionalinėse valstybėse ir Europos Sąjungoje: Vidurio ir Ritų europos demokratizacija* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 23.

[14] “КОНСТИТУЦИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ 1994 ГОДА (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.),“ prieiga per internetą: http://www. pravo.by/main.aspx?guid=6351

[15] “Rinkimai Baltarusijoje 2012 m. spalio 26 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl padėties Baltarusijoje po 2012 m. rugsėjo 23 d. parlamento rinkimų (2012/2815(RSP)),” (Europos Parlamentas: Priimti teisės aktai 2012), 269.

[16] Platonas, *Valstybė* (Vilnius: Pradai, 2000), 293.

kaip kiti, jei nori taikos. Kita vertus, jei įstatymas ir draudžia tau valdyti arba teisti, jei tik tau ateis į galvą tokia mintis. Argi iš pirmo žvilgsnio toks gyvenimas neatrodo dieviškas ir saldus“[17] ?

Nigel Ashford teigia, „ kad demokratija yra ateities banga, mat vis daugiau ir daugiau šalių perima demokratines sistemas. Demokratija buvo priešinama monarchijai (vieno valdymui), oligarchijai (keleto valdymui) ir aristokratijai (geriausiųjų valdymui). Graikai demokratija siejo su trimis didžiosiomis ydomis: dauguma gali pasinaudoti savo valdžia mažumai engti; žmonės gali nesunkiai pasiduoti jausmų ir aistros antplūdžiui, o ne vadovautis protu; žmonių elgesys gali būti motyvuotas tik jų pačių interesų ir nepaisyti visos visuomenės interesų. Todėl, siekiant suderinti demokratijos privalumus ir sykiu išvengti arba iki minimumo sumažinti galimus pavojus, buvo sukurta specifinė demokratijos forma – liberalioji, atstovaujamoji demokratija. Būtent ši demokratijos forma šiandien užkariauja pasaulį. Abrahamas Lincolnas savo garsiajame Gettysburgo kreipimesi per Amerikos Pilietinį karą pateikė klasikinį demokratijos apibrėžimą. Demokratija yra „žmonių valdymas, valdymas per žmones ir valdymas žmonėmis“. Jo apibrėžimas iškelia keturis klausimus, į kuriuos liberalioji demokratija turi konkrečius atsakymus“[18].

Herbėrtas Schembeckas knygoje „ Teisė ir demokratija. Demokratija Lietuvoje: Vakarų ir Rytų (1990-2007)“ teigia, kad demokratija yra valstybės valdymo formos apibūdinimas ir politinė sąvoka, kuri išplėtota Prancūzijoje Didžiosios revoliucijos metu. Demokratija, kaip konstitucinė užduotis reikalauja valstybės garantuoto ir apsaugoto teisinio saugumo, teismų nepriklausomumo ir valstybės valdymo principai būtų tokie, kad tam tikra jų apimtis ir jurisdikcija būtų apribota tautos mandato pagrindu ir atsiskaitytų tautai“[19].

Matome, kad demokratinis valdymas valstybėje dažniausiai apibrėžiamas, kaip tautos valdžiai. Tai suprantama, kad visas valstybės valdymas priklauso liaudžiai. Liaudis tam, kad egzistuotų valstybė sukuria valdžios mechanizmą kuris yra jos kontroliuojamas ir įgyvendina jos valią. Tačiau kita vertus demokratinis valstybės valdymo mechanizmas, kuris turi savo veikimo principus yra sudėtinga valdymo sistema kurią galima apibūdinti tik iš daugelio kriterijų. Tokiu atveju atsakyti į klausimą ar valstybės valdymas yra demokratinis priklauso minėtų kriterijų ir jų įvertinimo. Bet kokiu atveju demokratiniam valdymui įgyvendinti reikia daug sąlygų, o pati demokratinio valdymo kokybė gali būti vertinam įvairiai

Iš to galima išskirti šiuos demokratiniam valstybės valdymui būdingus principus.

- Tautos suverenumas.
- Vyriausybės kūrimas, valdomiesiems sutinkant.

[17] Platonas, *Valstybė* (Vilnius: Pradai, 2000), 293.
[18] Nigel Asford, *Laisvos visuomenės principai* (Vilnius: Aidai, 2003), 20.
[19] Herbertas Schambeckas, Apie demokratijos sąvoką ir raidą Europoje“, *iš Teisė ir demokratija. Demokratija Lietuvoje: Vakarų ir Rytų (1990-2007),* Shambeckas Herbertas, Vytautas Šlaplauskas, Alfredas Sokolovas, Alfonsas Vaišvila, Kresensijus Stoškus, Saulius Arlauskas, Linas Baublys, Rūta Petkuvienė, Darijus Beinoravičius (Vilnius: Mukolo Romerio universitetas, 2009), 24.

- Laisvi ir nešališki rinkimai.
- Teisinis asmens laisvių užtikrinimas.
- Visų lygybė prieš įstatymus.
- Teisinis asmens laisvių užtikrinimas.
- Konstitucinis vyriausybės funkcijų apribojimas.
- Visuomenės ekonominis ir politinis pliuralizmas.

Pirmiausia, kad suprasti demokratinį valdymą valstybėje reikia aiškiai įsivaizduoti iš ko jis susideda. Tai galima padaryti sudarius ir išnagrinėjus demokratinio valstybės valdymo schemą.

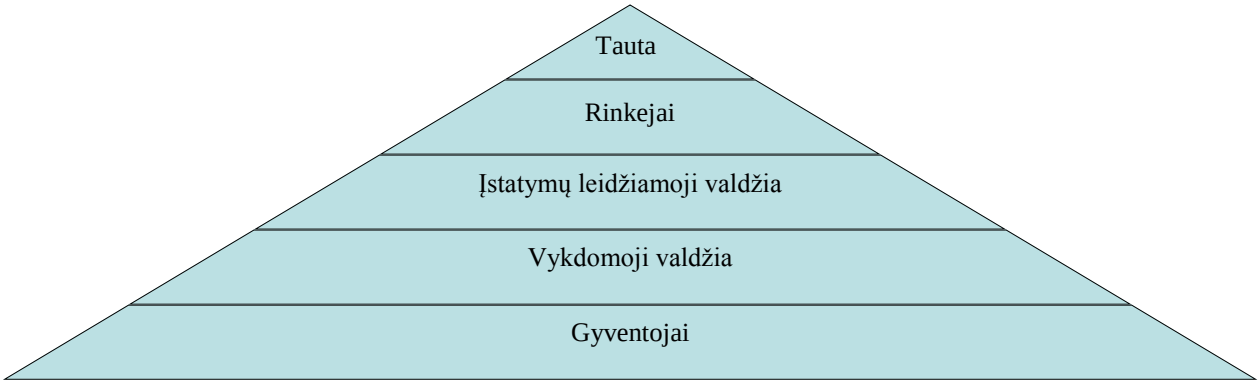

Pav. Nr. 1 Demokratinio valstybės valdymo schema

Iš schemos matome, kad trikampio viršuje-tauta, tas pats „demos“, sudarantis demokratinio valstybės valdymo supratimo dalį. Viršūnė tai valdžia, ta pati „ kratos“. Viršūnė nuo kurios eina valdžia žemyn ir parodo, kad tautos valdžia pasiskirsto visiems ir jai visi pavaldūs. Tai rodo, kad tauta nepavaldi niekam ir yra aukščiausia valdžia, ko reikalauja demokratija.

Pažymėtina, kad tauta ne tik gyvenantys žmonės, bet ir ateities kartos. Todėl jokių nurodymų tauta negali duoti, būti pavaldžiam jam ir siekiat savų interesų. Tik šia prasme tauta turi valdžią ir valstybėje vyrauja demokratija.

Kita trikampio dalis-rinkėjai, dabar gyvenantys valstybės piliečiai, turintys teisę balsuoti ir renkantys aukščiausiosios valdžios deputatus. Rinkėjai turi paklusti tautos interesams, o jeigu jie nepaklus jiems, tai tautos valdžia nebus demokratinė. Tada šalyje vyraujančią valdžią galėsime vadinti-minios valdžia.

Įstatymų leidžiamoji valdžiai besąlygiškai pavaldūs visi šalies gyventojai. Tai gali atrodyti ir keistai, juk gyvenime nė su kokia įstatymu leidžiamąją valdžia mes jokio kontakto neturime, dažniausiai mes kontaktuojame su vykdomosios valdžios atstovais-valstybės tarnautojais, policininkais ir t.t. Vykdomoji valdžia jokių savarankiškų, savo inicijuotų įsakymų gyventojams negali duoti.

Pirmiausia įstatymų leidėjas turi duoti nurodymą ir tik po to vykdomosios valdžios pareigūnas gali duoti savo nurodymus gyventojams vykdyti įstatymų leidėjo valią. Todėl matome, kad vykdomoji valdžia sustiprina įstatymų leidžiamąją valdžią, tačiau ji pati pavaldi jai ir savarankiškumo neturi.

Atkreiptinas dėmesys šioje schemoje tai, kad kiekvienas valdymo objektas turi pavaldumą tik vienam viršininkui. Jei jų atsirastų daugiau tai objektas galėtų laviruoti tarp jų ir faktiškai būti nepavaldus niekam.

Nors minėtą schemą galėtume laikyti idealia demokratinio valstybės valdymo schema, tačiau akivaizdus šios schemos defektas tame, kad nėra nė mažiausios garantijos, kad rinkėjai paklus tautos valiai.

1.1.1. Demokratinio valstybės valdymo formos.

Atstovaujamoji demokratija – tai demokratinė valstybės valdymo forma, kai rinkimų teisę turintys piliečiai išrenka atstovus, kurių pažiūros labiausiai atitinka daugumos piliečių pažiūras. Atstovaujamoji demokratija šiandien yra tapusi populiariausia valstybės valdymo forma demokratijos forma, tačiau turinti begalę trūkumų. Dažniausiai atstovaujamoji demokratija kritikuojama, nes:

- atstovai patys sau nustato privilegijas bei savo veiksmų kontrolę;
- atstovai turi teisę pakeisti pažiūras po rinkimų;
- atstovus galima papirkti;
- atstovai gali naudotis valdžia ir asmeniniams interesams tenkinti;
- atstovai gali keisti rinkimų įstatymus, taip nepastebimai uzurpuodami galimybę vėl patekti į valdžią.[20]

Kaip pavyzdį atstovaujamosios demokratijos galime pateikti Vokietiją. Vokietijos konstitucijos (Vokietijos federacinės respublikos pagrindinis įstatymas) 20 straipsnyje nurodoma, kad Vokietijos Federacinė Respublika yra demokratinė ir socialinė federalinė valstybė. Visa valstybinė valdžia kyla iš tautos. Tauta ją vykdo per rinkimus ir balsavimus ir per ypatingas įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės valdžios institucijas. Įstatymų leidybą saisto konstitucinė santvarka, vykdomąją ir teisminę valdžias – įstatymas ir teisė. Kiekvienam, kuris imtųsi šią tvarką panaikinti, visi vokiečiai turi teisę pasipriešinti, jei kita pagalba negalima.[21]

Tiesiogine demokratija vadinama demokratinė valdymo forma, kai piliečiai tiesiogiai dalyvauja su valstybės valdymu susijusių sprendimų priėmimo procese. Tai suprantama, kad suverenitetas valstybėje priklauso tiesiogiai tautai. Tauta suverenitetą įgyvendina tiesiogiai-tauta referendumu išleisdama. Čia matomas tiesioginio demokratinio valstybės valdymo pagrindinis

[20] Darijus Beinoravičius, "Demokratijos kliūtys ir jų įveikimas teise galimybės," Jurisprudencijs 10, 100 (2007): 8.
[21] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 48.

skirtumas nuo demokratinio atstovaujamojo valstybės valdymo kurio atveju sprendimai susiję su valstybės valdymu priimami išrinktų atstovų.

Dažniausiai demokratinio tiesioginio valstybės valdymo forma turi atstovaujamąsias institucijas, tokias kaip parlamentas, vyriausybė, teisminė valdžia ir kt. Tačiau šios institucijos jas tiesiogiai kontroliuoja tauta, ir kuri bet kuriuo metu vetuoti priimtus atstovaujamųjų institucijų sprendimus ir priimti kitus sprendimus. Šiuo atveju piliečiai turi galimybę, įsitraukti į sprendimų susijusių su valstybės valdymu priėmimo procesą ir kai nesutampa institucijų ir piliečių interesai vienu ar kitu valstybės valdymui reikšmingu klausimu turi galutinį sprendžiamąjį balsą, kuriuo kontroliuoti atstovaujamąsias valstybės institucijas.

Tiesioginio valstybės demokratinio valdymo trūkumas yra tame, kad politinės partijos turi mažesnę valdžią dėl ko didesnę galią gali įgyti interesų grupės, sprendžiant klausimus kurie prieštarauja jų interesams. Taip pat vienas iš šios valdymo formos trūkumų yra, kad tiesioginio demokratinio valstybės valdymo atveju reikia ilgesnio laiko tarpo sprendimams priimti, nei atstovaujamoji demokratija.

Tiesioginės demokratijos praktinio taikymo galimybės kritikuojamos nurodant, kad žmonės nėra linkę prisiimti su tuo susijusios atsakomybės. Valstybė su aiškiai išreikštais tiesioginės demokratijos elementais yra Šveicarija.[22]

Šveicarijos konstitucijoje įtvirtintas ir reprezentatyviosios, ir tiesioginės demokratijos elementai. Nors reprezentatyvioji demokratija Šveicarijoje turi senesnes tradicijas, tačiau tiesioginė demokratija šalyje šiuo metu taip pat vaidina svarbų vaidmenį, todėl ji dar vadinama pusiau tiesiogine. Pagal Šveicarijos konstitucijos 138-142 str. piliečiai turi galimybę pareikšti savo nuomonę konstituciniuose referendumuose, konstitucinėse iniciatyvose, referendumuose dėl įstatymų ir dėl tarpvalstybinių sutarčių.[23]

„XX amžiaus antroje pusėje suformuluotas alternatyvus atstovaujamai demokratijai modelis – dalyvavimo demokratija. Dalyvavimo demokratijos modelis grindžiamas nuostata, kad „vienodą teisę į laisvę ir saviugdą galima įgyvendinti tik visuomenėje, skatinančioje politinės veiklos efektyvumo jausmą, puoselėjančioje rūpinimąsi kolektyvinėmis problemomis ir padedančioje formuoti sąmoningus piliečius, galinčius nuolatos domėtis valdymo procesu“[24].

Dalyvavimo demokratijos modelio bruožai yra „tiesioginis piliečių dalyvavimas valdant pagrindines visuomenės institucijas“ bei „atvira institucijų sistema, kad būtų garantuojama galimybė eksperimentuoti su politinėmis formomis“[25].

[22] Darijus Beinoravičius, “Demokratijos kliūtys ir jų įveikimas teise galimybės,“ Jurisprudencijs 10, 100 (2007): 8.
[23] Milda Vainiutė, “ M. Šveicarijos parlamento konstiucinis statusas,“ *Jurisprudensija* 1, 115 (2009), 71–88.
[24] David Held, *Demokratijos modeliai* (Vilnius: Eugrimas, 2012) 311.
[25] David Held, *Demokratijos modeliai* (Vilnius: Eugrimas, 2012) 311.

Visų pirma dalyvavimo demokratinis valdymas valstybėje įgyvendinamas per piliečius juos įtraukiant į valstybės valdymą įvairiomis priemonėmis. Dalyvavimas demokratiniame valstybės valdyme šiandien yra tapatinamas su skirtingomis piliečių įtraukimo priemonėmis.

Demokratinis dalyvavimo valstybės valdymas dažniausiai įgyvendinamas per savi-organizacija, kuri reiškia, kad piliečiai patys imasi iniciatyvos organizuoti savo bendrabūvį t.y. telkiasi kolektyviniam darbui valdant valstybę, kuriant valstybės valdymo institucijas, nustatant jų tikslus valstybės valdyme. Toks demokratijos modelis dar vadinamas „apačių demokratija“, o jo pagrindas yra ne valstybinė, bet pilietinė iniciatyva.[26]

Dalyvavimo demokratinis valstybės valdymas yra siejama su piliečių įsitraukimu į tradiciškai valdžios institucijų kompetencijai patikėtą politinių sprendimų priėmimo procesą. Šio modelio esmė yra piliečių ir valdžios atstovų bendradarbiavimas sprendžiant bendro rūpesčio klausimus.

Konsultacijos – piliečiai įtraukiami į politinių sprendimų priėmimo procesą sudarant jiems galimybes išsakyti savo nuomones ir pozicijas valdžios institucijų nustatytais klausimais, nors šios neturi valdžiai įpareigojančio pobūdžio; valdžios atstovai priimdami sprendimus gali atsižvelgti, tačiau neprivalo vadovautis piliečių išsakytomis nuomonėmis.

Aktyvus dalyvavimas piliečių dalyvavimas demokratiname valstybės valdyme pasireiškia tuo, kad piliečiai ne tik išsako pozicijas, bet taip pat dalyvauja nustatant politinę darbotvarkę ir diskutuoja tarpusavyje, valdžia suinteresuota atsižvelgti į piliečių nuomones ir informuoja apie jomis paremtus valdžios sprendimus.

Be to būtina paminėti, kad įgyvendinant demokratinį valstybės valdymą būtinas valdžios padalijimo principas, kurio pagrindu sukuriamos demokratinio valstybės valdymo aukščiausios institucijos užtikrinančios vieningą demokratinės valstybės valdymą .

1.2. Bažnyčios valdymo, kaip hierarchinio valdymo sistemos samprata

Kad suvokti bažnyčios hierarchinio valdymo sistemą pirmiausia būtina išsiaiškinti, kaip suprantamas hierarchinis valdymas ir kokie jo ypatumai.

Dažniausiai hierarchinė valdymo sistema suprantama kaip valdymo struktūra su jos elementų vertikaliu valdymu. Faktiškai tai piramidė kurios kiekvieną valdymo lygy valdo aukštesnis valdymo lygis.

Hierarchinio valdymo organizacijai priklauso visos valdymo sistemos, kur yra stipri kontrolė žemesniam valdymo lygiui. Pačios didžiausios organizacijos su hierarchiniu valdymu laikomos

[26] Rasa Baločkaitė et al., *Svarstymų demokratija ir informacinės technologijos: piliečių įgalinimas per šiuolaikines komunikacijos priemones* (Vilnius: Vilniaus universitetas,2008), 5.

valstybinės struktūros kontroliuojančios daug mažesnių organizacijų bendruomenę (firmos, politinės organizacijos ir t.t.)

Terminas „hierarchinė sistema“ naudojamas apibūdinti daugeliui šakinio tipo struktūroms. Pati sau ši sistema negali būti laikoma gera arba bloga, bet tik adekvačia arba neadekvačia pagal santykį su sprendžiama problema.

Katalikų Bažnyčios katekizme nurodoma, kad pats Kristus yra Bažnyčioje esančių tarnybų autorius. Jis jas įsteigė, suteikė joms galią ir pasiuntinybę, nurodė kryptį ir tikslą (KBK 874).[27]

Kaipgi jie įtikės tą, apie kurį negirdėjo?! Kaip išgirs be skelbėjo?! O kas gi skelbs nesiųstas?“ . Niekas, nei atskiras asmuo, nei bendruomenė, negali pats sau skelbti Evangelijos. „Taigi tikėjimas iš klausymo“. Niekas negali pats savęs įgalioti ir pasiųsti Evangelijos skelbti. Viešpaties siųstasis kalba ir veikia, remdamasis ne savo paties, bet Kristaus autoritetu; kalba bendruomenei ne kaip jos narys, bet Kristaus vardu. Niekas negali pats sau suteikti malonės, ji turi būti duota ir dovanota. Tam reikia malonės tarnų, paties Kristaus įgaliotų ir įteisintų. Iš Jo vyskupai ir kunigai gauna siuntimą ir įgaliojimus („šventąją galią“) veikti *in persona Christi Capitis* [„ atstovaudami Galvai – Kristui “], o diakonai, būdami vienybėje su vyskupu ir jo kunigais, – stiprybės tarnauti Dievo tautai liturgijos, žodžio ir meilės „diakonija“. Tą tarnybą, kurią Kristaus siųstieji atlieka iš Dievo malonės, – daro ir teikia tai, ko patys savo galia negalėtų daryti ir teikti, – Bažnyčios tradicija vadina „sakramentu“. Bažnytinė tarnyba griežta prasme suteikiama specialiu sakramentu (KBK 875).

Su sakramentine bažnytinės tarnybos prigimtimi neatskiriamai susijęs *tarnavimas*. Visiškai priklausydami nuo Kristaus, kuris siunčia juos ir teikia galią, įšventintieji yra tikri „Kristaus tarnai“, sekdami Kristumi, kuris pats dėl mūsų noriai priėmė „tarno išvaizdą“. Kadangi žodis ir malonė, kuriems jie tarnauja, yra ne jų, bet Kristaus, kitų labui jiems tai patikėjusio, jie savo valia tampa visų vergais (KBK 875).

Taip pat iš sakramentinės bažnytinių tarnybų prigimties kyla jų *kolegialumas*. Jau nuo pat savo tarnystės pradžios Viešpats Jėzus padarė Dvylika „Naujojo Izraelio daigais, o kartu šventosios hierarchijos pradininkais“. Drauge išrinkti, jie buvo ir drauge pasiųsti, o jų broliška vienybė pasitarnauja visų tikinčiųjų broliškai bendrystei; ji yra nelyginant dieviškųjų Asmenų vienybės atspindys ir liudijimas. Dėl to kiekvienas vyskupas savo tarnystę atlieka vyskupų kolegijoje, vienybėje su Romos vyskupu, šv. Petro įpėdiniu ir vyriausiuoju kolegijos vadovu; kunigai savo tarnystę atlieka kaip savosios vyskupijos kunigų luomo nariai, vyskupo vadovaujami (KKB 877).

Pagaliau iš sakramentinės bažnytinės tarnybos prigimties kyla ir jos asmeniškumas. Nors Kristaus tarnai darbuojasi bendrai, jie visada veikia ir asmeniškai. Kiekvienas yra pašauktas asmeniškai: „Tu sek paskui mane!“, kad bendroje pasiuntinybėje būtų ir asmeninis liudytojas, asmeniškai

[27] *Katalikų Bažnyčios katekizmas* (Kaunas: Tarpdiecenzinės Katechetikos Komisijos leidykla ,1996), 874.

atsakingas Tam, kuris duoda užduotį, ir veiktų „ Jo asmens vardu“ ir asmenų labui: „Aš tave krikštiju vardan Dievo Tėvo...“; „ Aš tau atleidžiu...“ (KBK 878).

Tad sakramentinė tarnystė Bažnyčioje yra drauge ir kolegialus, ir asmeniškas tarnavimas, atliekamas Kristaus vardu. Tai patvirtina santykiai tarp vyskupų kolegijos ir jos vadovo, šv. Petro įpėdinio, ir ryšys tarp ganytojiškos vyskupo atsakomybės už savo dalinę Bažnyčią ir bendro vyskupų kolegijos rūpinimosi visuotine Bažnyčia (KBK 879).

Vatikano II Susirinkimas Dogminėje konstitucijoje apie bažnyčią *„Lumen Gentium“* nurodoma, kad Dievo tautai ganyti ir nuolatos gausinti Kristus savo Bažnyčioje įsteigė įvairias tarnybas ,skirtas viso kūno gerovei. Juk gavusieji šventąją galią tarnautojai iš tikrųjų tarnauja savo broliams, idant visi, priklausantys Dievo tautai ir dėl to galintys džiaugtis tikruoju krikščionio kilnumu, laisvai ir tvarkingai žengdamas į tą patį tikslą pasiekus išganymą (LG 39)[28].

Vatikano II Susirinkimas aiškiai apibrėžė hierarchinį Bažnyčios valdymo principus ir struktūrą paskelbdamas, kad Kristus, amžinasis ganytojas, įsteigė šventąją bažnyčią, pasiūlydamas apaštalus, kaip ir pats buvo Tėvo siųstas ir norėjo, kad jų įpėdiniai, tai vyskupai, būtų jo bažnyčios ganytojai iki pasaulio pabaigos. O kad pats episkopas būtų vienas ir nedalus, palaiminta-jį Petrą jis paskyrė kitų apaštalų vyresniųjų ir įsteigė jame nuolatinį regimą tikėjimo ir bendravimo vienybės pradmenį bei pamatą. Mokymą apie Romos popiežiaus šventosios viršenybės įsteigimą, amžinumą, galią bei pobūdį apie jo neklaidingumą Magisteriumą. Šventasis Sinodas iš naujo pateikė tvirtam visų tikinčiųjų tikėjimui ir, tęstinumui nutarimą, kad nutaria išpažinti ir paskelbti mokymą apie vyskupus, apaštalų įpėdinius, kartu su Petro įpėdiniu, Kristaus vietininku ir visos Bažnyčios regimąja galva, valdančius gyvojo Dievo namus (LG 39).

Robertas Plukenis savo knygoje „Romos kurijos struktūrą“ apibudiną Bažnyčios hierarchinį valdymą taip „ Romos popiežius pagal dieviškąją teisę turi visą Ganytojo valdžią, kurią suteikia „primatas“, turintis daugiau teisinę nei teologinę reikšmę ir pažymintis ne vien garbės ar pirmininkavimo pirmumą, bet nurodantis jurisdikcijos ir valdžios viršenybę visoje Bažnyčioje. Primatas suteikia popiežiui ne tik garbės pirmumą, bet ir aukščiausią valdymo galią įstatymų leidimo, vykdomosios valdžios ir teisminėje srityje. Ši galia yra ne savaime sugalvota teisininkų su vyskupais, bet kyla iš paties Kristaus pasiuntinybės ir jo valios, dieviškosios teisės. Vyskupai buvo bažnyčios vyresnieji, renkami presbiterių arba paskiriami apaštalų“[29].

Petras Smilgys savo knygoje „Bažnyčios administracinė struktūra “apie hierarchinį Bažnyčios valdymą kalba taip „ Vyskupų kolegijoje tęsiasi ir išlieka Kristaus įsteigta Apaštališkoji kolegija (todėl tarp vyskupų išlieka kolegialumo principas). Tarp popiežiaus ir vyskupų išlieka toks pat santykis, koks buvo tarp Perto ir apaštalų (todėl popiežius yra Vyskupų kolegijos galva, kaip Petras

[28] „*Lumen Gentium.* Dogminė Konstitucija apie Bažnyčią,“ iš *Vatikano II susirinkimo nutarimai* (Vilnius: Aidai, 2001), Nr. 39.
[29] Robertas Pukenis, *Romos kurijos struktūra* (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2009), 8.

buvo Apaštališkosios kolegijos galva). Šis sugretinimas aiškinamas kaip paralelinis ir proporcingas. Tuo norima pabrėžti, kad vienybė tarp popiežiaus ir vyskupų pagrindas dieviškosios teisės dėk yra apaštališkoji įpėdinystė. Todėl Bažnyčios hierarchinė struktūra, Viešpaties valai, yra kolegiali, bei turinti primato išraišką "[30].

Iš šių šaltinių matyti, kad Bažnyčios hierarchinė struktūra yra ne socialinių ir politinių įtakų rezultatas, bet kyla iš Kristaus valios. Tai buvo konstatuota iškilmingai tiek Tridento Susirinkimo, I Vatikano ir Vatikano II Susirinkimo kuris davė išsamų hierarchinio Bažnyčios valdymo apibrėžimą.

Čia mes turime *hierarchinį principą* Bažnyčios nustatytą apaštalų asmenyse. Ši struktūra, yra dieviškosios kilmės ir yra esminė dalis Bažnyčios. Tai Dievo iškelta hierarchija, kurią sudaro vyskupai, kunigai ir diakonai, vykdantys misiją, kurią Kristus patikėjo savo apaštalams.

Kad geriau suprasti hierarchinį valdymą Bažnyčioje reikia aiškiai įsivaizduoti iš ko jis susideda. Tai galima padaryti sudarius ir išnagrinėjus Bažnyčios hierarchinio valdymo schemą.

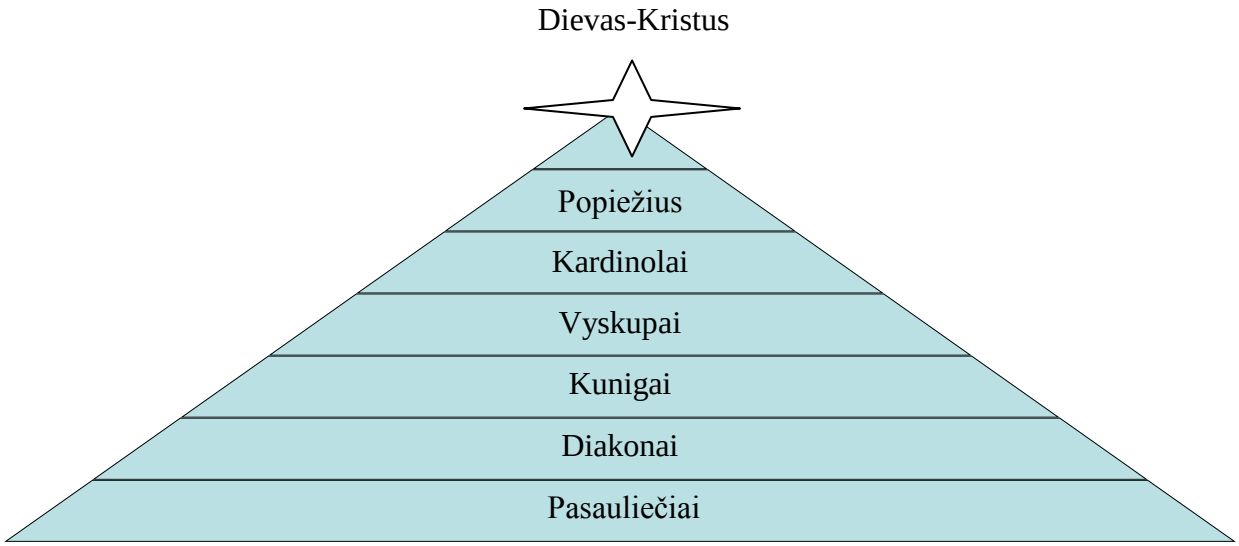

Pav. Nr. 2 Hierarchinio Bažnyčios valdymo schema.

Iš schemos matome, kad trikampio viršuje-Dievas Kristus kuo parodoma Bažnyčios hierarchinio valdymo Dieviška kilmė ir iš kurio eina Bažnyčios valdžia. Kristus Bažnyčios valdžia pasiskirsto visiems Bažnyčios valdymo elementams ir jam visi šie elementai pavaldūs. Taip pat matome, kad Dievas Kristus yra nepavaldus niekam.

Toliau eina jau žmogiškoji Bažnyčios valdžia kurios struktūriniai elementai griežtai pavaldūs aukštesniam valdymo elementui ir priklauso nuo šių valios.

[30] Petras Smilgys, *Bažnyčios administracinė struktūra* (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2005), 5.

Popiežius Kristaus valia yra aukščiausia žmoniškoji Bažnyčios valdžia, kuri yra vienintelė ir neklystanti, po to valdžia griežta hierarchija eina žemyn ir paskirstoma kardinolams, legatams, vyskupams ir jų pagalbininkams kunigams su diakonais, kurie turi griežtai apibrėžtas savo pareigas ir funkcijas Bažnyčios valdyme (330-572 kan.).

Schemos apatinėje dalyje matome pasauliečius tai yra tikinčiuosius, be kurių Bažnyčia negali egzistuoti, nes Bažnyčios paskirtis skelbti Evangeliją žmonėms.

Apibendrinat galima teigti, kad demokratinis valstybės valdymas suprantamas kaip tautos valdžia. Šiame valdyme visa valdžia kyla iš tautos ir jai tarnauja visos valdžios institucijos. Be to šis valdymas būdingais tam tikri bruožais be kurių jis negali būti laikomas demokratiniu valstybės valdymu tai yra: liaudies suverenumu, valdžios institucijų kūrimas, valdomiesiems sutinkant, laisvi ir nešališki rinkimai formuojant valdžios institucijas, teisinis asmens laisvių užtikrinimas, visų lygybė prieš įstatymus, teisinis asmens laisvių užtikrinimas.

Kanonų teisės II knyga bendrai yra pavadinta *Dievo Tauta* (204-746 kan.). Pagal šio kodekso 204 kanoną Kristaus tikintieji yra tie, kurie Krikštu įjungti į Kristų, buvo suburti į Dievo tautą ir dėl to savaip tapę Kristaus kunigiškosios, pranašiškosios ir katalikiškosios pareigos dalyviais yra pašaukti – kiekvienas pagal savo padėtį – į misiją, kurią atlikti pasaulyje Dievas pavedė Bažnyčiai. Toji Bažnyčia, šiame pasaulyje įsteigta ir sutvarkyta kaip bendruomenė, laikosi Katalikų Bažnyčioje, valdomoje Petro įpėdinio ir bendrystėje su juo esančių vyskupų. Bažnyčioje tarp Kristaus tikinčiųjų yra įšventintųjų tarnautojų, kurie teisėje vadinami dvasininkais; kiti vadinami pasauliečiais. Šiose abiejose grupėse gali būti Kristaus tikinčiųjų, kurie įsipareigodami gyventi pagal evangelinius patarimus įžadais arba kitais Bažnyčios pripažintais ir patvirtintais šventaisiais saitais savitu būdu pašvenčiami Dievui ir tarnauja išganomajai Bažnyčios misijai; nors jų statusas nepriklauso hierarchinei Bažnyčios struktūrai, jis priklauso jos gyvenimui ir šventumui (207 kan.) Pašvęstojo gyvenimo statusas pagal savo prigimtį nėra grynai nei dvasininkų, nei pasauliečių (588 kan.). Bažnyčioje esanti valdžia priklauso vienam asmeniui Romos Popiežiui apaštalo Petro įpėdiniui. Ši valdžia griežta hierarchija eina žemyn ir paskirstoma kitiems Bažnyčios valdymo institucijoms ar pareigybėm. Tikintiesiems be kurių Bažnyčia negalėtų egzistuoti nesuteikiama jokia valdymo galia.

2. DEMOKRATINIO VALDYMO ĮGYVENDINIMAS VALSTYBĖJE

2.1. Valdžios padalijimo principas, kaip pagrindinis demokratinio valstybės valdymo įgyvendinimo instrumentas

Valstybės valdžios padalijimo principą pirmasis suformulavo Š. L.Moteskjė. „ Š. L. Monteskjė suformulavo kitokia valdžių schemą: įstatymų leidžiamoji valdžia, įstatymų vykdomoji valdžia, teisminė valdžia. Visas šias valdžias jis laikė lygiomis, turinčiomis bendradarbiauti, vieną kitą atsveriančiomis ir papildančiomis. Toks valdžių santykis garantuotų politines laisves ir neleistų piktnaudžiauti vadžiai . Pirmuoju vadžių padalijimo idėjos teisiniu įkūnijimu laikoma 1778 m. Amerikos Konstitucija.“[31]

Valdžių padalijimo principas yra vienas pagrindinių demokratinio valstybės valdymo įgyvendinimo veiksnių, kuris įtvirtinamas teisiškai daugumos save demokratinėm valstybėm besivadinančių valstybių konstitucijose. Valdžios padalijimo principas yra tiesiogiai susijęs su valdžių padalijimo doktrina ir išreiškia pagrindinį jos tikslą – padalinti valstybinę valdžią taip, kad būtų užtikrinta įstatymo viršenybė, garantuotos piliečių teisės ir laisvės. Todėl demokratinių valstybių konstitucijoje, kurioje teisiškai įtvirtintas valdžių padalijimo principas, valdžia padalijama į įstatymų leidžiamąją, įstatymų vykdomąją ir teisminę.

Kiekvienai iš jų demokratinėje konstitucijoje nurodoma kokia valstybės institucija vykdys vieną iš minėtų padalintų valdžių, apibrėžiamos šių institucijų galios ir kompetencijos, suteikiančios teisinį pagrindą savo tiesioginėms funkcijoms vykdyti, taip pat galios viena kitos atžvilgiu, kad kiekviena iš jų galėtų neleisti viena kitai viršyti savo įgaliojimų ir kompetencijos ribų ir nepiktnaudžiautų savo valdžia.

Demokratinis valdymas valstybėje įgyvendinamas minėtų demokratinės valstybės valdžios institucijų tarpusavio darniu veikimu, pasireiškiančiu bendradarbiavimu, veiksmų derinimu, vienai kitos kontrole, ir sudaro vienas iš svarbiausių veiksnių, užtikrinančių valstybinės valdžios demokratiškumą, įstatymų viršenybę, piliečių teises ir laisves.[32]

Institucija yra visuomenės sukurta organizuota forma žmogiškiesiems instinktams ir poreikiams tenkinti. Per instituciją reiškiasi visuomenės intelektas, siekdamas tiems instinktams ir poreikiams daryti įtaką. Tai remiantis tam tikra idėja sukurtas mechanizmas, įgyjantis savo organizacinę

[31] Onutė Buišienė “Valstybės valdžių ir valstybės institucijų sistemų konstituciniai pagrindai,“ iš *Lietuvos konstitucinė teisė*, Toma Birmontienė, Arūnas Bubnys, Onutė Buišienė, Darius Butvilavičius, Kristina Grigienė, Kęstutis Jankauskas, Egidijus Jarašiūnas, Indrė Kavoliūnienė, Dainius Kenstavičius, Mindaugas Maksimaitis, Augustinas Normantas, Indrė Pukanasytė, Alvydas Pumputis, Vytautas Sinkevičius, Vilenas Vadapalas, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Dalia Vasarienė, Dainius Žalimas, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 522.
[32] Kazimieras Mockevičius, “Valdžių padalijimo principas kaip demokratijos veiksnys,“ Santalka 17, 1 (2009): 51-52.

sistemą, teises ir pareigas siekiant įtvirtinti tą idėją visuomenėje. Institucija kuria veiksmus, saugo vertybes ir leidžia žmogui savo asmenines teises ir poreikius perkelti į socialinį lygmenį.[33]

Valdžių padalijimo principą sąlygiškai galima suskirstyti į dvi tarpusavyje glaudžiai susijusias dalis. „ Pirmoji dalis valdžių atskyrimas, antroji – valdžių sąveika. Valdžių atskyrimas – tai ne tik valdžių skirstymas į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę, bet ir jų tvarkos, teisinio statuso, galių bei kompetencijų nustatymas ir jų savarankiškumo užtikrinimas. Valdžių sąveika – tai valdžios institucijų bendradarbiavimas, veiksmų derinimas, stabdžių ir atsvarų sistemos funkcionavimas, kuris užtikrina valdžių tarpusavio kontrolę, viena kitos sulaikymą ir jų pusiausvyrumą "[34]. Valdžių padalijimas, kaip išvestinis konstitucinis principas, demokratinių valstybių konstitucijose dažniausiai nėra tiesiogiai įvardijamas. Tai, kad jis įtvirtintas Konstitucijoje, rodo straipsniai, apibūdinantys įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę valdžias, taip pat ir straipsniai, apibrėžiantys šių valdžios institucijų galias ir kompetencijas.

Demokratinio valdymo valstybėje atitinkamos vienos iš jų valdžios vykdymas paskiriamas tam tikrai institucijai, kurios kompetenciją ir santykį su kita valdžios institucija nulemia valdžios prigimtis. Kiekviena minėta demokratinės valstybės valdžia turi savo ypatingumą ir vykdo tik jai paskirtas funkcijas. Demokratinėje valstybėje išskiriamos trys aukščiausios valdžios institucijos kurios įgyvendina demokratinį valstybės valdymą. „ Parlamentas-atstovaujamoji valstybės valdžios institucija – įstatymų leidybos institucijai-įstatymų leidžiamoji valdžia. Parlamentą sudaro tautos išrinkti atstovai išreiškiantys įvairių socialinių grupių ir rinkėjų lūkesčius atstovaujantys visuomenei"[35].

Vykdomąją valdžią demokratinėje valstybėje vykdo prezidentas ir vyriausybe. Šioms institucijos pavesta vykdyti įstatymų leidžiamosios valdžios parlamento priimtus įstatymus, kitus teisės aktus, rūpintis krašto reikalais, vykdyti užsienio politika ir spręsti su tai susijusius klausimus sudaryti ir vykdyti valstybės finansinį planą-valstybės biudžetą. Teisminė valdžia demokratinio valdymo valstybėje priskiriama teismams. Teismams patikima spręsti teisinius konfliktus, tai yra teisingumo vykdymas. Teismai ir teisėjai yra nepavaldūs ir atskaitingi jokiai valdžios institucijai ir bylas sprendžia vadovaudamiesi teise.

Pavyzdžiui 1958 m. Prancūzijos Konstitucijoje konkrečiai nėra nurodoma, kas vykdo valstybės valdžią, tačiau iš pačios konstitucijos matoma, kad valstybės valdžia vykdoma valdžių padali-

[33] Mindaugas Virbickas ir Kazimieras Meilius, "Institucijų reikšmė visuomenei, šeimai ir asmeniui," *SOTER* 49, 77 (2014): 97.

[34] Egidijus Kūris " Lietuvos Respublikos Konstitucijos principai", iš *Lietuvos konstitucinė teisė,* Toma Birmontienė, Egidijus Jarašiūnas, Egidijus Kūris, Mindaugas Maksimaitis, Gediminas Mesonis, Augustinas Normantas, Alvydas Pumputis, Elena Vaitiekienė, Saulė Vidrinskaitė. Juozas Žilys (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2001), 201–272.

[35] Onutė Buišienė "Valstybės valdžių ir valstybės institucijų sistemų konstituciniai pagrindai," iš *Lietuvos konstitucinė teisė*, Toma Birmontienė, Arūnas Bubnys, Onutė Buišienė, Darius Butvilavičius, Kristina Grigienė, Kęstutis Jankauskas, Egidijus Jarašiūnas, Indrė Kavoliūnienė, Dainius Kenstavičius, Mindaugas Maksimaitis, Augustinas Normantas, Indrė Pukanasytė, Alvydas Pumputis, Vytautas Sinkevičius, Vilenas Vadapalas, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Dalia Vasarienė, Dainius Žalimas, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 522.

jimo principu suskirstant ją į įstatymų leidžiamąją vykdomąją ir teisminę. Įstatymų leidžiamąją valdžią vykdo parlamentas, vykdomąją Prezidentas ir vyriausybė, teisminę teismai.

Skirtingai negu Prancūzijos Konstitucijoje Vokietijos Konstitucijoje aiškiai nurodomas valdžios padalijimo principas. Šios konstitucijos 20 straipsnyje nurodoma, kad visa valstybės valdžia kyla iš tautos. Tauta ją vykdo per rinkimus ir balsavimus ir per ypatingas įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės valdžios institucijas. Šios institucijos yra Bundestagas (parlamentas) kuris vykdo įstatymų leidžiamąją valdžią, Federalinis Prezidentas ir Federalinė vyriausybė kurie vykdo vykdomąją valdžią ir teismai kurie vykdo teisminę valdžią[36].

Šveicarijos Konstitucijoje, valdžios padalijimo principas įtvirtintas implicitiškai: valstybės valdžios funkcijos atitinkamai padalijamos Federaliniam susirinkimui (Bundesversammlung), Bundesratui (Bundesrat) ir Federaliniam teismui (Bundesgericht)[37].

Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją, valstybės valdžia organizuota ir įgyvendinama taip pat remiantis valdžių padalijimo principu. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas, Vyriausybė ir Teismas[38].

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas konstatavo, kad Lietuvos Respublikoje kiekviena valstybės valdžia užima tam tikrą vietą valstybės valdžios sistemoje ir atlieka tik jai būdingas funkcijas. Seimas, kurį sudaro tautos atstovai – Seimo nariai, leidžia įstatymus, prižiūri Vyriausybės veiklą, tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas, sprendžia kitus Konstitucijoje numatytus klausimus. Respublikos Prezidentas – valstybės vadovas, jis atstovauja valstybei ir daro visa, kas jam pavesta Konstitucijos ir įstatymų, o Vyriausybė yra vykdomoji tvarkomoji šalies institucija, vykdanti įstatymus ir kitus teisės aktus, tvarkanti krašto reikalus. Teismai vykdo teisingumą.[39]

Apibendrinat galima teigti, kad demokratinis valstybės valdymas įgyvendinamas naudojant valdžių padalijimo principą per keturias pagrindines institucijas kurioms pavedama vykdyti vieną iš trijų demokratinės valstybės valdžių (įstatymų leidžiamoji, vykdomoji, teisminė valdžia) nustatant joms paskirtį ir kompetencija valstybes valdžios sistemoje. Neviena šių institucijų negali vykdyti viena kitos įgaliojimų ar perimti kompetencijos. Šios institucijos yra parlamentas, prezidentas ir vyriausybė, teismai.

---

[36] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės univeritetas, 2004), 48.
[37] Milda Vainiutė, "Šveicarijos parlamento konstiucinis statusas," *Jurisprudensija* 1,115 (2009): 71–88.
[38] "Lietuvos Respublikos Konstitucija", *Valstybės žinios*, 33, 014 (1992).
[39] "Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas byloje Nr. 19/97," prieiga per internetą: http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta370/content

2.2. Aukščiausios demokratinės valstybės valdžios institucijos ir jų funkcijos

2.2.1. Parlamentas

Žodis parlamentas kildinamas iš prancūziško žodžio „parler-kalbėti“. Pats parlamentas suprantamas, kaip įstatymo leidimo ir svarbiausias tautos atstovavimo organas, kartais aukščiausias valstybinės valdžios organas.[40] Terminas parlamentas kaip jis dabar suprantamas visų pirma buvo pavartotas Didžiojoje Britanijoje. Parlamento atsiradimas Didžiojoje Britanijoje, o vėliau ir kitose valstybėse (Prancūzijoje, Ispanijoje, Lenkijoje ir t.t.) lėmė noras stambių žemvaldžių, buržuazijos ir dvasininkijos apriboti karaliaus valdžią. Todėl atsiradus parlamentu karalius be diduomenės pritarimo negalėjo nustatyti naujų mokesčių leisti kai kuriuos įstatymus.

Daugumos Europos valstybių parlamentai kaip valstybinės valdžios institucijos, susiformavo XVIII-XIX amžiuose. Šiuo metu terminas konstitucinėje teisėje vartojamas kai reikia įvardyti tautos renkamą ir jos atstovaujamąją įstatymų leidžiamąją valstybinė valdžios instituciją. Demokratinėje valstybėje parlamentas vykdo pagrindinę įstatymų leidybos funkcija. Jį sudaro tautos atstovai, kurie yra pagrindiniai veikėjai. Kai kurių valstybių parlamentai turi skirtingus pavadinimus. Pavyzdžiui JAV-Kongresas, Rusijos federacijoje-Federalinis susirinkimas, Švedijos-Rigzdagas, Izraelio-Knesetas, Lichteinsteino-Landtagas,Vengrijos-Valstybės susirinkimas, Ukrainos-Aukščiausioji rada, Baltarusijoje-Liaudies susirinkimas.[41]

Demokratinėse valstybėse parlamento nariai renkami visuotinais, lygiais, tiesioginiais rinkimais. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 str. 1 d. nustatytą, kad Seimą sudaro tautos atstovai - 141 Seimo narys, kurie renkami ketveriems metams remiantis visuotine, lygia, tiesiogine rinkimų teise ir slaptu balsavimu[42]. Iš to matome, kad LR Konstitucijoje taip pat imperatyviai nurodoma, kad seimo nariai taigi ir visas seimas turi būti renkami tik tokiuose rinkimuose, kurie yra demokratiški ir laisvi.

Pavyzdžiui Prancūzijos Konstitucijos 24 str. nurodoma, kad Nacionalinio Susirinkimo nariai renkami tiesioginiais rinkimais[43]. Vokietijos Konstitucijos 38 str. nurodoma, kad Vokietijos Bundestago deputatai renkami visuotiniais, tiesioginiais, laisvais, lygiais ir slaptais rinkimais. Jie yra visos Tautos atstovai, nesusaistyti pavedimais bei nurodymais ir besivadovaujantys tik savo są-

[40] Zodziai.lt, “Parlamentas žodžio reikšmė,“žiūrėta 2015-12-17, http://www.zodziai.lt/reiksme&word=Parlamentas&wid=14690

[41] Milda Vainiutė, “Lietuvos Respublikos Seimas“ iš *Lietuvos konstitucinė teisė,* Toma Birmontienė, Arūnas Bubnys, Onutė Buišienė, Darius Butvilavičius, Kristina Grigienė, Kęstutis Jankauskas, Egidijus Jarašiūnas, Indrė Kavoliūnienė, Dainius Kenstavičius, Mindaugas Maksimaitis, Augustinas Normantas, Indrė Pukanasytė, Alvydas Pumputis, Vytautas Sinkevičius, Vilenas Vadapalas, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Dalia Vasarienė, Dainius Žalimas, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 539

[42] “Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *Valstybės žinios*, 33, 1014 (1992).

[43] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 13.

žine[44]. Suomijos Konstitucijos 25 str. nurodoma, kad Parlamento nariai renkami tiesiogiai, proporciniu būdu ir slaptu balsavimu. Kiekvienas pilietis turi lygias teises rinkimuose[45]. Latvijos Konstitucijos 6 str. nurodoma, kad Parlamentas renkamas visuotiniais, lygiais, tiesioginiais rinkimais ir slaptu balsavimu, pagrįstais proporcingu atstovavimu[46].

Matome, kad demokratinių valstybių seimo rinkimai turi vykti vadovaujantis konstitucijoje įtvirtintais seimo rinkimo principais. „ Demokratiški ir laisvi parlamento rinkimai yra esminis demokratinės visuomenės elementas, be tikrų demokratiškų ir laisvų rinkimų demokratinė visuomenė yra negalima. Seimo rinkimų demokratiškumą užtikrina konstituciniai seimo rinkimų principai“.[47]

Parlamento funkcijos ir įgaliojimai: demokratinių valstybių parlamento funkcijos ir įgaliojimai priklauso nuo valstybės valdymo formos. Tokios valstybės laikomos, kurių valdymo forma yra parlamentinė respublika. Valstybė kuri pagal valdymo formą yra prezidentinė valdymo forma, prezidentas turi didelius įgaliojimus ir yra mažai priklausomas nuo parlamentinio, tačiau tokiose valstybėse kai kurie valstybės reikalai tokie kaip mokesčių nustatymas, biudžeto tvirtinimas tik parlamento kompetencija. Galima išskirti šias funkcijas kurias paprastai vykdo tik parlamentas. Šioms funkcijoms įgyvendinti valstybių konstitucijose ir įstatymuose parlamentams yra numatomi atitinkami įgaliojimai, kurie sudaro parlamento svarbiausią kompetencijos dalį.

Demokratinių teisinių valstybių parlamentai dažniausiai vykdo šias funkcijas: leidžia įstatymus, keičia papildo konstitucijas, steigia kitas valstybines institucijas skiria ar dalyvauja skiriant jų vadovus, tvirtina valstybės biudžetą; prižiūri kaip jis vykdomas; nustato mokesčius, ratifikuoja ar denonsuoja tarptautines sutartis, priima sprendimus paskelbti karą, karo padėtį nepaprastąją padėtį, taip pat sprendimus sudaryti taiką, gali pašalinti iš pareigų aukščiausiuosius, atlieka vykdomosios valdžios ir kitų valstybinės valdžios institucijų kontrolę.[48]

Parlamento vykdoma vykdomosios valdžios kontrolės funkcija, visų pripažįstama viena iš pagrindine demokratinės valstybės parlamento funkcijų. „Tai įtakoja, kad vadžių padalijimo principas lemia parlamentinę kontrolę, jos formas, ribas, nes konstitucionalizmo doktrina reikalauja at-

[44] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 54.
[45] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 134.
[46] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 196.
[47] Vytautas Sinkevičius, *Parlamento teisės studijos* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas,. 2011), 58
[48] Milda Vainiutė, “Lietuvos Respublikos Seimas“ iš *Lietuvos konstitucinė teisė,* Toma Birmontienė, Arūnas Bubnys, Onutė Buišienė, Darius Butvilavičius, Kristina Grigienė, Kęstutis Jankauskas, Egidijus Jarašiūnas, Indrė Kavoliūnienė, Dainius Kenstavičius, Mindaugas Maksimaitis, Augustinas Normantas, Indrė Pukanasytė, Alvydas Pumputis, Vytautas Sinkevičius, Vilenas Vadapalas, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Dalia Vasarienė, Dainius Žalimas, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 540.

skirti ne tik valdžias ir jų kompetencijas, bet ir išlaikyti jų pusiausvyrą.“[49] Valstybės valdžių kompetencijos savarankiškumas ir atskirumas nepaneigia parlamentinės kontrolės galimumo, tačiau svarbu tai, kad valstybinės valdžios sąveika neiškreiptų jų prigimtie ir nesukurtų hierarchinės vienos kitai pavaldžios sistemos. Parlamento vykdoma kontrolė negali pakeisti ar paneigti valdžios kompetencijos, paneigti jų konstitucijos grindžiamo savarankiškumo[50].

Pavyzdžiui Lietuvos Respublikos Konstitucijoje nurodomos šios parlamento funkcijos ir įgaliojimai: 67 str. nurodoma, kad Seimas svarsto ir priima Konstitucijos pataisas; leidžia įstatymus; priima nutarimus dėl referendumų; skiria Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimus; steigia įstatymo numatytas valstybės institucijas bei skiria ir atleidžia jų vadovus; pritaria ar nepritaria Respublikos Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai; svarsto Ministro Pirmininko pateiktą Vyriausybės programą ir sprendžia, ar jai pritarti; Vyriausybės siūlymu steigia ir panaikina Lietuvos Respublikos ministerijas; prižiūri Vyriausybės veiklą, gali reikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru; skiria Konstitucinio Teismo teisėjus, Aukščiausiojo Teismo teisėjus bei šių teismų pirmininkus; skiria ir atleidžia valstybės kontrolierių, Lietuvos banko valdybos pirmininką; skiria savivaldybių tarybų rinkimus; sudaro Vyriausiąją rinkimų komisiją ir keičia jos sudėtį; tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas; nustato valstybinius mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus; ratifikuoja ir denonsuoja Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis, svarsto kitus užsienio politikos klausimus; nustato Respublikos administracinį suskirstymą; steigia Lietuvos Respublikos valstybinius apdovanojimus; leidžia amnestijos aktus; įveda tiesioginį valdymą, karo ir nepaprastąją padėtį, skelbia mobilizaciją ir priima sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas.[51]

Lenkijos Konstitucijoje nurodomos parlamento funkcijos ir įgaliojimai: 95 straipsnyje nurodoma, kad įstatymų leidžiamąją valdžią Lenkijos Respublikoje įgyvendina Seimas ir Senatas. Seimas vykdo Ministrų Tarybos veiklos kontrolę, kurią apibrėžia Konstitucijos ir įstatymų nuostatos[52]. 115 straipsnis numato, kad Ministrų Tarybos pirmininkas ir kiti Ministrų Tarybos nariai privalo atsakyti į deputatų interpeliacijas ir paklausimus per 21 dieną. Ministrų Tarybos pirmininkas ir kiti Ministrų Tarybos nariai apie einamuosius reikalus privalo pateikti atsakymus kiekviename Seimo posėdyje. 116 nurodoma, kad Seimas Lenkijos Respublikos vardu sprendžia karo padėties ir

[49] Toma Birmontienė, “Parlamentinės kontrolės samprata Konstitucinio teismo jurisprudencijoje,“ iš *Parlamentas ir valstybinės valdžios institucijų saranga*, Darijus beinoravičius, Toma Birmontienė, Kęstutis Jankauskas, Mindaugas Maksimaitis, Gediminas Mesonis, Augustinas Normantas, Vytautas Sinkevičius, Gintaras Špoka, Antanas Šenavičius, Egidijus Šileikis, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2008), 116.

[50] Toma Birmontienė, “ Parlamentinės kontrolės samprata Konstitucinio teismo jurisprudencijoje,“ iš *Parlamentas ir valstybinės valdžios institucijų saranga*, Darijus beinoravičius, Toma Birmontienė, Kęstutis Jankauskas, Mindaugas Maksimaitis, Gediminas Mesonis, Augustinas Normantas, Vytautas Sinkevičius, Gintaras Špoka, Antanas Šenavičius, Egidijus Šileikis, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2008), 117.

[51] “Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *Valstybės žinios*, 33, 1014 (1992).

[52] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 230.

taikos sudarymo klausimus. Seimas gali priimti nutarimą dėl karo padėties tik Lenkijos Respublikos teritorijos ginkluoto užpuolimo atveju arba kai iš tarptautinių sutarčių kyla įsipareigojimas bendrai gintis nuo agresijos. Jei Seimas negali susi-rinkti į posėdį, dėl karo padėties sprendžia Respublikos prezidentas. 117 str. Nurodoma, kad Ginkluotųjų pajėgų panaudojimo už Lenkijos Respublikos sienų pagrindus nustato ratifikuota tarptautinė sutartis arba įstatymas. Svetimų kariuomenių buvimo Lenkijos Respublikos teritorijoje ir jų judėjimo per šią teritoriją principus nustato ratifikuotos tarptautinės sutartys arba įstatymai. 125 straipsnyje nurodoma, kad Ypatingą reikšmę valstybei turinčiais klausimais gali būti rengiamas visos šalies referendumas. Visos šalies referendumą turi teisę skelbti Seimas absoliučia balsų dauguma, dalyvaujant ne mažiau kaip pusei įstatyme nustatyto deputatų 236 skaičiaus, arba Respublikos prezidentas Senato sutikimu absoliučia balsų dauguma, dalyvaujant ne mažiau kaip pusei įstatyme nustatyto senatorių skaičiaus[53].

Latvijos Respublikos Konstitucijoje nurodomos šios parlamento funkcijos ir įgaliojimai 64 straipsnyje nurodoma, kad Įstatymų leidybos iniciatyvos teisė priklauso Latvijos parlamentui, o pagal Konstitucijoje nustatytą tvarką šią teisę taip pat turi Latvijos piliečiai. 65 straipsnyje nurodoma, kad Įstatymo projektą Latvijos parlamentui gali pateikti Latvijos Respublikos prezidentas, Vyriausybė, parlamento komitetai, ne mažiau kaip 5 parlamento nariai, taip pat pagal Konstitucijoje nustatytą tvarką – 1/10 rinkėjų. 66 straipsnyje nurodoma, kad Kasmet Latvijos Vyriausybės pateiktą Valstybės biudžeto projektą parlamentas svarsto ir tvirtina įstatymu iki naujųjų biudžetinių metų pradžios. Jeigu Latvijos parlamentas priima sprendimą dėl papildomų išlaidų (neįeinančių į biudžetą), tada jis nurodo šių išlaidų finansavimo šaltinius. Kiekvienų biudžetinių metų pabaigoje Vyriausybė teikia parlamentui biudžeto įvykdymo ataskaitą. Taikos metu Latvijos parlamentas nustato ginkluotųjų pajėgų dydį. 68 straipsnyje nurodoma, kad Visos Latvijos Respublikos tarptautinės sutartys privalo būti parlamento ratifikuotos. Latvija, siekdama stiprinti demokratiją ir sudarydama tarptautines sutartis, gali perduoti dalį valstybės institucijų funkcijų tarptautinėms institucijoms. Tarptautinės sutartys, kuriomis remiantis dalis valstybės institucijų funkcijų perduodamos tarptautinėms institucijoms, turi būti ratifikuotos parlamento, kai posėdyje dalyvauja ne mažiau kaip 2/3 parlamento narių ir pritaria 2/3 parlamento narių. Klausimas dėl Latvijos narystės Europos Sąjungoje turi būti sprendžiamas nacionaliniu referendumu, kurį siūlo parlamentas. Esminiai pakeitimai, susiję su Latvijos naryste Europos Sąjungoje, turi būti sprendžiami nacionaliniu referendumu, kai tokio referendumo prašo ne mažiau kaip pusė parlamento narių.[54]

[53] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 233-237.
[54] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 204-205.

2.2.2. Prezidentas

Žodis prezidentas klės iš lotynų kalbos žodžio presidens-sėdintis priešakyje. Šio žodžio reikšmė apibūdinama kaip renkamas respublikinės valdymo formos valstybės vadovas.[55] Valstybės vadovu vadinamas asmuo, reprezentuojantis ir simbolizuojantis valstybę, atstovaujantis jai šalies viduje ir užsienyje ir kurio valdžios galios ir statusas priklauso nuo valstybės valdymo formos, politinio režimo, politinių jėgų santykio. Valstybės vadovas yra aukščiausias pareigūnas valstybėje, turintis didele galią valstybės valdyme, priimamiems sprendimams, valstybės siekių užtikrinime jam suteikti įgaliojimai leidžia bendradarbiauti su įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teismine valdžiomis taip pat daryti joms įtaką.[56]

Prezidento, kaip valstybės vadovo institutas būdingas respublikos tipo valstybėms. Šis institutas pasaulyje funkcionuoja gan ilgiau nei 200 metų. Šio instituto pradžia laikomos Jungtinės Amerikos Valstijos. Kitaip nei kitos valstybių kurių valdymo formos buvo monarchinės. Jungtinių Amerikos Valstijų Konstitucija, nustatė, kad vykdomoji valdžia priklauso Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentui, kuris išrenkamas su viceprezidentu ir pareigas eina ketverius metus. Taigi šioje konstitucijoje buvo įtvirtintas valstybės vadovo renkamumo statusas[57].

Valstybėse kuriose vyrauja demokratinis politinis režimas prezidentas ar šalies vadovas renkamas tiesioginiuose arba netiesioginiuose rinkimuose. Prezidento rinkimų procesas įvairiose šalyse skiriasi, atsižvelgiant į politines tradicijas, prezidento santykį su kitų rūšių valdžiomis.

Kaip pavyzdy valstybės vadovo rinkimo tiesioginiais rinkimais galima pateikti Prancūziją Pavyzdžiui Prancūzijos Respublikos Konstitucijoje 6 straipsnyje nurodoma, kad Respublikos prezidentas renkamas penkeriems metams visuotiniais tiesioginiais rinkimais. 7 straipsnyje nurodoma, kad Respublikos prezidentas renkamas absoliučia dalyvavusiųjų balsų dauguma. Jei pirmame rinkimų ture niekas negauna tokios balsų daugumos, keturioliktą dieną po pirmojo turo pabaigos organizuojamas antrasis. Jame gali dalyvauti tik du, taip pat ir tuo atveju, kai pasitraukia pirmasis kandidatas, pirmame rinkimų ture daugiausiai balsų surinkę kandidatai[58]. Tai pat ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas prezidento rinkimų principas. Lietuvos Respublikos konstitucijos 78

[55] Zodziai.lt, "Prezidentas žodžio reikšmė," žiūrėta 2016-01-03, http://www.zodziai.lt/reiksme&word=Prezidentas&wid=15977

[56] Indrė Kovoliūnienė, "Lietuvos Respublios Prezidentas," iš *Lietuvos konstitucinė teisė*, Toma Birmontienė, Arūnas Bubnys, Onutė Buišienė, Darius Butvilavičius, Kristina Grigienė, Kęstutis Jankauskas, Egidijus Jarašiūnas, Indrė Kavoliūnienė, Dainius Kenstavičius, Mindaugas Maksimaitis, Augustinas Normantas, Indrė Pukanasytė, Alvydas Pumputis, Vytautas Sinkevičius, Vilenas Vadapalas, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Dalia Vasarienė, Dainius Žalimas, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 608.

[57] Indrė Kovoliūnienė, "Lietuvos Respublios Prezidentas," iš *Lietuvos konstitucinė teisė*, Toma Birmontienė, Arūnas Bubnys, Onutė Buišienė, Darius Butvilavičius, Kristina Grigienė, Kęstutis Jankauskas, Egidijus Jarašiūnas, Indrė Kavoliūnienė, Dainius Kenstavičius, Mindaugas Maksimaitis, Augustinas Normantas, Indrė Pukanasytė, Alvydas Pumputis, Vytautas Sinkevičius, Vilenas Vadapalas, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Dalia Vasarienė, Dainius Žalimas, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 610.

[58] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 8-9.

straipsnyje nurodoma, kad Respublikos Prezidentą renka Lietuvos Respublikos piliečiai penkeriems metams, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu. Tas pats asmuo Respublikos Prezidentu gali būti renkamas ne daugiau kaip du kartus iš eilės. 81 straipsnyje nurodoma, kad Išrinktu laikomas tas kandidatas į Respublikos Prezidento vietą, kuris pirmą kartą balsuojant ir dalyvaujant ne mažiau kaip pusei visų rinkėjų, gavo daugiau kaip pusę visų rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų. Jeigu rinkimuose dalyvavo mažiau kaip pusė visų rinkėjų, išrinktu laikomas tas kandidatas, kuris gavo daugiausia, bet ne mažiau kaip 1/3 visų rinkėjų balsų. Jeigu pirmajame balsavimo rate nė vienas kandidatas nesurenka reikiamos balsų daugumos, po dviejų savaičių rengiamas pakartotinis balsavimas dėl dviejų kandidatų, gavusių daugiausia balsų. Išrinktu laikomas kandidatas, surinkęs daugiau balsų.

Kaip pavyzdį netiesioginiams prezidento rinkimams galime pateikti Latviją. Latvijos Konstitucijoje 35 straipsnyje nurodoma, kad Prezidentą renka parlamentas ketveriems metams. 36 straipsnyje nurodoma, kad Prezidentas išrenkamas slaptu balsavimu, ne mažesne kaip 51 parlamento nario balsų dauguma.[59]

Iš šių pavyzdžių matome, kad demokratinio valdymo formos valstybės vadovu –prezidentu gali būti tik asmuo išrinktas laisvuose, visuotiniuose tiesioginiuose arba atstovaujamosios valdžios laisvose rinkimuose. Priešingu atveju Prezidentas negalės būti laikomas demokratinio valstybės valdymo institucija. Demokratinio valstybės valdymo formos valstybių konstitucijos aiškiai įtvirtina prezidento renkamumo principus.

Prezidento įgaliojimai ir funkcijos skirtingose šalyse yra nevienodi. Jo dalyvavimas įgyvendinant realią valdžią priklauso nuo valstybės, kurioje jis išrinktas, valdymo formos, kartu lemiančios prezidento vietą valstybinės valdžios institucijų sistemoje. Prezidento statusas įgaliojimai ir funkcijos parlamentinėje, prezidentinėje ir mišrioje respublikose yra skirtingi[60].

Parlamentinėse respublikose prezidentas užtikrina bendradarbiavimą, sąveiką ir veiksmų suderinamumą tarp demokratinės valstybės trijų valdžių valdžios trijų valdžių, nes realių galių, taip pat ir vykdomosios valdžios srityje, jis neturi arba jos ribojamos parlamento.

Pavyzdžiui Vokietija laikoma parlamentine respublika. Vokietijos Konstitucijoje nurodomas šios prezidento funkcijos ir įgaliojimai: 58 straipsnyje, kad Federalinio prezidento potvarkiai ir įsakymai įsigalioja pasirašius federaliniam kancleriui arba kompetentingam federaliniam ministrui. Tai netaikoma skiriant ar atleidžiant federalinį kanclerį, paleidžiant Bundestagą pagal 63 straipsnį ir

[59] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 200.

[60] Indrė Kovoliūnienė, "Lietuvos Respublios Prezidentas," iš *Lietuvos konstitucinė teisė,* Toma Birmontienė, Arūnas Bubnys, Onutė Buišienė, Darius Butvilavičius, Kristina Grigienė, Kęstutis Jankauskas, Egidijus Jarašiūnas, Indrė Kavoliūnienė, Dainius Kenstavičius, Mindaugas Maksimaitis, Augustinas Normantas, Indrė Pukanasytė, Alvydas Pumputis, Vytautas Sinkevičius, Vilenas Vadapalas, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Dalia Vasarienė, Dainius Žalimas, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 612.

esant prašymui pagal 69 straipsnio 3 dalį. 59 straipsnyje nurodoma, kad Federalinis prezidentas atstovauja Federacijai tarptautiniuose santykiuose. Jis Federacijos vardu sudaro sutartis su užsienio valstybėmis. Jis akredituoja ir priima pasiuntinius. Sutartys, reglamentuojančios Federacijos politinius santykius arba susijusios su Federacijos įstatymų leidybos objektais, turi būti patvirtintos federaliniu įstatymu, pritariant arba dalyvaujant kompetentingoms įstatymų leidybos institucijoms. Esant administracinėms sutartims atitinkamai galioja Federacijos administravimo nuostatos. 60 straipsnyje nurodoma, kad Federalinis prezidentas skiria ir atleidžia federalinius teisėjus, federalinius tarnautojus, karininkus ir puskarininkius, jeigu įstatymai nenumato kitaip. Pavieniais atvejais Federacijos mastu jis įgyvendina malonės teisę. Šiuos įgaliojimus jis gali perduoti kitoms valdžios institucijoms.[61]

Iš to matome, kad prezidentinės valdymo formos respublikose prezidentas nėra vykdomosios valdžios dalis ir neįeina į vyriausybės sudėtį ir negali turėti tiesioginės įtakos jos įgyvendinamai politikai. Šios valdymo formos valstybės prezidentas turi tik labai mažus simbolinius įgaliojimus, daugiausia valstybės atstovavimo srityje, neturint valstybės valdymo klausimais sprendimo priėmimo įgaliojimų.

Prezidentinėse respublikose kasdieninė vykdomoji valdžia sutelkta prezidento rankose: jis – valstybės ir kartu vykdomosios valdžios vadovas. Prezidentinės valstybės valdymo formos pavyzdžiu galime pateikti Jungtines Amerikos Valstijas.

Jungtinių Valstijų Konstitucijos 2 straipsnyje 1 skyriuje nurodoma, kad Vykdomoji valdžia priklauso Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentui. Jis eina pareigas ketverius metus ir kartu su viceprezidentu, renkamu tokiam pat laikui, yra išrenkamas toliau nustatytu būdu[62]. Ministro Pirmininko pareigybės Jungtinėse Amerikos valstijose nėra, o kabinetą sudaro sekretoriai (vadinamieji ministrai), kuriuos skiria ir atleidžia iš pareigų Prezidentas. Jie taip pat tiesiogiai pavaldūs ir atskaitingi valstybės vadovui. Vyriausybės, kaip aukščiausios kolegialios vykdomosios valdžios institucijos, prezidentinėse respublikose nėra. Vykdomoji valdžia priklauso prezidentui. Jis ją įgyvendina vien asmeniškai, nustatydamas ne tik pagrindines politikos kryptis, bet ir deleguodamas ministrams vykdyti jo kompetencijai priskirtus įgaliojimus. Faktiškai vyriausybė atlieka patariamosios institucijos prie prezidento vaidmenį ir paprastai neturi aiškiai apibrėžtos konstitucinio statuso.[63]

Mišrios pusiau prezidentinėse valdymo formos valstybėse sujungiami tiek prezidentinės, tiek parlamentinės respublikos valdymo formos.

---

[61] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 60.
[62] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 273.
[63] Andrius Bakaveckas, "Lietuvos Respublikos prezidento įgaliojimai, vykdomosios valdžios srityje," *Jurisprudencija* 42, 34 (2003): 68–76.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje nurodomos šios prezidento funkcijos ir įgaliojimai: 77 straipsnyje nurodoma, kad Respublikos Prezidentas yra valstybės vadovas. Jis atstovauja Lietuvos valstybei ir daro visa, kas jam pavesta Konstitucijos ir įstatymų. 84 straipsnyje nurodoma, kad Respublikos Prezidentas: sprendžia pagrindinius užsienio politikos klausimus ir kartu su Vyriausybe vykdo užsienio politiką; pasirašo Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis ir teikia jas Seimui ratifikuoti; Vyriausybės teikimu skiria ir atšaukia Lietuvos Respublikos diplomatinius atstovus užsienio valstybėse ir prie tarptautinių organizacijų; priima užsienio valstybių diplomatinių atstovų įgaliojamuosius ir atšaukiamuosius raštus; teikia aukščiausius diplomatinius rangus ir specialius vardus; Seimo pritarimu skiria Ministrą Pirmininką, paveda jam sudaryti Vyriausybę ir tvirtina jos sudėtį; Seimo pritarimu atleidžia Ministrą Pirmininką; priima Vyriausybės grąžinamus įgaliojimus išrinkus naują Seimą ir paveda jai eiti pareigas, kol bus sudaryta nauja Vyriausybė; priima Vyriausybės atsistatydinimą ir prireikus paveda jai toliau eiti pareigas arba paveda vienam iš ministrų eiti Ministro Pirmininko pareigas, kol bus sudaryta nauja Vyriausybė; priima ministrų atsistatydinimą ir gali pavesti jiems eiti pareigas, kol bus paskirtas naujas ministras; Vyriausybei atsistatydinus ar Vyriausybei grąžinus įgaliojimus, ne vėliau kaip per 15 dienų teikia Seimui svarstyti Ministro Pirmininko kandidatūrą; Ministro Pirmininko teikimu skiria ir atleidžia ministrus; nustatyta tvarka skiria ir atleidžia įstatymų numatytus valstybės pareigūnus; teikia Seimui Aukščiausiojo Teismo teisėjų kandidatūras, o paskyrus visus Aukščiausiojo Teismo teisėjus, iš jų teikia Seimui skirti Aukščiausiojo Teismo pirmininką; skiria Apeliacinio teismo teisėjus, o iš jų – Apeliacinio teismo pirmininką, jeigu jų kandidatūroms pritaria Seimas; skiria apygardų ir apylinkių teismų teisėjus ir pirmininkus, keičia jų darbo vietas; įstatymo numatytais atvejais teikia Seimui atleisti teisėjus; Seimo pritarimu skiria ir atleidžia Lietuvos Respublikos generalinį prokurorą; teikia Seimui trijų Konstitucinio Teismo teisėjų kandidatūras, o paskyrus visus Konstitucinio Teismo teisėjus, iš jų teikia Seimui skirti Konstitucinio Teismo pirmininko kandidatūrą; teikia Seimui valstybės kontrolieriaus, Lietuvos banko valdybos pirmininko kandidatūrą; gali teikti Seimui pareikšti nepasitikėjimą jais; Seimo pritarimu skiria ir atleidžia kariuomenės vadą ir saugumo tarnybos vadovą; suteikia aukščiausius karinius laipsnius; ginkluoto užpuolimo, gresiančio valstybės suverenumui ar teritorijos vientisumui, atveju priima sprendimus dėl gynybos nuo ginkluotos agresijos, karo padėties įvedimo, taip pat dėl mobilizacijos ir pateikia šiuos sprendimus tvirtinti artimiausiam Seimo posėdžiui; įstatymo nustatyta tvarka ir atvejais skelbia nepaprastąją padėtį ir pateikia šį sprendimą tvirtinti artimiausiam Seimo posėdžiui; daro Seime metinius pranešimus apie padėtį Lietuvoje, Lietuvos Respublikos vidaus ir užsienio politiką; Konstitucijoje numatytais atvejais šaukia neeilinę Seimo sesiją; skelbia eilinius Seimo rinkimus, o Konstitucijos 58 straipsnio antrojoje dalyje numatytais atvejais - pirmalaikius Seimo rinkimus; įstatymo nustatyta tvarka teikia Lietuvos Respublikos pilietybę; skiria valstybinius apdovanojimus; teikia malonę nuteistiesiems; pasirašo ir skelbia Seimo priimtus įstatymus

arba grąžina juos Seimui. 85 straipsnyje nurodoma, kad Respublikos Prezidentas, įgyvendindamas jam suteiktus įgaliojimus, leidžia aktus-dekretus. Kad Respublikos Prezidento kai kurie dekretai, galią, jie privalo būti pasirašyti Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro. Atsakomybė už tokį dekretą tenka jį pasirašiusiam Ministrui Pirmininkui arba ministrui.[64]

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad pagal Lietuvos Respublikos konstitucijoje nustatytą valdžios institucijų kompetenciją Lietuvos valstybės valdymo modelis priskirtinas parlamentinės respublikos valdymo formai. Kartu pabrėžtina, kad mūsų valstybės valdymo formai būdingi ir kai kurie vadinamosios mišriosios (pusiau prezidentinės) valdymo formos ypatumai. Tai atsispindi Seimo, valstybės vadovo – Respublikos Prezidento, Vyriausybės įgaliojimuose bei jų tarpusavio santykių teisinėje konstrukcijoje. Lietuvos konstitucinėje sistemoje yra įtvirtintas Vyriausybės atsakingumo Seimui principas, lemiantis atitinkamą Vyriausybės sudarymo būdą.[65]

Iš šito matome, kad pusiau prezidentinės valstybės valdymo formoje būdingi prezidentinės ir parlamentinės valstybės bruožai. Šioje valdymo formoje prezidentas turi įgaliojimus vykdyti vykdomąją valdžią kartu su vyriausybe, Seimo pritarimu skiria ministrą pirmininką, skiria ministrus tai yra turi įgaliojimus formuoti vyriausybę. Priimti kai kuriuos tesės aktus be atitinkamo ministro ar ministro pirmininko kontraasignavimo, turi įstatymo leidybos iniciatyvos teisę, skiria atitinkamus valstybės pareigūnus. Dalyvauja teisminėje valdžioje skiriant teisėjus ir t.t.

2.2.3. Vyriausybė

Vyriausybė įvairiose valstybėse vadinama skirtingais pavadinimais Ministrų taryba-Indijoje, Ministrų taryba(Vyriausybė) Prancūzijoje, Valstybės taryba-Kinijoje, Federalinė vyriausybė-Vokietijoje, Vyriausybė-Čekijoje, Lietuvoje, Federalinė taryba- Šveicarijoje[66]. Dažniausiai demokratinės valstybės valdyme vyriausybė suprantama kaip kolegiali institucija, įgyvendinanti vykdomąją tvarkomąją veiklą valstybėje. Įvairių pasaulio šalių vyriausybių kolegialumas gali būti skirtingas. Vykdomąją valdžią vyriausybė dažniausia demokratinio valdymo formos valstybėse įgyvendina kartu su kitomis institucijomis arba šių institucijų sistemomis. Prie jų priklauso valstybės vadovas, įvairios valdymo įstaigos, ir vyriausybė. Todėl vyriausybė yra tik viena iš valdymo institucijų.

---

[64] "Lietuvos Respublikos Konstitucija", *Valstybės žinios*, 33, 1014 (1992).

[65] "Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas byloje Nr. 19/97," prieiga per internetą: http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta370/content

[66] Alvydas Pumputis, "Lietuvos Respublikos Vyriausybė," iš *Lietuvos konstitucinė teisė*, Toma Birmontienė, Arūnas Bubnys, Onutė Buišienė, Darius Butvilavičius, Kristina Grigienė, Kęstutis Jankauskas, Egidijus Jarašiūnas, Indrė Kavoliūnienė, Dainius Kenstavičius, Mindaugas Maksimaitis, Augustinas Normantas, Indrė Pukanasytė, Alvydas Pumputis, Vytautas Sinkevičius, Vilenas Vadapalas, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Dalia Vasarienė, Dainius Žalimas, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 668.

Demokratinio valstybės valdymo formoje vyriausybė susideda tik iš pagrindinių centrinių žinybų vadovų-ministrų, valstybės sekretorių. Pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 91 straipsnį vyriausybę sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai.[67] Pagal Latvijos Konstitucijos 55 straipsnį Vyriausybę sudaro ministras pirmininkas ir jo parinkti ministrai[68].

Skirtingai negu parlamento nariai ar valstybės vadovas vyriausybės nariai yra skiriami valstybės vadovo, o ne renkami visuotiniuose, laisvuose, lygiuose rinkimuose. Pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos konstitucijos 92 straipsnį Ministrą Pirmininką Seimo pritarimu skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas. Ministrus skiria ir atleidžia Ministro Pirmininko teikimu Respublikos Prezidentas. Pagal Suomijos konstitucijos 61 straipsnį Ministrą Pirmininką renka parlamentas, vėliau į šį postą jį paskiria Respublikos prezidentas. Ministrus skiria Respublikos prezidentas ministro pirmininko teikimu.[69]

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas konstatavo, kad vyriausybę – kolegialią vykdomosios valdžios instituciją formuoja Seimas ir Respublikos Prezidentas, tačiau jų vaidmuo ir uždaviniai nevienodi. Respublikos Prezidentas šiame procese dalyvauja kaip valstybės vadovas, atliekantis Konstitucijoje numatytas funkcijas, tuo tarpu Seimas veikia kaip tautos atstovybė, kuriai atsakinga Vyriausybė.[70]

Vyriausybės funkcijos ir įgaliojimai- demokratinio valstybės valdymo formos vyriausybės pagrindinė funkcija yra vykdomosios valdžios įgyvendinimas. Vyriausybės funkcijų ir įgaliojimų faktinė (praktinė) išraiška yra valstybinis valdymas. Būtent valstybinio valdymo procese išryškėja vyriausybės paskirtis – įstatymų vykdymas. Suprantama, kad, be vyriausybės, vykdant įstatymus taip pat dalyvauja teismai, prokuratūra ir kitos valstybės bei vietos savivaldos institucijos ir netgi pati įstatymų leidžiamosios valdžios institucija. Todėl vyriausybė nėra vienintelė institucija kuri dalyvauja įstatymų vykdymo procese. Vis dėlto vyriausybė yra įgaliota įgyvendinti įstatymus juos detalizuodama, tikslindama ir konkretizuodama. Kitaip sakant, vyriausybė turi teisę leisti įstatymus detalizuojančius poįstatyminius norminius administracinius aktus ir panašiai.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas konstatavo, kad Lietuvos vykdomosios valdžios institucijų sistemoje Vyriausybė, įgyvendinanti valstybinį valdymą, užima išskirtinę vietą. Vyriausybė – kolegiali bendros kompetencijos institucija. Ją sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai. Konstitucijos 94 straipsnyje nustatyta, kad Vyriausybė tvarko krašto reikalus, saugo šalies teritorijos neliečiamybę, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką, vykdo įstatymus ir Seimo nu-

[67] "Lietuvos Respublikos Konstitucija", *Valstybės žinios*, 33,1014 (1992).
[68] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 203.
[69] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 144.
[70] "Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas byloje Nr. 19/97," prieiga per internetą: http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta370/content

tarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus, koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą, rengia valstybės biudžeto projektą ir teikia jį Seimui, vykdo valstybės biudžetą, teikia Seimui biudžeto įvykdymo apyskaitą, rengia ir teikia Seimui svarstyti įstatymų projektus, užmezga diplomatinius santykius ir palaiko ryšius su užsienio valstybėmis bei tarptautinėmis organizacijomis, vykdo kitas pareigas, kurias jai paveda Konstitucija ir įstatymai. Vyriausybės galias apibrėžia Konstitucija ir įstatymai. Vyriausybė solidariai atsako Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą. Ministrai, vadovaudami jiems pavestoms valdymo sritims, yra atsakingi Seimui, Respublikos Prezidentui ir tiesiogiai pavaldūs Ministrui Pirmininkui.[71]

Pavyzdžiui Prancūzijos Konstitucijoje 20 straipsnyje nurodoma, kad Vyriausybė nustato ir įgyvendina Tautos politiką. Jos žinioje yra administracija ir ginkluotosios pajėgos.[72] Lietuvos Respublikos konstitucijos 94 straipsnyje nurodoma, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė: tvarko krašto reikalus, saugo Lietuvos Respublikos teritorijos neliečiamybę, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką; vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus; koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą; rengia valstybės biudžeto projektą ir teikia jį Seimui; vykdo valstybės biudžetą, teikia Seimui biudžeto įvykdymo apyskaitą; rengia ir teikia Seimui svarstyti įstatymų projektus; užmezga diplomatinius santykius ir palaiko ryšius su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis; vykdo kitas pareigas, kurias Vyriausybei paveda Konstitucija ir kiti įstatymai.[73] Estijos Respublikos Konstitucijos 87 straipsnyje nurodoma, kad Respublikos Vyriausybė: vykdo valstybės vidaus ir užsienio politiką; vadovauja vyriausybės įstaigoms ir koordinuoja jų veiklą; vykdo įstatymus, rezoliucijas, Respublikos prezidento dekretus; teikia parlamentui ratifikuoti ar denonsuoti tarptautines sutartis; rengia valstybės biudžeto projektą ir teikia jį parlamentui, vykdo valstybės biudžetą, teikia parlamentui biudžeto vykdymo apyskaitą; vykdydama įstatymus, leidžia nutarimus ir įsakymus; palaiko ryšius su užsienio valstybėmis; skelbia valstybėje ar jos dalyje nepaprastąją padėtį stichinių nelaimių, katastrofų atvejais, taip pat stabdant infekcinės ligos plitimą; vykdo kitas pareigas, kurias Vyriausybei paveda Konstitucija ir kiti įstatymai.[74]

Iš to matome, kad Vyriausybė tai valstybinės valdžios institucija, kuri pašaukta vykdyti įstatymus, įgyvendinti įstatymų leidžiamosios valdžios priimtų įstatymų teisės normas, užtikrinti nepertraukiamą valstybės institucijų funkcionavimą, ginti žmogaus teises ir laisves, palaikyti viešąją tvarką ir saugumą. Vyriausybė taip pat užsiima valstybinė veikla, užtikrindama patikimą ir darnų

[71] "Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas byloje Nr. 19/97," prieiga per internetą: http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta370/content
[72] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 12.
[73] "Lietuvos Respublikos Konstitucija", *Valstybės žinios*, 33, 1014 (1992).
[74] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 79.

valstybinio mechanizmo darbą, per teisėkūra, valdingų įgaliojimų ir prievartos priemonių taikymą, reguliavimą ir kiti.[75]

2.2.4. Teismas

Teismai ir jų sistema yra vienas iš valstybės atributų. Iki pat XVIII teismai buvo ne savarankiški valstybinės valdžios elementai[76]. Tik demokratinėse valstybėse kurių valdymo forma yra demokratinė, teismai laikomi savarankiška valstybinės valdžios šaka. Minėtų valstybių konstitucijose įtvirtinamas tautos susitarimas teisingumo vykdymą pavesti teismams, kaip įstatymų leidžiamoji valdžia patikima Parlamentui, vykdomoji valdžia Prezidentui ir vyriausybei.

Vienose valstybėse teismų sprendimai priimami tautos vardu kitose respublikos vardu. Pavyzdžiui Prancūzijos teismai sprendimus skelbia Tautos vardu, Italijoje sprendimus skelbia taip pat tautos vardu, 1922 metų Lietuvos Respublikos konstitucijos 64 paragrafe nurodoma, kad Teismas sprendžia eidamas įstatymais Respublikos vardu[77]. Dabartinėje konstitucijoje 109 straipsnyje nurodoma, kad Teismas priima sprendimus Lietuvos Respublikos vardu. Tautos vardu skelbiami sprendimai yra dėl to šiose valstybėse, kad tautos dalyvavimas, administruojant teisingumą, yra *tiesioginis*, jis įgyvendinamas remiantis įstatymais, nustatytais atvejais ir numatytu būdu.[78]

„Taip atsitinka, dėl to, kad žmonių socialiniame gyvenime, žmogaus teisių apsaugą dažnai lemia ne tik skirtingi įstatymai, o skirtingas jų interpretavimas. Skiriasi pagrindinių teisių, žmogaus teisių, asmens visuomenės, Tautos, valstybės samprata, todėl netgi tie patys įstatymai gali būti nevienareikšmiškai aiškinami, priimami ir skirtingai naudojami žmogaus, asmens, visuomenės, valstybės saugumui užtikrinti“ [79].

Pavyzdžiui Vokietijos Konstitucijos 92 straipsnyje nurodoma, kad Teisminė valdžia patikėta teisėjams; ją įgyvendina Federalinis Konstitucinis Teismas, šiame Pagrindiniame Įstatyme numatyti federaliniai teismai ir federalinių žemių teismai.[80] Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109

[75] Andrius Bakaveckas, “Kategorijų-vykdomoji valdžia, valstybinis valdymas(administravimas) ir viešasis administravimas-samprata ir santykis Lietuvos administracinėje teisėje,“ *Jurisprudencija* 2, 92 (2007): 46–53.

[76] Milda Vainiutė, “Lietuvos Respublikos Seimas“ iš *Lietuvos konstitucinė teisė,* Toma Birmontienė, Arūnas Bubnys, Onutė Buišienė, Darius Butvilavičius, Kristina Grigienė, Kęstutis Jankauskas, Egidijus Jarašiūnas, Indrė Kavoliūnienė, Dainius Kenstavičius, Mindaugas Maksimaitis, Augustinas Normantas, Indrė Pukanasytė, Alvydas Pumputis, Vytautas Sinkevičius, Vilenas Vadapalas, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Dalia Vasarienė, Dainius Žalimas, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 686.

[77] “Lietuvos Valstybės Konstitucija“, *Vyriausybės žinios*, 100,799 (1922).

[78] Kazimieras Meilius, „Nasciturus statusas antikinėje ir moderniojoje kultūroje ir teisėje,“ iš *Medicina etika ir teisė apie žmogų iki gimimo,* Andrius Narbekovas, Birutė Obelienė, Kazimieras Meilius, Angelija Valančiūtė, Palmyra Rudalevičienė, Danielius Serapinas, Daiva Bartkevičienė (Kaunas: Vyatauto Didžiojo universitetas, 2012), 388.

[79] Kazimieras Meilius, „Nasciturus statusas antikinėje ir moderniojoje kultūroje ir teisėje,“ iš *Medicina etika ir teisė apie žmogų iki gimimo,* Andrius Narbekovas, Birutė Obelienė, Kazimieras Meilius, Angelija Valančiūtė, Palmyra Rudalevičienė, Danielius Serapinas, Daiva Bartkevičienė (Kaunas: Vyatauto Didžiojo universitetas, 2012), 391.

[80] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 77.

straipsnyje nurodoma, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. Teisėjas ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi. Teisėjai, nagrinėdami bylas, klauso tik įstatymo.[81]

Lenkijos Konstitucijos 175 straipsnyje nurodoma, kad Lenkijos Respublikoje teisingumą vykdo Aukščiausiasis Teismas, bendrieji teismai, administraciniai teismai ir kariniai teismai. Ypatingasis teismas ar skubus procesas gali būti nustatomi tik karo laikui.[82]

Teisminei valdžiai, kaip ir kitoms ir kitoms valstybė valdžią įgyvendinančioms institucijoms būdingi visi pagrindiniai valstybės valdžios požymiai. Pagrindinis svarbiausias požymis tai, kad visi privalo paklusti teismų sprendimams. Teismas priima sprendimus valstybės vardu. Savo galai šie sprendimai prilygsta įstatymui, jie privalomi visoms valstybės institucijoms, įstaigoms, organizacijoms, pareigūnams ir piliečiams. Jų nevykdymas garantuojamas prievartos[83].

Demokratinio valdymo formos valstybėse teismai dažniausia formuojami dalyvaujant įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijoms Parlamentu ar prezidentui ar abi šios institucijos kartu.

Pavyzdžiui pagal Vokietijos Konstitucijos 60 straipsnį Federalinis prezidentas skiria ir atleidžia federalinius teisėjus, federalinius tarnautojus, karininkus ir puskarininkius, jeigu įstatymai nenumato kitaip.[84] Lietuvos Respublikos Konstitucijos 112 straipsnyje nurodoma, Aukščiausiojo Teismo teisėjus, o iš jų - pirmininką, skiria ir atleidžia Seimas Respublikos Prezidento teikimu. Apeliacinio teismo teisėjus, o iš jų - pirmininką, skiria Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu. Apylinkių, apygardų ir specializuotų teismų teisėjus ir pirmininkus skiria, jų darbo vietas keičia Respublikos Prezidentas. Dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija. Asmuo, paskirtas teisėju, įstatymo nustatyta tvarka prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai, vykdyti teisingumą tik pagal įstatymą.[85]

Dar vienas teismams būdingų valdžios institucijos požymių, tai jo nepriklausomumas tiek kaip institucijos ir sprendimų priėmime. Pavyzdžiui pagal Estijos Respublikos Konstitucijos 146 straipsnį teisingumą vykdo teismai. Teismai yra nepriklausomi ir savo veikloje remiasi Konstitucija ir įstatymais[86]. Vokietijos Konstitucijos 97 straipsnyje nurodoma, kad Teisėjai yra nepriklausomi ir

[81] "Lietuvos Respublikos Konstitucija", *Valstybės žinios*, 3, 1014 (1992).
[82] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 249.
[83] Milda Vainiutė, "Lietuvos Respublikos Seimas" iš *Lietuvos konstitucinė teisė,* Toma Birmontienė, Arūnas Bubnys, Onutė Buišienė, Darius Butvilavičius, Kristina Grigienė, Kęstutis Jankauskas, Egidijus Jarašiūnas, Indrė Kavoliūnienė, Dainius Kenstavičius, Mindaugas Maksimaitis, Augustinas Normantas, Indrė Pukanasytė, Alvydas Pumputis, Vytautas Sinkevičius, Vilenas Vadapalas, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Dalia Vasarienė, Dainius Žalimas, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 684.
[84] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 60.
[85] "Lietuvos Respublikos Konstitucija", *Valstybės žinios*, 33, 1014 (1992).
[86] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 192.

klauso tik įstatymo. Etatiniai ir neribotam laikui į darbą priimti teisėjai prieš savo valią gali būti atleidžiami nepasibaigus įgaliojimų laikui arba nuolat ar kuriam laikui atleisti iš pareigų, arba perkelti į kitą vietą ar atstatydinti tik teismo sprendimu ir tik dėl priežasčių ir tik tokiomis formomis, kurias numato įstatymai. Įstatymai gali nustatyti teisėjų, paskirtų dirbti iki gyvos galvos, išėjimo į pensiją amžiaus ribas. Reorganizavus teismų įstaigas ar jų apygardas, teisėjai gali būti perkeliami į kitą teismą arba pašalinami iš pareigų su sąlyga, jog jiems paliekamas visas atlyginimas. Lietuvos Respublikos konstitucijos 114 straipsnyje nurodoma, kad valstybinės valdžios ir valdymo institucijų, Seimo narių ir kitų pareigūnų, politinių partijų, politinių ir visuomeninių organizacijų ar piliečių kišimasis į teisėjo ar teismo veiklą draudžiamas ir užtraukia įstatymo numatytą atsakomybę. Teisėjas negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, suimtas, negali būti kitaip suvaržyta jo laisvė be Seimo, o tarp Seimo sesijų be Respublikos Prezidento sutikimo.[87] Tačiau teismų ir teisėjų nepriklausomumo negalima suabsoliutinti. Juos su kitomis valstybės valdžios institucijomis sieja tam tikri ryšiai. Parlamentas priima įstatymus, nustatančius teismų sistemą, veiklos principus, teismų kompetenciją, teisėjų statusą, bylų nagrinėjimo tvarką ir kt. Vyriausybė užtikrina teismų veiklos materialines sąlygas, įgyvendina specialistų rengimo programas, padeda racionaliai panaudoti teismų sistemai bei atskiriems teismams skirtus asignavimus.

Teismų funkcijos ir įgaliojimai- pagrindinė teismų funkcija laikoma teisingumo vykdymas. Teisingumo vykdymas pasireiškia teismo sprendžiant ginčus teisės, atsirandančius visuomenėje dėl įvairų konfliktų (turtinių, darbo, politinio pobūdžio ginčus, piliečių skundus dėl neteisėtų valstybės tarnautojų veiksmų). Vis dėlto teismo funkcija nėra vien tik teisingumo vykdymas. Ne mažiau svarbi funkcija yra valstybės institucijų, padedančių vykdyti teisingumą veiksmų teisėtumo ir pagrįstumo teisminės priežiūros funkcija. Teismai priimdami privalomus sprendimus kartu atlieka ir socialinio reguliavimo funkciją konkrečioje visuomeninių santykių srityje nustato konkrečių asmenų teises pareigas ir atsakomybę.[88]

Teismai, vykdydami teisingumą ir priimdama konkrečius individus liečiančius sprendimus, privalo saugoti ir ginti kiekvieno asmens teises ir teisėtus interesus. Ypatingą teismų vietą valdžių padalijimo sistemoje rodo tai, kad kitos valstybės valdžios negali atšaukti teismų priimtų sprendimų, o įstatymų leidžiamosios valdžios priimti teisės aktai gali netekti galios įstatymų konstitucingumą kontroliuojančios teisminės valdžios institucijos sprendimu, be to, vykdomosios valdžios sprendimus teisminė valdžia gali panaikinti ar pakeisti. Taigi, teismai, užtikrindama kiekvieno asmens teisių ir teisėtų interesų apsaugą.[89]

---

[87] "Lietuvos Respublikos Konstitucija", *Valstybės žinios*, 33, 1014 (1992).
[88] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 220
[89] Vytautas Pakalniškis, " Dėl teisminės valdžios šaltinio ir jos veiksmingumo. Konstitucija, žmogus, teisinė valstybė," *Lietuvos žmogaus teisių centras* (1998): 58-59.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas konstatavo, kad teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantijų sistema nesudaro jokių prielaidų, kuriomis prisidengdamas teisėjas galėtų vengti tinkamai atlikti savo pareigas, aplaidžiai nagrinėtų bylas, neetiškai elgtųsi su byloje dalyvaujančiais asmenimis, pažeistų žmogaus teises ir orumą. Teisėjai turi saugoti savo profesijos garbę ir prestižą. Todėl teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos sistema privalo užtikrinti, kad teisėjai deramai atliks savo pareigas, kad kiekvienas neteisėtas ar neetiškas teisėjo poelgis bus deramai įvertintas.[90]

2.3. Regioninė valdžia ir jos įgyvendinimas demokratinio valdymo formos valstybėje

Vietos savivalda suprantama, „kaip vietinių gyventojų interesams atstovaujanti ir visuomeninį, politinį gyvenimą organizuojanti struktūra, užima svarbią vietą daugumos užsienio valstybių politinėse sistemose. Ji suvokiama kaip žemiausia, pilietinei visuomenei arčiausia politinės sistemos teritorinė grandis. Per ją piliečiai gali reikšti savo interesus, kontroliuoti, kaip jie įgyvendinami ir tuo pačiu daryti įtaką valstybei. Vietos savivalda yra tarpininkė tarp valstybės ir piliečių, per kurią piliečiai gali kontroliuoti, kaip valstybė gina jų interesus. Todėl galima teigti, kad: vietos savivalda yra kiekvienos demokratinio valstybės valdymo sąlyga. Būtent vietos savivaldos lygmeniu įmanoma visiškai įgyvendinti vieną iš pagrindinių demokratijos principų: visi veiksnūs piliečiai turi lygias teises ir galimybes dalyvauti bendruomenės reikalų valdyme. Valdžia demokratinėse valstybėse turi būti kuo arčiau gyventojų, ir gyventojai turi turėti kuo platesnes teises bei galimybę įgyvendinti jas, kiek tai leidžia atstovaujamosios demokratijos forma. „Vietos savivaldos plėtros lygis priklauso nuo demokratijos išsivystymo lygio visuomenėje. Kuo ji bus demokratiškesnė, tuo labiau joje bus išplėtoti savivaldos pagrindai. Būtent tokia visuomenė, kur vietos savivalda yra tarsi „žemiausias valstybinio pastato aukštas“, yra tinkamiausia ne lankytojams, o šeimininkui – piliečiams“ [91].

Savivaldos pagrindinis teisinis reglamentavimas būna nurodomas demokratinio valdymo formos valstybių konstitucijose. Pavyzdžiui Prancūzijos Konstitucijoje 72 straipsnyje nurodoma, kad Respublikos teritorinės bendruomenės yra komunos, departamentai, regionai, bendruomenės, turinčios ypatingą statusą; ir užjūrio teritorinės bendruomenės. Bet kokia kita teritorinė bendruomenė prireikus įkuriama įstatymu vietoj vienos ar kelių bendruomenių, minimų šioje pastraipoje.

[90] “Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 10 d sprendimas byloje Nr. KT9-S6/2014,“ prieiga per internetą:
http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta39/content
[91] Andrejus Novikovas, “Vietos savivaldos esmė ir socialinė paskirtis visuomenėje,“ *Jurisprudencija* 77, 69 (2005): 58–64.

Teritorinės bendruomenės gali priimti sprendimus dėl visų įgaliojimų, kurie geriausiai gali būti įgyvendinami jų lygmenyje. Įstatymo nustatytomis sąlygomis šios bendruomenės tvarkosi laisvai, išsirinkdamos tarybas ir naudodamosi reglamentine valdžia savo įgaliojimams įgyvendinti.

Organinio įstatymo nustatytomis sąlygomis, išskyrus atvejus, kai tai susiję su esminėmis viešosios laisvės ar Konstitucijos garantuotos teisės įgyvendinimo sąlygomis, teritorinės bendruomenės ar jų grupės gali, atsižvelgdamos į tai, koks yra atveji ar tai yra numatyta įstatymu, ar reglamentiniu aktu, vykdydamos eksperimentą tam tikru tikslu ir tam tikrą laiką, nukrypti nuo įstatymo ar reglamentinio akto nuostatų, reguliuojančių jų įgaliojimų įgyvendinimą.

Nė viena teritorinė bendruomenė negali globoti kitos bendruomenės. Tačiau kai kompetencijai vykdyti reikalinga kelių teritorinių bendruomenių parama, įstatymas gali leisti vienai jų ar vienai jų grupei organizuoti jų bendrą veiklą. Valstybės atstovas, Respublikos teritorinėse bendruomenėse atstovaująs kiekvienam Vyriausybės nariui, atsako už nacionalinius interesus, administracinę kontrolę ir įstatymų laikymąsi.[92] Suomijos respublikos konstitucijos 119 straipsnyje nurodoma, kad be Vyriausybės ir ministerijų, centrinė vykdomoji valdžia gali būti sudaryta iš agentūrų, inspekcijų ir kitų institucijų. Valstybėje gali būti regionų ir vietos valdžios institucijos. Detaliau institucijų pavaldumą parlamentui reguliuoja įstatymas.

Pagrindinius valstybės valdymo principus, viešąsias galias vykdančių institucijų veiklą reguliuoja įstatymas. Regionų ir vietos institucijų valdymo principus nustato įstatymas. Kitais atvejais nuostatos dėl valstybės valdymo gali būti nustatytos dekretu. 121 straipsnyje nurodoma, kad Suomija yra padalinta į savivaldybes, kurių gyventojai turi savivaldą. Bendrieji savivaldybių valdymo principai ir įgaliojimai nustatyti įstatyme.

Savivaldybės turi teisę nustatyti vietos mokesčius. Pagrindiniai mokesčių nustatymo ir jų valdymo principai, taip pat teisiniai asmenų ir įmonių atleidimo nuo mokesčių pagrindai numatyti įstatyme. Nuostatos dėl platesnių negu savivalda savivaldybių valdymo sričių numatytos įstatyme. Samiai etniniame regione turi kalbos ir kultūrinę savivaldą, reglamentuojamą įstatymu.[93]

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnyje nurodoma, kad Savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniams vienetams. Ji įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas. Savivaldybių tarybų nariais Lietuvos Respublikos piliečius ir kitus nuolatinius administracinio vieneto gyventojus pagal įstatymą ketveriems metams renka Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu. Savivaldos institucijų organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas. Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tary-

[92] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 26.
[93] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004), 130.

bos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas apie vietos savivaldos sampratą pasisakė šitaip: Aiškinant Konstitucijoje įtvirtintą vietos savivaldos sampratą pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 119 straipsnio 1 dalį savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniams vienetams ir ji įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas, pagal šio straipsnio 2 dalį (2002 m. birželio 20 d. redakcija) savivaldybių tarybų nariais Lietuvos Respublikos piliečius ir kitus nuolatinius administracinio vieneto gyventojus pagal įstatymą ketveriems metams renka Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu, pagal šio straipsnio 3 dalį savivaldos institucijų organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas, pagal šio straipsnio 4 dalį Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybių tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus. Įvairūs vietos savivaldos konstitucinės sampratos aspektai, be Konstitucijos 119 straipsnio, yra įtvirtinti kitų Konstitucijos straipsnių nuostatose: 11 straipsnio nuostatoje, kad Lietuvos valstybės teritorijos administracinius vienetus ir jų ribas nustato įstatymas, 67 straipsnio 17 punkto nuostatoje, kad Seimas nustato Respublikos administracinį suskirstymą, 120 straipsnio 1 dalies nuostatoje, kad valstybė remia savivaldybes, šio straipsnio 2 dalies nuostatoje, kad savivaldybės pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai, 121 straipsnio 1 dalies nuostatoje, kad savivaldybės sudaro ir tvirtina savo biudžetą, šio straipsnio 2 dalies nuostatoje, kad savivaldybių tarybos turi teisę įstatymo numatytose ribose ir tvarka nustatyti vietines rinkliavas, savo biudžeto sąskaita savivaldybių tarybos gali numatyti mokesčių bei rinkliavų lengvatas, 122 straipsnio nuostatoje, kad savivaldybių tarybos dėl jų teisių pažeidimo turi teisę kreiptis į teismą, 123 straipsnio 2 dalies nuostatoje, kad ar savivaldybės laikosi Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės sprendimus, prižiūri Vyriausybės skiriami atstovai, šio straipsnio 3 dalies nuostatoje, kad Vyriausybės atstovo įgaliojimus ir jų vykdymo tvarką nustato įstatymas, šio straipsnio 4 dalies nuostatoje, kad įstatymo numatytais atvejais ir tvarka savivaldybės teritorijoje Seimas gali laikinai įvesti tiesioginį valdymą, 124 straipsnio nuostatoje, kad savivaldybių tarybų, jų vykdomųjų organų bei jų pareigūnų aktai ar veiksmai, pažeidžiantys piliečių ir organizacijų teises, gali būti skundžiami teisme, 127 straipsnio 1 dalies nuostatoje, kad Lietuvos biudžetinę sistemą sudaro savarankiškas Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas, taip pat savarankiški vietos savivaldybių biudžetai, 141 straipsnio nuostatoje, kad asmenys, atliekantys tikrąją karo arba alternatyviąją tarnybą, taip pat neišėję į atsargą krašto apsau-

gos sistemos, policijos ir vidaus tarnybos karininkai, puskarininkiai ir liktiniai, kitų suk sukarintų ir saugumo tarnybų apmokami pareigūnai negali būti savivaldybių tarybų nariais, ir kt.[94]

Iš šių pavyzdžių matome, kad savivalda įgyvendinama atskiruose šalies teritoriniuose vienetuose kuri skirtingose valstybėse vadinami skirtingai Pavyzdžiui Prancūzijoje šie teritoriniai vienetai , vadinami komunomis, departamentais, regionais, bendruomenėmis turinčiomis ypatingą statusą.[95] Suomijoje ir Lietuvoje į savivaldybes.

Regionai ir regioninė savivalda demokratinio valdymo valstybėse gali būti organizuojama keliomis pakopomis: pavyzdžiui Suomija, Lietuva, turi vieno lygmens teritorinę savivaldą, Graikija, Čekija turi savivaldybės ir regioninį lygmenis, o Prancūzija, Italija, Lenkija, Vokietija, turi savivaldybės, tarpinį (sritis / provincija, grafystė / apygarda, departamentas) ir regioninį lygmenis[96]. Teritorinė savivalda Europos šalyse gerokai skiriasi dėl konstitucinio įtvirtinimo, šalies istorinės raidos ar valstybės dydžio, taip pat gyventojų skaičiaus. Tokiose didžiosiose unitarinėse valstybėse kaip Prancūzija, Lenkija savivalda yra visais trim lygmenimis. Regioninis lygmuo federacinėse valstybėse atitinka federacijos subjektus. Regioninė valdžia gali būti arba savivaldi, arba turėti pasidalytą kompetenciją spręst bendravalstybinius klausimus, tokius kaip mokesčių nustatymas, konstitucinės reformos, įstatymų leidyba ar vykdomoji valdžia. Būtent federacinėse valstybėse regionai pasižymi tuo, kad įgyvendina tiek savivaldą, tiek ir pasidalytą kompetenciją.

Pavyzdžiui Vokietijos Konstitucijos 50 straipsnyje nurodoma kad per Bundesratą federalinės žemės dalyvauja įstatymų leidyboje, Federacijos valdyme ir Europos Sąjungos reikaluose. Bundesratas susideda iš federalinių žemių vyriausybių narių, kuriuos jos skiria ir atšaukia. Jiems gali atstovauti kiti jų vyriausybių nariai. Kiekviena federalinė žemė turi mažiausiai 3 balsus, federalinės žemės, kuriose gyvena daugiau kaip du milijonai gyventojų, keturis, federalinės žemės, kuriose gyvena daugiau kaip šeši milijonai gyventojų, – penkis, federalinės žemės, kuriose gyvena daugiau kaip septyni milijonai gyventojų, šešis balsus. Kiekviena federalinė žemė gali deleguoti tiek narių, kiek ji turi balsų. Kiekvienos federalinės žemės balsai gali būti atiduoti tik vieningai ir tik dalyvaujančių narių arba jų atstovų. [97]

---

[94] "Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 12 nutarimas byloje Nr. 49/2000," prieiga per internetą:
http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta313/content

[95] Egidijus Jarašiūnas, "Prancuzijos Respublikos konstitucinė sistema," iš *Europos Sąjungos valstybių narių konstitucinės sistemos*, Darijus Beinoravičius, Toma Birmontienė, Darius Butvilavičius, Roberta Firavičiūtė, Kristina Grigienė, Egidijus Jarašiūnas, Gintaras Kalinauskas, Indrė Kavoliūnienė, Dainius Kenstavičius, Laimonas Markauskas, Indrė Pukanasytė, Alvydas Pumputis, Stasys Stačiokas, Ramunė Švedaitė, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Juta Večerskytė, Saulė Vidrinskaitė, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 681.

[96] Egidijus Jarašiūnas, "Prancuzijos Respublikos konstitucinė sistema," iš *Europos Sąjungos valstybių narių konstitucinės sistemos*, Darijus Beinoravičius, Toma Birmontienė, Darius Butvilavičius, Roberta Firavičiūtė, Kristina Grigienė, Egidijus Jarašiūnas, Gintaras Kalinauskas, Indrė Kavoliūnienė, Dainius Kenstavičius, Laimonas Markauskas, Indrė Pukanasytė, Alvydas Pumputis, Stasys Stačiokas, Ramunė Švedaitė, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Juta Večerskytė, Saulė Vidrinskaitė, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 685

[97] Egidijus Jarašiūnas ir Gediminas Mesonis, *Užsienio šalių konstitucijos* (Vilnius: Lietuvos Teisės univeritetas, 2004), 50.

Tačiau valstybėse regionai skiriasi ne tik pagal turimus įgaliojimus, bet ir pagal institucijų įgyvendinančių valdymą formavimo tvarką. Vienur savivaldos institucijos formuojamos atstovavimo tvarka, o kitur – centrinės valdžios paskirtų pareigūnų ar suformuotų institucijų.

Demokratinio valdymo formos valstybėse vietos savivaldos institucijos formuojamos renkant į šias institucijas atstovus tiesioginiais laisvais rinkimais. Tik vykdomosios savivaldos institucijos formuojamos atstovaujamosios savivaldos valdžios institucijų. Dažniausiai jos vadinamos tarybomis. Pavyzdžiui Prancūzijoje komunos, departamentai, regionai valdomi per renkamas tarybas. Tik prefektūra valdoma per centrinės valdžios paskirtą prefektą. Lietuvoje savivaldybės valdomos taip pat per renkamas savivaldybių tarybas.

Dažniausia savivaldos institucijų funkcijos pagal sprendimų priėmimo laisvę skirstomos į savarankiškas ir valstybines. Vykdydamos savarankiškas funkcijas jas atlieka pagal Konstitucijos ir įstatymų suteiktą kompetenciją, įsipareigojimus bendruomenei ir šios interesais. Įgyvendindamos šias funkcijas, savivaldybės institucijos turi Konstitucijos ir įstatymų nustatytą sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo ir įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už savarankiškųjų funkcijų atlikimą. Įgyvendinant šias funkcijas, savivaldybių veiklą saisto įstatymų nustatyti reikalavimai ir tvarka, kuri, kai tai numatyta įstatymuose, nustatoma ir kituose teisės aktuose. [98]

„ Kad galėtume teigti, jog vietos savivalda yra demokratiška, ji visų pirma privalo reaguoti į vietos gyventojų poreikius. Tai įmanoma tik jeigu gyventojai tiesiogiai gali daryti įtaką svarbiausių vietos valdžios institucijų formavimui, t. y. vietos bendruomenė renka atstovaujamąsias institucijas, kurios priima pačius svarbiausius sprendimus gyventojų interesais ir vardu. Tokia vietos savivalda, kaip ir tiesioginė demokratija, yra taip pat gyvybiškai svarbi “ [99].

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindinis valstybės demokratinio valdymo principas yra valdžios padalijimo principas. Demokratinio valdymo valstybės valdžia padalinama į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją, teisminę. Šiam valdymui būdingas laisvų, nešališkų rinkimų į valdžios institucijas, žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo principai. Demokratinis valstybės valdymo principai įgyvendinami per tam tikras valdžios institucijas, kurioms priskiriamos atlikti tam tikros valdymo funkcijos pagal valdžių padalijimo principą, bei joms suteikiamos tam tikros teisės šioms funkcijoms įgyvendinti. Šios pagrindinės institucijos yra Parlamentas, Prezidentas, Vyriausybė, teismai, savivalda.

[98] Kristina Grigienė, “Konstitucinai pagrindai, regioninei savivaldai Lietuvoje ir kitose vidurio ir rytų europos šalyse:ar apskričių (Regionų) reforma determinuoja konstitucijos pataisų poreikį?,“*Socialinių mokslų studijos* 3, 4 (2011): 1479–1496.

[99] Kristina Grigienė, “Konstitucinai pagrindai, regioninei savivaldai Lietuvoje ir kitose vidurio ir rytų europos šalyse:ar apskričių (Regionų) reforma determinuoja konstitucijos pataisų poreikį?,“*Socialinių mokslų studijos* 3, 4 (2011): 1479–1496.

3. HIERARCHINIO BAŽNYČIOS VALDYMO ĮGYVENDINIMAS

Žodis „bažnyčia“ kilęs iš senovės slavų *boznica* – maldykla; prancūzų kalboje ji atitinka *église*, biblinėje lotynų – *ecclésia* [graikiškai *ekklesia* iš veiksmažodžio *ek–kaléin – „šaukti iš kur“*], tai reiškia „sušaukimą“ – paprastai religinio pobūdžio liaudies susirinkimą. Tas žodis dažnai vartojamas graikiškajame Senojo Testamento vertime įvardyti išrinktosios tautos susirinkimui Dievo akivaizdoje, o ypač susirinkimui prie Sinajaus, kur Izraelis gavo Įstatymą ir kur Dievas jį padarė savo šventąja tauta. Pirmoji Kristų tikinčiųjų bendruomenė pasivadino *„Ecclesia“*, laikydama save to susirinkimo paveldėtoja. Į jį Dievas „sušaukia“ savo tautą iš visų žemės pakraščių. Graikiškasis *Kyriaké*, iš kurio kilo anglų *church*, o vokiečių *Kirché*, reiškia: „Viešpačiui priklausanti“ (KBK 751).

Krikščionių kalboje žodis „Bažnyčia“ reiškia liturginį susirinkimą, taip pat vietinę bendruomenę arba visuotinę tikinčiųjų bendriją. Tos trys reikšmės yra neatskiriamos. „Bažnyčia“ yra tauta, kurią Dievas suburia iš viso pasaulio. Ji gyvuoja vietinėse bendruomenėse ir pasireiškia kaip liturginis, ypač eucharistinis susirinkimas. Ji gyvena Kristaus žodžiu ir kūnu ir taip pati tampa Kristaus kūnu (KBK 752).

Biblinis Bažnyčios terminas [ekklesia] reiškia „sušaukimą“, surinkimą draugėn tų, kuriuos Dievo Žodis sušaukia, kad sudarytų Dievo tautą; Kristaus kūnu maitinama, ji pati turi tapti Kristaus kūnu (KBK 777).

Bažnyčia tampa visuotiniu Kristaus išganymo sakramentu. Sakramentų principas yra Įsikūnijimas. Bažnyčia kaip sakramentas irgi yra Įsikūnijimas, kad kiekvienas žmogus susitiktų su Žmogumi-Dievu. Bažnyčia Dievo Įsikūnijimą priima, kai ji kartu yra ir charizmatinė, ir teisinė, dvasinė ir hierarchine prasme institucinė. Bažnyčia, kaip ir kiekvienas sakramentas, turi dvasinę reikšmę ir medžiaginį pavidalą. Įpareigota aiškaus įsakymo, paveldėjimo būdu Bažnyčia privalo skelbti Kristaus tikėjimą bei išganymą paklusdama Kristui ir aktualiai būdama visų žmonių ir tautų akivaizdoje, savo gyvenimo pavyzdžiu, skelbiamu žodžiu ir sakramentais bei kitomis priemonėmis atverti kelią prie Kristaus.[100]

Bažnyčios hierarchinis valdymas įgyvendinamas vadovaujantis bažnytinės vadžios paskirstymo ir valdymo galios padalinimo principu. Bažnyčios valdžia paskirstoma tam tikroms bažnytinėms pareigybėms ir institucijoms kurios turi valdymo galia skirstoma į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisinę (135 kan.), ordinarinę, susijusią su tam tikra pareigybe ir deleguotą, kuri suteikta ne pagal pareigybę (131 kan.). Valdymo galią egzistuojančią Bažnyčioje dieviškuoju įsteigimu ir

[100] Kazimieras Meilius. “Vyskupui ir kunigui Šventimais ir jurizdikcija suteikta galia mokyti, šventinti bei valdyti,“ *SOTER* 38, 66 (2011): 65.

vadinamą taip pat jurisdikcijos galia, pagal teisės nuostatų normą gali turėti priėmusieji Šventimus. Tikintieji pasauliečiai pagal teisės normą gali bendradarbiauti vykdant šią galią (129 kan.).

Žemesnis įstatymo leidėjas negali išleisti galiojančio įstatymo prieštaraujančio aukštesnei teisei. Teisminė galia Bažnyčioje priklauso teisėjams ir teisėjų kolegijoms. Vykdydami teisminę galią teisėjai ar teisėjų kolegijos turi vadovautis tik teise (135 kan.). Vykdomąją galią gali vykdyti visi Bažnyčios valdžios subjektai jei reikia suteikti malones, vykdyti visuotinius ir partikuliarinius įstatymus (136 kan.).

Iš šito matome, kad Bažnyčios hierarchinis valdymas įgyvendinamas per bažnytines pareigybes ir institucijas, kurioms suteikiama Bažnyčios teise- viena iš minėtų trijų valdymo galių arba visos trys valdymo galios. Bažnyčios hierarchinis valdyme tai pat vienos iš trijų galių vykdymas pavedamas tam tikrai bažnytinei pareigybei, ar institucijai. Bažnytinė pareigybė yra bet kokios tiek dieviškų, tiek bažnytiniu potvarkiu įsteigtos nuolatinės pareigos, vykdomos, siekiant dvasinio tikslo. Atskirų bažnytinių pareigybių savos pareigos ir teisės nustatomos tiek pačios teisės, kuria įsteigiama pareigybė, tiek įsteigiančios ir tuo pat metu suteikiančios pareigybę kompetentingos valdžios dekretu .

„Nustatant Bažnyčios veiklos turinį dieviškoji teisė, dogmatinis mokymas suprantami kaip Bažnyčios esmė, atskleidžianti Bažnyčios Įkūrėjo valią, o pozityvioji bažnytinė teisė parodo istoriškai susiformavusį Bažnyčios institucinį veiklos modelį, kuris, žinoma, priklausomas nuo pirmojo, t. y. Bažnyčios esmės“.[101]

3.1. Aukščiausia Bažnyčios valdžia

3.1.1. Popiežius ir Vyskupų Kolegija

Dievui nustačius, šventasis Petras ir kiti apaštalai sudaro vieną Kolegiją, taip pat tarpusavyje sujungti ir Romos Popiežius, kuris yra apaštalo Petro įpėdinis, bei vyskupai, apaštalų įpėdinai (330 kan.). Romos Popiežiaus vienybė su apaštalų sostu grindžiama dieviškos kilmės apaštališka įpėdinyste. Todėl Bažnyčios valdymo struktūrą galime laikyti hierarchine valdymo struktūra. Tačiau ši struktūra Dievo valia veikia kolegialiai bei turi pirmumo vyravimo požymių. Pavyzdžiui Dogminėje konstitucijoje apie Bažnyčią *„Lumen Gentium“* sakoma, kad kaip Viešpaties paliepimu šventasis Petras ir kiti apaštalai sudaro vieną apaštalų kolegiją, taip tarpusavyje sujungti ir Petro įpėdinis Romos Popiežius bei apaštalų įpėdiniai vyskupai. Itin sena tvarka, kurios laikydamiesi vyskupai visame pasaulyje jungėsi tarpusavyje ir su Romos vyskupu vienybės, meilės bei taikos ryšiais, taip pat sukviečiami Susirinkimai, kuriuose būdavo bendrai sprendžiami svarbesni dalykai,

[101] Kazimieras Meilius. “Vyskupui ir kunigui Šventimais ir jurizdikcija suteikta galia mokyti, šventinti bei valdyti,“ *SOTER* 38, 66 (2011): 65.

daugeliu nuomonių suteikiant svarumo sprendimams, rodo kolegialų episkopato pobūdį ir prasmę (LG 22).

Kad būtų tikėjimo vienybė, regimas tikėjimo ir bendravimo pamatas, episkopato vientisumas ir nedalomumas Jėzus Kristus apaštalą Pertą paskyrė kitų apaštalų vyresniuoju (LG 18). Dėl to Romos Popiežius, kaip Romos Bažnyčios Vyskupas ir apaštalo Petro įpėdinis yra Dievo suteiktos pareigos ir dėl to šios pareigos yra dieviškos kilmės. Be šito jis dar yra Vyskupų Kolegijos Galva, Kristaus Vikaras ir visuotinės Bažnyčios šioje žemėje Ganytojas. Vykdant šias pareigas, Romos Popiežiui suteikiama aukščiausia pilnutinė visuotinės Bažnyčios asmeninė ordinarinė valdymo galia, kuria jis visuomet nekliudomai gali naudotis. Šia galia jis negali naudotis pasaulietinėje srityje (331 kan.).

Aukščiausia Romos Popiežiaus valdymo galia yra aukščiau už pozityviąją kanoninę teisę, tačiau ji ribojama dieviškos teisės (LG 27). Pilnutinė Romos Popiežiaus valdymo galia apima tai kas susiję su tikėjimu ar papročiais, bažnytine disciplina ir Bažnyčios valdymu. Tiesioginė Romos Popiežiaus valdymo galia reiškia, kad Romos Popiežius savo ordinarinę galią vykdo be jokių kitų tarpininkų bei tarpinių institucijų.

Pavyzdžiui, prieš Romos Popiežiaus sprendimą ar dekretą neteikiama nei apeliacija, nei rakursas. Pirmojo Sosto niekas neteisia. Romos Popiežius turi išimtinę teisę pats teisti. Popiežius savo galia turi mokymo neklaidingumą. Visi Kristaus tikintieji įpareigojami laikytis konstitucijų ir dekretų, kuriais teisėta Bažnyčios valdžia išdėsto doktriną ir uždraudžia klaidingas nuomones, ypač tų, kuriuos išleidžia Romos Popiežius arba Vyskupų Kolegija (333§ 3, 1404, 1045§ 2, 749 § 1, 754 kan.).

Be šios asmeninės ordinarinės valdymo galios Romos Popiežius turi ir įstatymų leidžiamąją, įstatymų vykdomąją ir teisminę valdymo galias. Įstatymų leidžiamoji valdymo galia pasireiškia tuo, kad visuotiniai Bažnyčios įstatymai paskelbiami, išspausdinus juos oficialiame *„Acta Apostolicae Sedis“* leidinyje, bendrieji dekretai, kuriais kompetentingas įstatymų leidėjas nustato bendrąsias nuostatas yra laikomas įstatymu. Prieš Romos Popiežiaus sprendimą ar dekretą neteikiama nei apeliacija, nei rekursas. Pirmojo Sosto neteisia niekas; o tas kuris apskundžia Romos Popiežiaus veiksmą Visuotiniam Susirinkimui ar Vyskupų Kolegijai, turi būti baudžiamas cenzūra. Vykdomoji valdymo galia pasireiškia tuo, kad turintis vykdomąją galią neviršydamas kompetencijos, gali leisti bendruosius vykdomuosius dekretus, kurie apibrėžia įstatymo taikymo būdus arba skatina laikytis įstatymo. Tik aukščiausiai Bažnyčios valdžiai priklauso steigti dalines Bažnyčias. Pašvęstojo gyvenimo institutai išskirtiniu būdu yra pavaldūs aukščiausiajai Bažnyčios valdžiai. Neįvykdytą vieno iš Bažnyčios teisėje nurodytų asmenų santuoką, dėl pateisinamų priežasčių gali išardyti Romos Popiežius. Teisminė galia pasireiškia tuo, kad Romos popiežius turi išimtinę teisę pats teisti tam tikrose bylose ir bylose kurias jis pats priskiria savo teismui. Romos Popiežius yra aukščiausias teisėjas

visam katalikų pasauliui ir vykdo teisingumą asmeniškai ar per ordinarinius Apaštalų Sosto tribunolus, arba per paties deleguotus teisėjus. Liturgijos srityje Bažnyčios valdžiai priklauso Šventosios liturgijos tvarkymas, tik Apaštalų Sostas gali įsteigti naujas ar autentiškai aiškinti esamas sakramentalijas, kai kurias iš jų panaikinti ar pakeisti (8, 29, 333 § 3 kan., 373, 1142, 1045 § 1, 1442, 838 § 2, 1167 § 1,1372 kan,).

Šias savo valdymo galias Romos Popiežius, kaip buvo minėta pradžioje, visuomet įgyvendina vienybėje su vyskupais ir visa Bažnyčia. Kadangi Romos Popiežiaus pareigybė yra įsteigta dėl to, kad būtų tikėjimo vienybė, regimas tikėjimo ir bendravimo pamatas, episkopato vientisumas ir nedalomumas Romos Popiežius savo valdymo galias gali naudoti tik Bažnyčioje. Bažnyčios valdyme, Romos Popiežius pagal turimas savo pareigas atstovauja Vyskupų Kolegiją ir Bažnyčią dėl to, kad turi aukščiausio Bažnyčios Ganytojo pareigas. Pavyzdžiui Romos Popiežius yra Vyskupų Kolegijos Galva, Kristaus Vikaras ir visuotinės bažnyčios šioje žemėje Ganytojas. Romos Popiežius, vykdydamas aukščiausiojo Ganytojo pareigas, visuomet yra sujungtas bendryste su kitais vyskupais (331. 333 kan.).

Romos Popiežius, kaip buvo minėta, valdymo galias vykdo laisvai. Ši laisvė pasireiškia tuo, kad popiežius įgyvendindamas turimas valdymo galias tai yra įgyvendindamas savo valdžią nepriklauso nuo vyskupų nei valdumo veiksmo pradžioje, nei toliau jį vykdydamas. Vyskupai jokias būdais negali daryti jam įtakos įgyvendinat turimą valdžią. Be to ir Vyskupų Kolegijoje Romos Popiežius turi valdymo galios laisvę. Vyskupų Kolegijoje jis gali asmeniškai ar kolegialiai vykdyti savo pareigas ir nustatyti bendradarbiavimo būdus. Pavyzdžiui, Romos Popiežius turi teisę pagal Bažnyčios poreikius nustatyti asmeninį ar kolegialų Bažnyčios aukščiausiojo Ganytojo pareigų vykdymo būdą. Romos Popiežiui vykdyti savo pareigas padeda vyskupai, kurie gali su juo bendradarbiauti įvairias būdais. Be to jam padeda kardinolai ir kiti asmenys, bei pagal laikotarpio poreikius įvairios įstaigos; visi šie asmenys ir įstaigos jo valdžią vykdo jiems patikėtą užduotį visų Bažnyčių gerovei. Vyskupų Sinodas susirenka, kad puoselėtų glaudžius ryšius su Romos Popiežiumi ir vyskupų vienybe ir savo patarimais padėtų Romos Popiežiui saugoti ir stiprinti tikėjimą. Kardinolai kolegialia veikla padeda Bažnyčios aukščiausiajam Ganytojui pirmiausia konsistorijose, į kurias renkasi, paliepus ir vadovaujant Romos Popiežiui. Apaštalų Sosto, arba Šventojo Sosto, vardu Kanonų teisės kodekse vadinamas ne tik Romos Popiežius, bet taip pat Valstybės Sekretorius, Viešųjų Bažnyčios reikalų taryba ir kitos Romos Kurijos įstaigos. Romos Popiežius turi prigimtinę teisę ir nepriklausomą teisę skirti ir siųsti savo legatus tiek į dalines Bažnyčias įvairiose šalyse arba regionuose, tiek kartu į valstybes ar į valdžios institucijas, taip pat juos perkelti ir atšaukti (333 § 2, 334, 242, 353, 361, 362 kan.).

Taip pat būtina paminėti ir apeliacijos galimybes priimtiems popiežiaus sprendimams, vykdant valdymo galią, kuri suteikiama popiežiaus pareigybei. Šiems sprendimams apeliacijos tei-

sė Bažnyčios valdyme nesuteikiama niekam. Pavyzdžiui pieš Romos Popiežiaus sprendimą ar dekretą neteikiama nei apeliacija, nei rakursas. Tas kas apskundžia Romos Popiežiaus veiksmą Visuotiniam Susirinkimui ar Vyskupų Kolegijai , turi būti baudžiamas cenzūra (333 § 3, 1372).

Pagal pareigybę Romos Popiežius turi savo asmens nuo fizinės prievartos ir valdžios teisinę apsaugą. Ši apsauga garantuojama numatytomis bausmėmis už fizinės prievartos panaudojimą prieš Romos Popiežių, bei bausmėmis už nepaklusimą jo valdymo galiai. Pavyzdžiui, asmuo, kuris panaudojo fizinę prievartą prieš Romos Popiežių užsitraukia Apaštalų Sosto rezervuotą ekskomuniką *„late sententiae“*, prie kurios jis yra dvasininkas, atsižvelgiant į nusikaltimo sunkumą, gali būti pridėta kita bausmė, neatmetant ir pašalinimo iš dvasininkų luomo. Asmuo, kuris nepaklūsta bažnytinės valdžios veiksmui viešai sukelia pavaldinių priešiškumą ar neapykantą Apaštalų Sostui ar ordinarui arba kursto pavaldinius jiems nepaklusti, baudžiamas interdiktu ar kitomis teisingomis bausmėmis (1370 § 1, 1373 kan.).

Popiežius valdymo galią praranda kartu su bažnytinės popiežiaus pareigybės praradimu. Popiežiaus pareigybė prarandama dėl mirties, tikro nuolatinio išprotėjimo, viešos apostazijos, erezijos arba schizmos, laisvai atsisakius. Ši padėtis Bažnyčioje vadinama vakuojančiu-laisvu sostu. Pavyzdžiui bažnytinė pareigybė prarandama, pasibaigus nustatytam laikui, pasiekus nustatyto amžiaus, atsistatydinimu, perkėlimu, pašalinimu ir atėmimu. Jei pasitaiko, kad Romos Popiežius atsistatydina iš pareigų reikalaujama, kad jis būtų padarytas laisvai ir pareikštas tinkamai, nereikia, kad kas nors jį priimtų nes aukštesnės valdžios už jį Bažnyčioje nėra (184, 332 § 2 kan.). Paskutinis popiežius, kuris atsistatydino buvo Benediktas XIV.

Savo atsistatydinimo pranešime Benediktas XIV kalba šitaip apie savo atsistatydinimą: „sukviečiau jus į šią konsistoriją ne tik dėl trijų kanonizacijų, bet taip pat norėdamas jums pranešti apie labai svarbų Bažnyčios gyvenimui sprendimą. Daug kartų sąžinėje Dievo akivaizdoje apsvarstęs, pasiekiau tikrumą, jog mano jėgos, dėl senyvo amžiaus, jau nepakankamos, kad galėčiau deramai vykdyti Petro tarnystę.

Puikiai suprantu, kad ši tarnystė, dėl savo dvasinės reikšmės, turi būti vykdoma ne tik darbais ir žodžiais, bet taip kančia ir malda. Vis dėlto, šiuolaikiniame pasaulyje, sparčiai kintančiame ir blaškomame tikėjimo gyvenimui svarbių klausimų, Petro laivo vairavimui ir Evangelijos skelbimui reikalingos ne tik dvasios, bet ir kūno jėgos, jėgos, kurios pastaraisiais mėnesiais manyje tiek nusilpo, kad turiu pripažinti nesąs pajėgus gerai vykdyti man patikėtą tarnystę. Dėl to, puikiai suprasdamas šio sprendimo rimtumą, būdamas visiškai laisvas, pareiškiu, jog atsisakau Romos Vyskupo, Šventojo Petro Įpėdinio tarnystės man kardinolų patikėtos 2005 m. balandžio 19 d., taip kad 2013

m. vasario 28 d. 20.00 val. Romos sostas, Šventojo Petro sostas bus vakuojantis ir tie kam priklauso turės sušaukti konklavą naujo Popiežiaus išrinkimui“[102].

Be to Romos Popiežius tam tikrais numatytais atvejais negali vykdyti pareigybei priskiriamos valdymo galios Bažnyčioje ir nepraradęs pareigybės. Tai yra kai popiežiui visiškai sukliudoma eiti pareigas dėl tremties, nelaisvės, sunkios ligos (DG 104-127).[103]

Būtina paminėti, kokiu būdu įgyjama Romos Popiežiaus pareigybė. Romos Popiežiaus pareigybė įgyjama išrinkus asmenį, turintį teisę būti išrinktam Romos Popiežiumi pagal specialiąją bažnyčios teisę (349 kan.). Šios normos nustatytos įvairių laikmečių ir įvairiuose Romos popiežių dokumentuose. Paskutinis iš jų yra 1996 vasario 22 d. popiežiaus Jono Pauliaus II paskelbtas dokumentas „Apaštališkoji konstitucija „ *Universi Dominici Gregis*“, kuriame išdėstoma nauja popiežiaus rinkimų redakcija. Šiems rinkimams būdingas laisvų nepriklausomų rinkimų principas. Pavyzdžiui rinkimų teisę turintys kardinolai primygtinai įspėjami, kad per popiežiaus rinkimus nesivadovautų simpatijomis ir antipatijomis, asmeniniais ryšiais, nepasiduotų garsių žmonių ar grupių pageidavimams bei spaudimui, žiniasklaidos įtakai, prievartai, baimei ar norui išgarsėti. Jie turėtų rūpintis tik Dievo garbe bei bažnyčios gerove ir su Dievo pagalba balsuoti už tą asmenį, net jei jis nėra kardinolų kolegijos narys, kuris jų nuomone yra tinkamas vadovauti visai Bažnyčiai ir atneštų jai palaiminimą bei naudą (DG 83).

Matome , kad **„** Romos Popiežius Bažnytinė institucija, kuriai jau 2000 metų atstovauja tik vienas žmogus. Čia nėra jokio profesijos modelio, jokio pareigybių parašymo. Net Evangelijoje nerasime žodžio „popiežius“. Žodis popiežius kilo iš graikų kalbos ir pirmą kartą užrašytas ant kapo IV a. Antroje pusėje-„*sub Liberio papa*“[104].

Vyskupų kolegija: „Santaryba (Concilium) yra visuotinis vyskupų susirinkimas. Tai visų vyskupų ir kardinolų kolegiali, ekstraordinarinė, teisėta, išvien su popiežiumi veikianti institucija. Pagal nustatytą bažnytinės teisės galią santaryba svarsto popiežiaus patikėtus klausimus ir problemas. Susirinkimo dalyviai dar vadinami santarybos tėvais. Taigi santaryba yra aukščiausia Bažnyčios valdžia“[105].

Vyskupų Kolegijos nariais tampa asmenys turintys vyskupišką sakramentinę konsekraciją ir hierarchinę bendrystę su Kolegijos Galva-Romos Popiežiumi ir nariais-vyskupais dėka. Vyskupų Kolegija, kaip kolegiali Bažnyčios aukščiausia valdžia tampa ir įgyja valdymo galią tik veikdama kartu su Galva-Romos Popiežiumi, kuri ribojama dieviškos teisės (336 kan.). Todėl Vyskupų Kole-

[102] Lietuvos pasauliečių pranciškonų ordinas „Popiežius Benediktas XIV paskelbė apie savo atsistatydinimą.“ žiurėta 2016-03-11, http://w ww.ofs.lt/index.php?

[103] “ Giovani Paolo II, Apostolic Constitution Universitetus *Dominici Gregis, 1985,*“ prieiga per internetą: *http://w2.vat ican.va/content/john-paul-ii/en/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_22021996_universi-dom inici-gregis.html*

[104] Cri Kramer von Reisswitz, *Popiežių kūrėjai kardinolai ir konklava* (Vilnius: Lektūra, 2003), 7.

[105] Robertas Pukenis, *Romos kurijos struktūra* (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2009), 20.

giją galima laikyti kolegialia aukščiausia ir pilnutinės bažnytinės valdžios institucija, turinčia galią mokyti ir valdyti. Kolegijos galia gali būti naudojam tik visuotinėje Bažnyčioje. (LG 22, 25).

Vyskupų Kolegija valdymo galią visuotinėje Bažnyčioje vykdo per iškilmingą Visuotinį Susirinkimą bei vieningą pasaulyje išsisklaidžiusių vyskupų veikimą, jei šis veikimas inicijuojamas ar laisvai priimamas Romos Popiežiaus ir taip atliekant kolegialų veiksmą (337 kan.). Todėl Visuotinį Susirinkimą galime laikyti iškilmingu Vyskupų Kolegijos valdymo galios vykdymu. Visuotinis Susirinkimas, kaip bažnytinės valdžios institucija, pagal bažnytinės valdymo galios paskirstymo principą turi tik įstatymų leidžiamąją valdymo galią, todėl, kad spręsdamas Romos Popiežiaus patvirtintus klausimus susijusius su bažnytine doktrina, disciplina ir pastoracija, priima dekretus kurie įpareigojančią, tai yra įstatymo galią įgauna tik kai su susirinkimo narais vadinamais Susirinkimo Tėvais Romos Popiežius šiuos dekretus priima ir paskelbia. Vyskupų Kolegija, kai ji valdymo galią vykdo kolegialiai ne Visuotiniame Susirinkime taip pat turi tik įstatymų leidžiamąją galią, nes kaip buvo minėta spręsdama su Bažnyčia susijusius klausimus, gali leisti dekretus. Šie dekretai įpareigojančią tai yra įstatymo galią įgyja, kai juos patvirtina ir paskelbia Romos Popiežius. Pavyzdžiui, kad kiti Vyskupų Kolegijos dekretai, kai ji veikia tikrai kolegialiai kitu Romos Popiežiaus inicijuotu arba laisvai priimtu būdu , turėtų įpareigojančią galią, reikalingas toks pat tvirtinimas ir paskelbimas, kaip priimtiems dekretams Visuotinime Susirinkime. (341 § 2 kan.).

Kadangi Romos Popiežius yra Vyskupų Kolegijos Galva, jis turi tam tikras išskirtines teises santykyje su Vyskupų Kolegija. Vyskupų Kolegijoje Romos Popiežius turi šias išskirtines teises:

- Sušaukti Visuotinį Susirinkimą;
- Vadovauti Susirinkimui;
- Perkelti Susirinkimą;
- Sustabdyti Susirinkimo darbus;
- Paleisti Susirinkimą;
- Nustatyti arba patvirtinti Susirinkime svarstytinus klausimus;
- Nustatyti Susirinkimo tvarką;
- Tęsti arba paleisti Susirinkimą, nutrūkusį dėl vakuojančio Apaštalų Sosto;
- Patvirtina ir skelbia Susirinkime priimtus dekretus.
- Kai Vyskupų Kolegija vykdo savo valdžios galią ne Visuotiniame Susirinkime, ją inicijuoja ir patvirtina bei paskelbia šios Kolegijos priimtus dekretus (338, 340, 341 kan.).

„Per dviejų tūkstančių metų istoriją buvo 21 visuotinis Bažnyčios susirinkimas. Visuotiniai susirinkimai skirstomi į Rytų ir Vakarų“. [106]

[106] Robertas Pukenis, *Romos kurijos struktūra* (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2009), 22.

3.1.2. Vyskupų Sinodas

Sinodas yra graikų kalbos žodžio " *SYN-Hodos* ", kuris reiškia susitikimą, konferencijų kambarys.[107] Vyskupų Sinodas Bažnyčios hierarchiniame valdyme skirtas keistis informacija ir patirtimi, bendrais sielovados vykdymo, visuotinu Bažnyčios valdymo klausimais vyskupams ir Romos Popiežiui. Todėl Vyskupų Sinodas galima laikyti katalikų Bažnyčios centrine vyskupų atstovų institucija, kuri padeda patarimais Romos Popiežiui įgyvendinti Bažnyčios visuotinę valdymo galią. Pavyzdžiui, Vyskupų Sinodas yra vyskupų sesija, kai jie parinkti iš įvairių pasaulio regionų, nustatytu laiku susirenka, kad puoselėtų glaudžią Romos Popiežiaus ir vyskupų vienybę ir šiais patarimais padėtų Romos Popiežiui saugoti ir stiprinti tikėjimą bei dorą, išlaikyti ir stiprinti bažnytinę drausmę, taip pat kad aptartų Bažnyčios veiklos pasaulyje problemas (342 kan.). Vyriausiajam Bažnyčios ganytojui ypač sėkmingai padeda vyskupai, iš visų pasaulio kraštų parinkti į tarybą, kuri vadinasi Vyskupų Sinodas. Parinkimo būdai ir pagrindai jau yra ar dar bus nustatyti Romos popiežiaus. Ši taryba, atstovaudama visam katalikų episkopatui, drauge parodo, jog visi vyskupai hierarchiškai bendraudami rūpinasi visos Bažnyčios reikalais (CD 5).[108]

Vyskupų Sinodas, neturi jokios Bažnyčios valdymo galios, tai yra įstatymų leidžiamosios, vykdomosios, teisminės galios. Jį galima laikyti Romos Popiežiaus konsultacinę kompetenciją turinčia institucija, tačiau tam tikrais atvejais Romos Popiežius šiai institucijai gali suteikti ir sprendimų priėmimo kompetenciją. Pavyzdžiui, Vyskupų Sinodui priklauso nagrinėti svarstytinus klausimus ir pareikšti pasiūlymus, tačiau negalima jų spręsti ir leisti su jais susijusių dekretų, nebent konkrečiu atveju jam būtų suteikęs sprendimo galią Romos Popiežius (343 kan.).

Vyskupų Sinodo pagrindinis tikslas ne sprendimo priėmimas, o visų Bažnyčios vyskupų atstovų nuomonės pareiškimas dėl tam tikro susirinkime nagrinėjamu klausimo. Todėl visiems Bažnyčios vyskupams atsiranda atsakomybė už netinkamą sprendimą, kurį priims Romos Popiežius dėl to, kad Sinode išreikštą nuomonę Romos Popiežius perkelia į savo pareiškimus.

Vyskupų Sinodas tiesiogiai pavaldus Romos Popiežiui. Romos Popiežius santykyje su Vyskupų Sinodu turi šias teises ir pareigas;

- Kiekvieną kartą, kai tai laiko reikalinga, sušaukti Sinodą ir paskirti vietą sesijai;
- Patvirtinti pagal specialiąją teisę renkamų Sinodo narių išrinkimą, parinkti ir paskirti kitus narius;
- Atitinkamu laiku prieš susirenkant Sinodui pagal specialiąją teisę nustatyti svarstytinus klausimus;

[107] Zodziai.lt," Sinodas žodžio reikšmė," žiūrėta 2016-03-16, http://www.zodziai.lt/reiksme&word=Sinodas&wid=18104

[108] "*Christus Dominus*, Dekretasdėl vyskupų pastoracinių pareigų Bažnyčioje" iš *Vatikano II Susirinkimo nutarimai*, (Vilnius: Aidai, 2001), Nr. 5.

- Nustatyti darbotvarkę;
- Asmeniškai ar per kitus vadovauti Sinodui;
- Baigti, perkelti, sustabdyti ir paleisti Sinodą (344 kan.).

Vyskupų Sinodas neturi pastoviai veikiančios Bažnyčios institucijos teisinio statuso nors ir priskiriamas prie Bažnyčios hierarchinio valdymo aukščiausios valdžios institucijų todėl, kad pavyzdžiui, kai Romos Popiežius baigia Vyskupų Sinodo sesiją, išnyksta visi vyskupams ir kitiems nariams joje duoti įpareigojimai. Nuolat veikia tik Vyskupų Sinodo generalinis sekretorius (347, 348 kan.).

3.1.3. Šventosios Romos Bažnyčios kardinolai

„Kardinalatas kitaip negu kunigo ar vyskupo pareigos, nėra teologinis laipsnis. Jis ne Bažnyčios sakramentas. Kardinolu nėra įšventinama. Kardinolas Bažnyčioje reiškia garbės pareigos, tačiau išskirtinės ir seniausios katalikų Bažnyčioje. Šioms pareigoms daugiau nei 1700 metų“[109].

Kardinolu tampama Romos Popiežiaus paskyrimu. Asmenis, kurie turi būti pakelti į kardinolus Romos Popiežius pasirenka laisvai iš vyrų, turinčių bent kunigo Šventimus. Jie turi ypač išsiskirti doktrina, dora, pamaldumu ir išmintimi, tvarkant reikalus. Kurie dar nėra vyskupais, privalo priimti vyskupo konsekraciją. Kardinolais skiriama Romos Popiežiaus dekretu, kuris paskelbiamas Kardinolų Kolegijos akivaizdoje; nuo paskelbimo momento jie turi įstatymo nustatytas pareigas ir teises (351 kan.). Kardinolai skirstomi į kardinolus vyskupus, kardinolus diakonus, kardinolus kunigus, kardinolus dekanus .

Kardinolai neturi jokios Bažnyčios valdymo galios pagal Bažnyčios valdymo galios padalinimo principą, tai yra nei įstatymų leidžiamosios, vykdomosios, teisminės valdymo galios. Tačiau jie turi svarbią išimtinę funkciją ir pareigą Bažnyčios aukščiausios valdžios, kuri turi Bažnyčios valdymo galią formavimui, tai yra išrinkti Romos Popiežių. Šia teisę ir pareigą rinkti popiežių 1059 m. popiežiaus Mikalojaus II dekretu suteikė tik kardinolams. Iki tol iš pradžių Romos vyskupo rinkėjais buvo vyskupystės dvasininkai, tačiau renkama buvo ne balsavimu, okonsensusu arba aklamacija. Po to kandidatas buvo pristatomas tikinčiųjų bendruomenei, kad šie bendrai pritartų ar nepritartų išrinkimui ir kad būtų išvengta nesąžiningumo išrinkimą kartais patvirtindavo Romos imperatoriai. 769 m. Laterano sinodas oficialiai panaikino Romos gyventojų teisę rinkti popiežių, tačiau 862 m. Romos sinodas šią teisę grąžino patricijams. Popiežius prisiekdavo ištikimybę Romos imperatoriui.[110]

Be šios išskirtinės funkcijos kardinolai turi pagrindines dvi funkcijas: padėti Romos Popiežiui spręsti svarbius dažnai pasitaikančius klausimus, atlikti iškilmingus veiksmus (naujų kardino-

[109] Crista Kramer von Reisswitz, *Popiežių kūrėjai kardinolai ir konklava* (Vilnius: Lektūra, 2003), 117.
[110] Kazimieras Meilius, “ *Celibato poreikis ne vien skaistumo, bet ir socialinė problema,“SOTER* 8, *32* (2002): 7-21.

lų vardų paskelbimas, naujų vyskupijų įsteigimas), spęsti ypatingų poreikių klausimus, švęsti ypatingas iškilmes, padėti Romos Popiežiui rūpintis kasdieniais visuotinės Bažnyčios reikalais (353, 358 kan.).

Pirmąją pagrindinę funkciją išrinkti Romos Popiežių visų lygių kardinolai vykdo ypatingoje kolegijoje. Vykdydami šią funkciją kardinolai yra nepriklausomi ir nepavaldūs jokiai visuotinės Bažnyčios valdžiai (DG 129-169).

Kitas minėtas funkcijas vykdo kolegialiai arba pavieniui. Kolegialias funkcijas vykdo kardinolų kolegijose, kurios yra trijų laipsnių: kardinolų vyskupų, kardinolų kunigų, kardinolų diakonų. Kardinolai kolegijose jiems vykdyti paskirtas funkcijas- padėti Romos Popiežiui sprendžiant svarbius dažnai pasitaikančius klausimus, atlikti iškilmingus veiksmus (naujų kardinolų vardų paskelbimas, naujų vyskupijų įsteigimas), spręsti ypatingų poreikių klausimus, švęsti ypatingas iškilmes, vykdo per konsistorijas į kurias renkasi tik Romos Popiežiaus paliepimu ir vadovaujant Romos Popiežiui. Konsistorijos skirstomos į ordinarinę konsistoriją, ekstraordinarinę konsistoriją. Šios konsistorijos gali būti viešos (švenčiant bažnytines iškilmes) ir neviešos (350, 353 kan.).

Kardinolai veikiantys pavieniui ir atlikdami savo funkciją padėti Romos Popiežiui rūpintis kasdieniais visuotinės Bažnyčios reikalais: vadovauja dikasterijoms, bei kitoms nuolatinėms Romos Kurijos ir Vatikano mieto įtaigoms. pavyzdžiui Kardinolui dekanui priklauso įšventinti vyskupu išrinktą Romos Popiežių, jei išrinktasis neturi šventimų. Kardinolui, kuriam Romos Popiežius paveda pareigą atstovauti jo asmeniui kokiose nors iškilmėse ar asmenų susirinkime kaip legatui, lygiai kaip ir kardinolui, kuriam patikėta atlikti konkrečią pastoracinę pareigą kaip jo ypatingajam pasiuntiniui, priklauso tik tai, kas paties Romos popiežiaus pavesta. Kardinolai turi pareigą uoliai bendradarbiauti su Romos Popiežiumi. (354, 355, 356, 358 kan.).

Kardinolai vykdydami minėtas funkcijas, išskyrus minėtą išskirtinę funkciją yra pavaldūs Romos Popiežiui. Romos Popiežius santykyje su kardinolais turi šias išimtines teises.

- Parenka asmenis pakeliamus į kardinolus ir juos skiria kardinolais.
- Kardinolai į konsistorijas renkasi tik Romos Popiežiui paliepus ir jam vadovaujant.
- Skiria kardinolus į įvairias pareigas, kurias jie eidami padeda Romos Popiežiui rūpintis kasdieniais Bažnyčios reikalais.
- Priima kardinolų vadovaujančių dikasterijoms ir kitoms Romos kurijos nuolatinėms įstaigom ir Vatikano miesto įstaigoms atsistatydinimo iš pareigybės prašymus ir juos tenkina.
- Tik Romos Popiežius gali pavesti kardinolams atstovauti jo asmenį (iškilmėse ir t.t.) (351, § 1, 2, 354, 358 kan.).

3.1.4. Romos Kurija

Žodis „curia yra romėniškos kilmės. Tai buvo vieta, kur susirinkdavo švęsti kulto ir kur būdavo sprendžiami tautos reikalai; curia taip pat reiškė Senatą – seną pastatą, kurio prieigose buvo Mamertino kalėjimas. Dėl visų šių aplinkybių ir buvo pavadinta senatus urbis (miesto senatas). Bažnyčia amžiams bėgant keitė žodžio curia pavadinimą, suteikdama jam įvairią prasmę. Viduramžiais forum reiškė posėdžius, susirinkimus, o XII a. žodis kurija reiškė pačią Romos Bažnyčią. Vėliau sąvoka kurija apėmė visus žmones, kurie padėdavo popiežiui civilinėje valdymo srityje“[111].

Romos Kurija sudaryta iš Valstybės arba Popiežiaus, Sekretoriato, Viešųjų Bažnyčios reikalų tarybos, kongregacijų, tribunolų ir kitų įstaigų per kurią Romos Popiežius tvarko visuotinės Bažnyčios reikalus. Romos Kurija savo funkcijas vykdo popiežiaus vardu ir jo valdžios galiomis (360 kan.). Pavyzdžiui Vatikano II susirinkimo metu konstatuota, kad vykdydamas savo aukščiausią, pilnatvišką ir tiesioginę galią visoje Bažnyčioje, Romos popiežius naudojasi Romos kurijos dikasterijomis, kurios popiežiaus vardu ir galia atlieka savo pareigas, tarnaudamos Bažnyčių gerovei bei įšventintiesiems ganytojams (CD 9).

Romos Kurijos funkcijos pasireiškia šiais bruožais : bažnytiniu, tarnaujamuoju, vikariniu. Bažnytinių funkcijų bruožai pasireiškia tuo, kad Romos Kurija gauna savo kompetenciją iš Romos popiežiaus taip tarnaudama Bažnyčių ganytojams. Tarnaujamųjų funkcijų bruožai pasireiškia tuo, kad Romos Kurija pašaukta būti Romos Popiežiaus tarnystės įrankiu. Iš čia kyla autoritetas ir galia (PB 180-182).[112] Vikarinių funkcijų bruožai pasireiškia tuo, kad Romos Kurija neveikia savo autoritetu ar iniciatyva, bet Romos Popiežiaus vardu. Nuo popiežiaus priklauso Romos Kurijos veikimas ordinarinė vikarinė galia (PB 183-185).

Kadangi Bažnyčios hierarchinė valdymo struktūra yra kolegiali ir pagrįsta primatu, todėl Romos Kurijos tarnystės funkcija vyskupų atžvilgiu yra dviguba-tarnystė vyskupams, Kolegijos nariams, taip pat kaip tarnystė dalinių Bažnyčių ganytojams. Dėl to jos veikla, kaip įrankis Bažnyčios vienybei skatinti bei rūpinimosi dalinėmis Bažnyčiomis negali būti kliūtimi asmeniniams vyskupų ir Romos Popiežiaus ryšiams (PB 183-185).

Romos Kurijos sudaro dikasterijos ir kitos įstaigos. Pagrindines dikasterijas sudaro Valstybės sekretoriatas, Kongregacijos, Tribunolai, Tarybos, Tarnybos. Šios dikasterijos teisiškai lygios tarpusavyje tai yra nepavaldžios viena kitai (PB 2 § 2). Pavyzdžiui Kongregacijos: Tikėjimo mokslo kongregacija, Rytų Bažnyčios kongregacija, Dievo kulto ir sakramentų tvarkymo kongregacija, Dvasininkijos kongregacija, Tautų evangelizmo kongregacija ir t.t. Tribunolai Apaštališkoji peni-

[111] Robertas Pukenis, *Romos kurijos struktūra* (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2009), 30.
[112] “ Giovani Paolo II, Apostolic Constitution *Pastor Bonus, 1988,*“ prieiga per internetą: http://w2.vatican .va/content/ jo hn-paul-ii/en/apost constitutions/documents/hf jp-ii apc 19880628 pastor-bonus-index.html

tenciarija, Aukščiausiasis Apaštališkosios Signatūros tribunolas, Romos Rota. Tarybos Popiežiškoji pasauliečių reikalų taryba, Krikščionių reikalų taryba, Popiežiškoji šeimos taryba, taikos ir teisingumo taryba, popiežiškoji įstatymų tekstų aiškinimo taryba ir t.t. Tarnybos Apaštališkieji Rūmai, Apaštalų Sosto nuosavybės administracija, Šventojo Sosto ekonominių reikalų Prefektūra (PB). Kitose institucijose pavyzdžiui Popiežiškoje namų prefektūroje ir Popiežiaus liturgijos tarnyboje, liturginių apeigų vykdymas priklauso tik Romos Popiežiui. Šios dvi institucijos nėra laikomos dikasterijomis (PB 2.§ 3).

Valstybė sekretoriatas padeda popiežiui vykdyti aukščiausią jam paskirtą misiją Bažnyčioje. Pavyzdžiui padeda popiežiui kasdienių Bažnyčios klausimų sprendime, nagrinėja klausimus kurie susiję ne su įprastą kompetencija kurią turi Romos Kurijos kitos dikasterijos nepažeidžiant jų autonomijos. Kontroliuoja ir kuruoja Šventojo Sosto atstovų dalinėse Bažnyčiose vykdomas funkcijas. Atlieka darbą kuris susiję su valstybių atstovais prie Šventojo Sosto ir t. t.(PB 39, 41§ 1).

Kongregacijos padeda popiežiui skatinti ir saugoti tikėjimo doktriną ir moralę visame Katalikų pasaulyje, tribunolai padeda vykdyti teisingumą, tarybos padeda skatinti pasaulyje pasauliečių apaštalavimą, krikščionių vienybę, skatinti pastoraciją šeimoms, skatinti teisingumą ir taiką pasaulyje tai yra tai kas susiję su pasaulietiniu žmonių gyvenimu. Tarnyboms popiežiui padeda vykdo funkcijas kurios yra laisvos nuo Apaštalų Sosto taip pat rūpintis bažnyčios turto administravimu, rūpintis materialinių vertybių tiekimu Romos Kurijai priskirtoms funkcijoms vykdyti, sprendžia mokesčių srityje rengia Šventojo Sosto biudžetą ir teikia jį tvirtinimui. (PB 39-179).

Be šito būtina paminėti kas sudaro Apaštalų Sostą arba Šventąjį sostą. Apaštalų sostu arba Šventuoju sostu vadinamas pats Romos Popiežius ir aukščiau minėtos Romos Kurijos institucijos, kurios veikia popiežiaus vardu ir autoritetu arba iš konteksto aiškiai suprantama, kad turimas galvoje Romos Popiežius (361 kan.). Pavyzdžiui 2000 m. rugsėjo 16 d., apsikeitus ratifikavimo raštais, įsigaliojo trys sutartys tarp Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos. Šios sutartys reguliuoja teisinius Katalikų Bažnyčios ir Valstybės santykių aspektus, Valstybės ir Bažnyčios bendradarbiavimą švietimo ir kultūros srityje, taip pat Lietuvos Respublikos kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovadą. Šios sutartys Šventojo Sosto vardu pasirašytos Erwin Joseph Ender, o Lietuvos Respublikos vardu užsienio reikalų ministro Algirdo Saudargo.[113]

Kalbant apie Romos Popiežiaus valdymo galios santykį su Romos Kurija galima pasakyti tai, kad popiežius turi aukščiausią valdymo galią visoms Romos Kurijos institucijoms ir įstaigoms, nes Romos Kurija yra popiežiaus įrankis kuriuo jis įgyvendina savo visuotinę valdymo galią Bažnyčioje (360 kan.).

[113] Katalikų Bažnyčia Lietuvoje „Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutratys.“ žiurėta 2016-03-12, http:/ /www.l c nlt/bl/ssostas/sutartys/

3.1.5. Romos Popiežiaus legatai.

„Popiežiaus legatas yra asmuo paprastai turintis vyskupo šventimus kurį Romos Popiežius įpareigoja asmeniškai atstovauti įvairiose tautose ar pasaulio regionuose“[114]. Dėl to juos galime laikyti popiežiaus diplomatais.

„Pirmieji popiežiaus pasiuntiniai prie Konstantinopolio imperatorių buvo vadinami apokrizarais (apocrisari). Pirmasis jų – vyskupas Džiuliano (Giuliano), kurį popiežius Leonas Didysis 453 m. atsiuntė į Konstantinopolį nuolat reziduoti“[115].

Romos Popiežius turi prigimtinę ir nepriklausomą teisę, skirti, siųsti savo legatus į dalines Bažnyčias kurios yra įvairiose šalyse arba regionuose, vadovaudamasis tarptautinės teisės normomis į valstybes ar valdžios institucijas. Taip pat turi teisę juos perkelti ir atšaukti. Legatai atstovauja patį Romos Popiežių tiek dalinėse Bažnyčiose, tiek valstybių ir jų valdžios institucijose. Apaštalų Sostui atstovauja tie, kurie siunčiami į popiežinę atstovybę, kaip delegatai ar stebėtojai prie tarptautinių organizacijų ar į konferencijas bei susirinkimus, šiuo atveju, legatai paties popiežiaus asmeniu ir galiomis neatstovauja. Legatai, kurie atstovauja popiežių tik dalinėse Bažnyčiose vadinami Apaštališkaisiais pasiuntiniais, tie kurie be šios pasiuntinystės atlieka ir diplomatinę pasiuntinystę vadinami nuncijais, pronuncijais, internuncijais (362, 363 kan.). Pavyzdžiui, 1940 m. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, nutraukti diplomatiniai santykiai su Vatikanu. Tačiau Apaštalų Sostas nepripažino Lietuvos okupacijos ir jos pasekmių, todėl laikėsi nuomonės, kad diplomatiniai santykiai tik sustabdyti, bet nenutraukti. Diplomatiniai santykiai oficialiai atkurti 1991 m. Vilniuje buvo įkurta apaštališkoji nunciatūra. Šiuo metu Baltijos šalims paskirtas Apaštališkasis nuncijus – arkivyskupas Pedro Lopez Quintana, paskirtas apaštaliniu nuncijumi Lietuvoje 2014 03 08, atvyko į Lietuvą 2014 04 14.[116]

Matome, kad popiežiaus legatų atstovavimas yra dvejopo pobūdžio, tai yra Bažnytinis ir diplomatinis.

Pagrindinė legato pareiga, vykdant savo funkcijas, nuolat stiprinti ir daryti veiksmingesnius ryšius tarp Apaštalų Sosto ir dalinių Bažnyčių, ypatingos pareigos skatinti ir puoselėti ryšius tarp Apaštalų Sosto ir valstybės Valdžios, spręsti klausimus susijusius su santykiais tarp Bažnyčios ir Valstybės ir rūpintis konkordatų ir kitokių panašių susitarimų sudarymu ir jų įgyvendinimu (364, 365 kan.). Pavyzdžiui legatas informuoja Apaštalų Sostą apie dalinių Bažnyčių padėtį bei visa tai kas susiję su pačiu Bažnyčios gyvenimu ir sielų gerove (364 kan.).

---

[114] Petras Smilgys, *Bažnyčios administracinė struktūra* (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2005), 26.
[115] Robertas Pukenis, *Romos kurijos struktūra* (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2009), 82.
[116] Katalikų Bažnyčia Lietuvoje „Šventasis Sostas ir Lietuva.“ žiurėta 2016-03-12, http://www.lcn.lt/bl/ssostas/

Legatas savo pareigybę praranda, kai pasibaigia ar išnyksta jo mandatas, kai pranešama apie jo atšaukimą, arba jam atsistatydinus kai jo atsistatydinimą priima Romos Popiežius (367 kan.).

Vykdydamas savo pareigas legatas būdamas savo atstovybėje yra nepavaldus vietos, kur randasi atstovybė, ordinaro turimai valdymo galiai, nebent santuokų sudarymo klausimais. Legatas pavaldus tik Romos Popiežiaus valdymo galiai todėl, kad Legatai atstovauja patį Romos Popiežių ar Apaštalų Sostą, tik jis turi išimtinę teisę skirti, siųsti, perkelti atšaukti savo legatus. Priima jų atsistatydinimus (362, 363,366, 367 kan).

3.2. Dalinės Bažnyčios ir jose esanti valdžia

Vatikano II Susirinkimas dogminėje konstitucijoje apie Bažnyčią „ *Lumen Gentium*“ apie dalines Bažnyčių ir jose esančios valdžios paskirtį pasisakė šitaip: kiekvienas vyskupas yra regimas vienybės pradas bei pamatas savo dalinėje Bažnyčioje, suformuotoje visuotinės Bažnyčios pavyzdžiu; jose ir iš jų randasi viena ir vienatinė Katalikų Bažnyčia. Todėl kiekvienas vyskupas atstovauja savo Bažnyčiai, o visi drauge su popiežiumi – visai Bažnyčiai, siejamai taikos, meilės ir vienybės.

Vyskupai kaip apaštalų įpėdiniai jiems pavestose vyskupijose savaime turi paprastą, tikrą ir tiesioginę galią [*potestas ordinaria, propria ac immediata*], kuri reikalinga jų pastoracinėms pareigoms. Tačiau visuomet ir visais atvejais Romos popiežius turi iš savo pareigų kylančią galią bet kurį dalyką pasilaikyti sau ar pavesti kitai vadovybei.

Kiekvienas vyskupijos vyskupas turi galimybę pavieniu atveju dispensuoti nuo Bažnyčios bendrojo įstatymo jų valdžiai pagal teisės nuostatas priklausančius tikinčiuosius, jei nuspręs tai esant naudinga jų dvasinei gerovei, nebent Bažnyčios aukščiausioji vadovybė būtų padariusi specialią išlygą (LG 10).

Dalinė Bažnyčios pagrindas yra jose esanti visuotinė Bažnyčia, o pačios dalinės Bažnyčios laikomos visuotinę Bažnyčią sudarančiais elementai. Daline Bažnyčia vadinamos vyskupijos, vyskupijoms prilyginamos teritorinės prelatūros ir teritorinės abatijos, apaštalinis vikariatas ir apaštalinė prefektūra, nuolatinė apaštalinė administratūra (368 kan.).

Jei visuotinė Bažnyčia yra laikoma dievo tauta, tai dalinės Bažnyčios laikomos Dievo tautos dalimi. Pavyzdžiui vyskupija yra Dievo tautos dalis, teritorinė prelatūra arba teritorinė abatija yra konkreti, teritorija apibrėžta Dievo tautos dalis, Apaštalinis vikariatas arba apaštalinė prefektūra yra konkreti Dievo tautos dalis kuri dėl ypatingų aplinkybių dar nėra įkurta kaip vyskupija, Apaštalinė administratūra yra konkreti Dievo tautos dalis, kuri dėl ypatingų ir ypač svarbių priežasčių Po-

piežiaus nėra įsteigiama kaip vyskupija ir pavedama Popiežiaus vardu valdančio apaštalinio administratoriaus pastoracijai (369, 370, 371 kan.).

Dalinių Bažnyčių pagrindinė funkcija Dievo žodžio skelbimas ir Eucharistijos šventimas. Dievo tautos dalies globą ir minėtų funkcijų įgyvendinimą dalinėse Bažnyčiose patiki visuotinės Bažnyčios Ganytojas vyskupams ir jo dvasininkijai (369 kan.).

Per išskirtinę tarnystę, skelbiant Dievo žodį ir tikintiesiems teikiant sakramentus, per jų tėviškas pareigas, liudijant Dievo malonės Evangeliją ir garbingai tarnaujant Dvasiai bei teisingumui, Dievas sujungia visus savo kūno narius; kiekvienas vyskupas savo dalinėje Bažnyčioje kartu su Vyskupų kolegija ir jos vadovu popiežiumi yra regimas vienybės pradas bei pamatas, neatsiejamai suformuotas taikos, meilės ir vienybės saitais visuotinės Bažnyčios pavyzdžiu.

Vyskupai dieviškuoju įsteigimu yra apaštalų įpėdinai. Dėl to jie Bažnyčioje tampa ganytojais, kurių paskirtis būti tikėjimo doktrinos mokytojais, šventojo kulto kunigais, valdymo tarnautojais ir įgauna pareigą mokyti bei valdyti. Tačiau šias pareigas vykdyti gali tik hierarchinėje valdžios galios bendrystėje su Vyskupų Kolegijos Galva ir nariais. Vyskupų luomas, magisteriumu ir pastoraciniu valdymu būdamas apaštalų kolegijos įpėdinis ir net nuolatinė pačios apaštalų bendrijos tąsa, kartu su savo galva – Romos Popiežiumi ir visada tik su ja taip pat yra aukščiausios ir pilnutinės galios subjektas visoje Bažnyčioje, tačiau šia galia gali naudotis tik Romos popiežiaus sutikimu“ (LG 4).

Vyskupai skirstomi į diecenzinius ir tituliniu vyskupus. Diecenzinais vyskupais laikomi vyskupai kuriems patikima rūpintis kokia nors vyskupija tai yra daline Bažnyčia, o visi kiti vadinami tituliniais (376 kan.).

Diecenzinis vyskupas jam patikėtoje vyskupijoje turi visą ordinarinę, nuosavą ir betarpišką reikalingą vykdyti jo pastoracines pareigas, tiesioginę, pilnutinę valdymo galią. Ordinarinė vyskupo galia pasireiškia tuo, kad ji suteikta dievišku įsteigimu pareigybei, o ne suteikiama popiežiaus. Nuosava ir betarpiška vyskupo galia pasireiškia tuo, kad vyskupas savo Bažnyčioje yra Kristaus vikaras, savo galią vykdo tiesiogiai savo pavaldinių atžvilgiu be jokių tarpininkų. Pilnutinė galia pasireiškia tuo kad diecenzinis vyskupas valdo jam patikėtą dalinę Bažnyčią, naudodamasis įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę valdymo galias pagal Bažnyčios teisę. Diecenzinis vyskupas valdo jam patikėtą dalinę Bažnyčią, naudodamasis įstatymų leidžiamąją, vykdomąją, ir teismines galias. (381, 131 § 1, 333 § 1, 586, 391 § 1 kan.). Diecenzinis vyskupas atlikdamas juridinius veiksmus atstovauja dalinę Bažnyčią, o ne visuotine Bažnyčią (393 kan.).

Įstatymų leidžiamąją galią naudoja tik pats vyskupas, vykdomąją galią vykdo tiek pats, tiek per generalinius vikarus ir vyskupo vikarus, teisminę galią tik pats tiek per teismo vikarą ir teisėjus.

Kad būtų vykdoma bendra įvairų gretimų dalinių Bažnyčių pastoracinė veikla ir kad būtų tinkamai vykdoma ir puoselėjama diecenzinių vyskupų tarpusavio santykiai minėtose Dalinės baž-

nyčios yra sujungtos į bažnytines provincijas, apimančias konkrečią teritoriją. Bažnytinėje provincijoje valdžia priklauso provincijos susirinkimui ir metropolitui (431, 432 kan.). O visai Bažnytiniai provincijai vadovauja metropolitas kuris yra jam pavestos valdyti vyskupijos arkivyskupas. Metropolitas tai bažnytinė pareigybė kuri sujungta su Romos Popiežiaus nustatytu ir patvirtintu vyskupijos vyskupo sostu.

Vyskupo metropolito valdymo galia yra didesnė nei diecenzinio vyskupo todėl, kad jis yra ne tik dalinės Bažnyčios arkivyskupas bet ir turi tam tikrą valdymo galią Bažnytinį regioną sudarančiose dalinėse bažnyčiose. Šią jo galią galime suskirstyti į ordinarinę ir vikarinę. Pavyzdžiui metropolitui priklauso prižiūrėti kad būtų kruopščiai laikomasi tikėjimo ir bažnytinės drausmės ir pranešti Romos Popiežiui apie piktnaudžiavimus, jei jų būtų (436 § 1 kan.). Be šios valdymo galios metropolitas turi teisminę valdymo galią (1419 kan.). Jo valdymo galia griežtai apibrėžta bažnytinės teisės. Tačiau Apaštalų Sostas jam gali deleguoti ir kitas funkcijas ir valdymo galias.

1926 metais arkivyskupui Jurgiui Matulaičiui MIC vadovaujant, buvo parengtas Lietuvos bažnytinės provincijos su metropoline Kauno arkivyskupija ir keturiomis sufraganinėmis – Panevėžio, Telšių, Kaišiadorių, Vilkaviškio – vyskupijomis projektas. Lietuvos bažnytinę provinciją apštališkąja konstitucija „*Lithuanorum gente*“ balandžio 4 d. įsteigė popiežius Pijus XI.[117]

Metropolitas turi pareigą po paskyrimo į pareigas gauti Popiežiaus palijų. Palijus reiškia metropolito turimą valdymo galią valdomoje Bažnytinėje provincijoje ir pavaldumą Romos Popiežiui. Palijus siejamas su metropolijos sostu. Šio palijaus naudojimas už jo valdomos Bažnyčios provincijos ribų metropolitui griežtai uždraudžiamas (437 kan.). Pavyzdžiui 2013 m. birželio 29-ąją , šv. Petro ir Pauliaus iškilmės dieną, palijaus juostą, simbolizuojančią arkivyskupų metropolitų jurisdikciją ir jų pavaldumą Romos Vyskupui, iš Šventojo Tėvo Pranciškaus rankų Vatikano bazilikoje vykusioje iškilmėje priėmė iš viso 34 arkivyskupai metropolitai, tarp jų – naujasis Vilniaus ganytojas, arkivyskupas Gintaras Grušas.[118]

Tituliniais vyskupai dalinėse Bažnyčiose vadinami Vyskupais kodjutorias ir auzgiljarais. Minėtų titulinių vyskupų pareigoms skiria Apaštalų Sostas diecenzinio vyskupo prašymu. Šie vyskupai padeda vyskupui ordinarui įgyvendinti jo turimas valdymo galias dalinėse bažnyčiose. Taip pat pavaduoja vyskupą ordinarą jam išvykus ar esant sukliudytam. Skirtumas tarp šių titulinių turima valdymo galia yra ta, kad vyskupas kodjutorius turi vyskupo sosto paveldėjimo teisę, o ausgiljaras ne (403, 404 405 kan.). Be to šie tituliniai vyskupai, kai juos esant ypač svarbioms aplinkybėms ir asmeniniam pobūdžiui diecenziniam vyskupui paskiria Romos Popiežius, bei šiems vyskupams

[117] Kauno arkivyskupija, „ Apie arkiviskupiją,“ žiūrėta 2016-03-17, http://kaunoarkivyskupija.lt/istorija/

[118] Lietuvos kariuomenės ordinariatas „Palijus-iš šventojo tėvo rankų.“ žiurėta 2016-03-15, http ://www.ordinaria tas .lt/ palijus-is-sventojo-t%C4%97vo-pranciskaus-rank%C5%B3,234.html

suteikia specialiuosius įgaliojimus, diecenzinis vyskupas privalo juos paskirti generaliniais vikarais. Šiuo atveju generaliniai vikarai nepavaldūs diecenziniam vyskupui (406 kan.).

Generalinis vikaras turi ordinarinę galią ir taip pat jam vyskupijoje priklauso visa vykdomoji galia, kurią turi diecenzinis vyskupas. Pavyzdžiui generalinis vikaras vykdo visus administracinius aktus išskyrus tuos kurių vykdymą vyskupas ordinaras yra priskiriąs sau, ar kurių vykdymui reikia specialių įgaliojimų (475. 479 kan.).

Jei yra poreikis geram vyskupijos valdymui diecenzinis vyskupas gali skirti vieną ar daugiau vyskupijos vikarų. Vyskupo vikarui priklauso ta pati minėta Generaliniam vikarui priklausanti valdymo galia. Tačiau ši galia ribojama tam tikra vyskupijos teritorija sprendžiant tam tikrus klausimus arba konkrečių apeigų ar grupės tikinčiaisiais (479 kan.). Svarbu paminėti tai, kad minėtais vikarais gali būti skiriami ir tituliniai vyskupai ir ne tik tituliniai vyskupai. Šiuo atveju generalinis vikaras ir vyskupijos vikaras pavaldūs diecenziniam vyskupui.

Kai buvo minėta kad Bažnytinėje provincijoje valdymo galią turi ne tik metropolitas bet ir provincijos susirinkimas. Per provincijos susirinkimą vykdoma kolegiali Bažnytinės provincijos valdymo galia. Šie susirinkimai vadinami daliniais susirinkimais. Daliniai susirinkimai yra dvejopi tai yra Plenariniai ir Provincijos susirinkimai. Plenariniai susirinkimai skirti visoms dalinėms Bažnyčioms priklausančioms tai pačiai Vyskupų Konferencijai. Provincijos susirinkimai skirti kelioms dalinėms Bažnyčioms, priklausančioms tai pačiai bažnytiniai provincijai. Plenarinis susirinkimas šaukiamas Vyskupų Konferencijos jei šiai konferencijai atrodo, kad naudinga ir svarbu jį sušaukti. Tokį Vyskupų Konferencijos sprendimą turi patvirtini Apaštalų Sostas. Vyskupų Konferencija santykyje su Plenariniu susirinkimu turi šias teises; sušaukti plenarinį susirinkimą, parinkti būsimo susirinkimo vietą vyskupų konferencijos teritorijoje, iš diecenzinių vyskupų išrinkti plenarinio susirinkimo primininką kurį turi patvirtinti Apaštalų Sostas, nustatyti darbo tvarką ir svarstytinus klausimus, nurodyti plenarinio susirinkimo pradžią ir trukmę, jį perkelti, pratęsti ir paleisti (439, 441 kan.).

Provincijos susirinkimas turi teisę šaukti jei manoma, kad tai yra reikalinga, dauguma bažnytinės provincijos diecenzinių vyskupų. Norint sušaukti tokį susirinkimą nereikalingas Šventojo Sosto patvirtinimas. Santykyje su šiuo susirinkimu metropolitas turi labai ribotą galią. Jo galia pasireiškia tik tuo, kad diecianziniam vyskupams reikia tik jo sutikimo, kad galėtų vykdyti savo turimas galias santykyje su provincijos susirinkimu. Pavyzdžiui sušaukti provincijos susirinkimą, parinkti būsimo susirinkimo vietą provincijos teritorijoje, nustatyti darbo tvarką ir svarstytinus klausimus, nurodyti provincijos susirinkimo pradžią ir trukmę, jį perkelti, pratęsti paleisti (442 kan.).

Taip pat gali būti sušaukti Provincijos nacionaliniai susirinkimai. Šie susirinkimai šaukiami visoms tos pačios Vyskupų Konferencijos dalinėms Bažnyčioms kurių ribos sutampa su nacio-

nalinėmis krašto ribomis. Šie susirinkimai šaukiami ir vyksta pagal ankščiau minėtą plenariniams susirinkimams nustatytą tvarką(439 kan.).

Šiuose minėtuose daliniuose susirinkimuose narais yra diecenzinai vyskupai, vyskupai kudjutoriai ir auzgiljerai, kiti tituliniai vyskupai vykdantys Apaštalų Sosto arba Vyskupų Konferencijos paskirtą specialią užduotį, taip pat kiti pakviesti tituliniai vyskupai, emeritai gyvenantys toje teritorijoje. Šie nariai turi sprendžiamojo balso teisę. Kiti nariai patariamojo balso teise turi būti generalinis ir vyskupo vikaras, pašvęstojo gyvenimo draugijų vyresnieji, universitetų ir seminarijų rektoriai, kunigų tarybų ir pastoracinių tarybų atstovai, kunigai ir kiti tikintieji. Taip pat svečiai ir stebėtojai. Šie nariai turi asmeninę pareigą dalyvauti šiuose susirinkimuose (443, 444 kan.).

Šių susirinkimų valdymo galia yra įstatymų leidžiamoji nes susirinkimų bendrieji dekretai yra daliniai įstatymai. Šie susirinkimai reiškia hierarchinę vienybę su Galva ir Kolegijos nariais kolegialią dvasią, visų vyskupų rūpinimąsi kitomis Bažnyčiomis bei vienybe tarp jų (29 kan.).

Vyskupų konferencija yra pastovi bažnytinė institucija turinti juridinio asmens statusą, įsteigta aukščiausios Bažnyčios valdžios kurią sudaro vienos šalies ar tam tikros teritorijos grupė vyskupų. Savo galią ši institucija vykdo per plenarinius posėdžius. Šios institucijos pagrindinė paskirtis ir funkcija yra pastoracinė ir dalinių Bažnyčių gėrio didinimas žmonėms (447 kan.).

Vyskupų konferencijos nariais yra diecenzinai vyskupai ir jiems prilyginami vyskupai, vyskupai kudjutorai: Šie nariai turi sprendžiamojo balso teisę. Be šių narių patariamojo balso tiese yra Vyskupų konferencijos nariai vyskupai ausgiljarai, bei tituliniai vyskupai dėl vykdomų toje teritorijoje pareigų (450, 459 kan.).

Vyskupų konferencija turi įstatymų leidžiamąją galią dėl to, kad Vyskupų Konferencija gali leisti tik tuos bendruosius dekretus tik toje srityje ir tais klausimais kuriuos nurodo visuotinė teisė arba nustatytais Apaštalų Sosto mandatu tiek kiek prašo pati Vyskupų konferencija. Kad priimti minėti dekretai turėtų įstatymo galią jie turi būti priimti plenariniame posėdyje , aprobuoti dviejų trečdalių narių, turinčių sprendžiamojo balso teisę ir patvirtinus Apaštalų Sostui (447, 455 kan.).

Vatikano II Susirinkimas daugelį vietinių bažnytinių reikalų pavedė spręsti „kompetentingai teritorinei bažnytinei vyresnybei“. Lietuvos teritorinę bažnytinę vyresnybę juridiniu aktu 1965 m. vasario 10 d įformino Telšių vyskupas Petras Maželis. Tol, kol joje daugumą sudarė vyskupijų valdytojai be vyskupo šventimų, ji buvo vadinama Lietuvos vyskupijų Ordinarų kolegija. Pagausėjus vyskupų, ji buvo pertvarkyta į Lietuvos Vyskupų Konferenciją ir taip vadinama Apaštalų Sosto dokumentuose. Šventojo Sosto žinyne *Annuario Pontificio* Lietuvos Vyskupų Konferencija pirmąkart paminima 1971 m.[119]

[119] Lietuvos vyskupų konferencija „ Lietuvos vyskupų konferencijos istorija,“ žiūrėta 2016-03-17, http ://lvk .lcn.lt /ap i e/istorija/.

Lietuvos Vyskupų Konferencija (LVK) yra lotyniškųjų apeigų Bažnyčios Lietuvos vyskupų sambūris, įsteigtas siekiant drauge nagrinėti, svarstyti bei spręsti kylančius pastoracinius uždavinius ir tinkamai derinti bažnytinę veiklą.

Lietuvos Vyskupų Konferencijos nariais gali būti Lietuvos vyskupijų dieceziniai vyskupai ir jiems teisės požiūriu prilygstantys asmenys, vyskupijų administratoriai, vyskupai koadjutoriai, vyskupai augziliarai ir kiti tituliniai vyskupai, Lietuvos teritorijoje vykdantys ypatingas Apaštalų Sosto ar Lietuvos Vyskupų Konferencijos jiems pavestas užduotis.[120]

3.2.1. Dalinių Bažnyčių vidaus valdymo tvarka.

Vyskupijos sinodas yra susirinkimas, kuriame kunigai ir visos tikinčiųjų grupės, kurios dėl visos dalinės Bažnyčios bendruomenės gerovės padeda diecenziniam vyskupui patrarimosios institucijos statusu vykdyti jo turimas dalinės bažnyčios valdymo galias. Dėl to vyskupijos sinodą galime laikyti kolegialia patariamąja dalinės Bažnyčios vyskupo ordinaro institucija, šiam vykdant įstatymų leidžiamąją valdymo galią. Vyskupijos sinode vienintelis įstatymų leidėjas yra diecenzinis vyskupas, kiti sinodo nariai turi tik patariamąjį balsą; jis vienas pasirašo deklaracijas ir dekretus, kurie tik jo galia gali būti paskelbti (460, 466 kan.). Pavyzdžiui vyskupijos sinodas arkivyskupo Sigito Tamkevičiaus išleistame dekrete apibrėžiamas taip: „dalinis Bažnyčios kunigų ir kitų tikinčiųjų, išrinktų pagelbėti diecezijos vyskupui darbuotis visos vyskupijos bendruomenės gerovei, susirinkimas“.

Kai vyskupas nori labiau įsiklausyti į tikinčiųjų balsą, sukurti gyvas tikinčiųjų bendruomenes-parapijas, nustatyti svarbiausius arkivyskupijos sielovados darbus ir visus narius sutelkti vaisingai veiklai, jis pasinaudoja galimybe sušaukti tą susirinkimą, oficialiai vadinamą sinodu.[121]

Išimtinę teise sušaukti vyskupijos sinodą turi tik diecenzinis vyskupas, vadovaudamasis savo asmenine nuomone, išklausęs kunigų tarybos ir esant reikalui. Santykyje su vyskupijos sinodu diecenzinis vyskupas turi šias teisę: protingai įvertinęs sustabdyti ir paleisti vyskupijos sinodą, saugoti laisvą diskusiją Sinodo Sesijose, perduoti nutarimų bei sinodo dekretus metropolitui bei vyskupų konferencijai. Šiam sinodui vadovauti, leisti įstatymus, pasirašyti Sinodo Deklaracijas ir dekretų tekstus. Nustatyti įstatymų paskelbimo būdą ir galiojimo laiką. Tęsti sinodo darbus, jei jis buvo sustabdytas arba paleistas (461, 462,466, kan.).

Kita institucija kuri padeda vyskupui valdyti vyskupiją yra *Vyskupijos kurija*. Vyskupijos kuriją sudaro asmenys ir institucijos padedantys vyskupui vykdyti savo turimas valdymo galias tai

[120] Lietuvos vyskupų konferencija „Apie Lietuvos vyskupų konferenciją,“ žiūrėta 2016-03-17, http://lvk.lcn.lt/apie/

[121] XXI Amžius „ Sinodas-bendruomenės turtas,“ žiūrėta 2016-03-17, http: // www. xxiamzius .lt /archyvas/xxiamzius/ 200301117/orae 01.html

yra padėti vyskupui vadovauti pastoracinėje veikloje, administruoti vyskupiją ir vykdant vyskupui turimą teisminę galią (469 kan.). vyskupijos kuriją sudaro generaliniai ir vyskupo vikarai, kancleris, notarai, ekonominių reikalų taryba, ekonomas. Paskirti asmenis į pareigas vyskupijos kurijoje turi išimtinę teisę diecenzinis vyskupas. Tam tikrais atvejais reikalingas išklausimas konsultorių kolegijos ir ekonominių reikalų tarybos.

Generalinis ir vyskupo vikaras padeda vyskupui pastoracinės, administracinėje ir teisminės valdymo galios įgyvendinime Pavyzdžiui diecenzinis vyskupas įstatymų leidžiamąją galią naudoja tiek pats vyskupas, vykdomąją galią vykdo tiek pats, tiek per generalinius vikarus ir vyskupo vikarus, teisminę galią tiek pats tiek per teismo vikarą ir teisėjus (391 kan.).

Kancleris ir notaras vyskupui padeda įgyvendinti vyskupijos administravimo valdymo galią. Pavyzdžiui kancleriui nustatoma pareiga, jei partikuliarinės teisės nėra nustatyta kitaip, rūpintis kurijos aktų parengimu bei tvarkymu ir saugojimui jų archyve. Notaro pareiga surašyti aktus bei dokumentus dėl dekretų, potvarkių, įpareigojimų ir kitų klausimų, išsamiai raštu fiksuoti tai, kas įvyko, ir pasirašyti, pateikti teisėtai prašantiems aktus iš archyvo. Taip pat ir ekonominių reikalų taryba ir ekonomas padeda vyskupui įgyvendinti vyskupijos administravimo valdymo galią. Ekonominių reikalų taryba yra kolegiali institucija kuri diecenzinio vyskupo nurodymu sudaro visos vyskupijos valdymui ateinančiais metais numatomų pajamų ir išlaidų biudžetą, taip pat, pasibaigus metams, patvirtinti įplaukų ir išlaidų ataskaitą. Ekonomas vadovaujant vyskupui tvarko vyskupijos gėrybes (493, 494 kan.).

Kalbant apie kunigų tarybą būtina suprati kunigystės prigimtį. Norėdamas, kad tikintieji suaugtų į vieną kūną, Viešpats kai kuriuos paskyrė tarnautojais, idant jie tikinčiųjų bendruomenėje Šventimų šventąja galia pajėgtų atnašauti auką ir atleisti nuodėmes bei viešai eiti žmonių kunigo pareigas Kristaus vardu. Taigi, pasiųsdamas apaštalus, kaip jis pats buvo Tėvo siųstas, Kristus per juos savo pašventinimo ir pasiuntinybės dalininkais padarė ir jų įpėdinius vyskupus, kurių tarnybos pareigos žemesniu laipsniu buvo perduotos kunigams, idant šie, sudarę kunigų luomą, būtų vyskupų luomo bendradarbiai, padedantys tinkamai vykdyti Kristaus patikėtą apaštališkąją pasiuntinybę. Taigi kunigų tarnybos ir gyvenimo tikslas – siekti Dievo Tėvo garbės Kristuje (PO 2-3).[122]

Kiekvienoje vyskupijoje kunigų tarybos įsteigimas yra privalomas. Kunigų tarybos pagrindinė funkcija yra padėti vyskupui valdyti vyskupiją pastoracinėje srityje tam , kad būtų didinamas tikėjimo gėris. Maždaug pusę kunigų tarybos išrenka patys kunigai, kiti nariai yra tie kuriems pagal bažnytinę teisę dėl jų einamų pareigų priklauso būti kunigų tarybos nariais. Kai kuriuos gali laisvai skirti diecenzinis vyskupas. Kunigų taryba pavaldi diecenziniam vyskupui nes jis turi teisę sušaukti kunigų tarybą, jai vadovauti, nustatyti arba priimti narių pasiūlytus joje svarstytinus klausimus.

[122] "*Presbyterorum Ordinis,* Dekretas dėl kunigų tarnybos ir gyvenimo" iš *Vatikano II susirinkimo nutarimai,* (Vilnius: Aidai, 2001), Nr. 2-3.

Kunigų tarybą vykdant diecenziniam vyskupui savo valdymo galia turi tik patariamąjį balsą, tačiau vyskupas turi pareigą išklausyti kunigų tarybos svarbesnių klausimų sprendimo atveju ir šios tarybos sutikimas reikalingas tik tam tikrais išimtinais įstatymais nustatytais atvejais. Kunigų taryba niekada negali veikti autonomiškai be diecenzinio vyskupo. Diecenzinis vyskupas turi išimtinę teisę paskelbti, kas buvo nuspręsta kunigų kolegijoje svarstant svarbius klausimus. Kunigų taryba savo statusą praranda jei nevykdo savo pareigų ar ja labai piktnaudžiauja. Diecenzinis vyskupas dėl tokių aplinkybių paleisti kunigų tarybą gali tik pasitaręs su metropolitu, o metropolitas tik pasitaręs su vyriausiu pagal amžių vyskupu sufraganu. Iš kunigų tarybos diecenzinis vyskupas privalo laisvai paskirti kai kuriuos kunigus, ne mažiau šešių ir ne daugiau dvylikos, penkeriems metams konsultatorių kolegiją. Konsultatorių kolegija pavaldi diecenziniam vyskupui (495-502 kan.).

Kita kunigų kolegija yra kanauninkų kapitula. Kapitula gali būti katedros ir koleginė. Kanauninkų kapitulos pagrindinė funkcija iškilmingų liturginių apeigų atlikimas katedros ar kolegijos bažnyčioje atlikimas. Be šių funkcijų minėta kapitula atlieka ir kitas bažnytine teise nustatytas ir diecenzinio vyskupo paskirtas funkcijas. Katedros kapitulos steigimo, keitimo, panaikinimo teisę turi tik Apaštalų Sostas. Kapitulai vadovauja vienas iš kanauninkų. Diecenzinis vyskupas santykyje su kanauninkų kolegija turi teisę išklausius kapitulos, suteikti kanauninkystę tiek katedros, tiek koleginėje bažnyčioje. Be to jis tvirtina kapitulos išrinką vadovą (503-505 kan.).

Be minėtos tarybos kiekvienoje vyskupijoje turi būti įsteigta speciali pastoracinė taryba, kuriai pirmininkautų pats vyskupas ir kuriai priklausytų tuo tikslu parinkti kunigai, vienuoliai bei pasauliečiai. Šios tarybos uždavinys – tyrinėti bei svarstyti su pastoracija susijusius reikalus ir teikti praktines išvadas kas susiję su pastoracine veikla vyskupijoje (CD 27). Pastoracinė tarybą sudaro Kristaus tikintieji, esantys visiškoje bendrystėje su katalikų Bažnyčia. Tai yra dvasininkai, pašvęstojo gyvenimo instituto narai ir pagrindiniai pasauliečiai, kurie parenkami diecenzinio vyskupo nustatytu būdu. Pastoracinė taryba steigiama konkrečiam laikotarpiui. Santykyje su pastoracine taryba diecenzinis vyskupas turi šias teises sušaukti ir vadovauti pastoracinei tarybai, kuri turi tik patariamąjį balsą. Tik diecenzinis vyskupas paskelbia, kas buvo svarstoma taryboje (511-514 kan.).

Parapija tai konkreti, dalinėje Bažnyčioje pastoviai įsteigta Kristaus tikinčiųjų bendruomenė, kurios pastoracija patikėta klebonui vadovaujant diecenziniam vyskupui. Apibrėžti ar peržiūrėti kurios nors parapijos įsteigimą ar panaikinimą ir daryti kitokius panašius pakeitimus tik diecenzinis vyskupas išklausęs kunigų tarybos (515 kan., LG 32.). Pagrindiniai vyskupo bendradarbiai yra klebonai, nes jiems, kaip tiesioginiams ganytojams, paties vyskupo autoritetu pavedama rūpintis nustatytos vyskupijos dalies sielomis. Jomis rūpindamiesi, klebonai su savo pagalbininkais mokymo, šventinimo ir valdymo pareigas teatlieka taip, kad tikintieji ir parapinės bendruomenės iš tikrųjų jaustųsi ir vyskupijos, ir visos Bažnyčios nariais. Mokymo pareigą atliekančių klebonų uždavinys yra skelbti Dievo žodį visiems Kristaus tikintiesiems. Parapijos vikarai kaip klebono bendradarbiai,

atliekantys pastoracines pareigas jo vadovaujami, kasdien dirba svarbų ir veiksmingą darbą. Todėl tarp klebono ir jo vikarų visuomet teviešpatauja broliškumas, abipusė artimo meilė ir pagarba (LG 30). Klebono pareigybę laisvu skyrimu suteikia diecenzinis vyskupas asmeniui turinčiam kunigo Šventimus. Į klebono pareigybe laisvai skiria diecenzinis vyskupas. Klebonas parapijoje atlieka specialias funkcijas-krikšto teikimą, sutvirtinimo sakramento teikimą esantiems mirties pavojuje. Viatiko ir ligonio patepimo teikimas. Asistavimas santuokoms ir santuokų palaiminimas. Vadovavimą laidotuvėms. Krikšto vandens velykiniu laiku laiminimas, vadovavimas ne bažnyčioje vykstančioms procesijoms ir iškilmingų palaiminimų teikimas ne bažnyčioje. Iškilmingas Eucharistijos celebravimas sekmadieniais ir privalomomis šventėmis (530 kan.).

Jei būtina ir reikalinga tinkamai parapijos pastoracijai, klebonui gali būti skirimas vienas ar keli parapijos vikarai. Parapijos vikarai kaip klebono bendradarbiai, atliekantys pastoracines pareigas jo vadovaujami, kasdien dirba svarbų ir veiksmingą darbą. Todėl tarp klebono ir jo vikarų visuomet viešpatauja broliškumas, abipusė artimo meilė ir pagarba. Padeda jie vieni kitiems patarimais, pagarba ir pavyzdžiu, sutartinai bei bendromis pastangomis rūpindamiesi parapija (545 kan., LG 30). Parapijos vikaras turi būti įšventintas į kunigu, vikaru laisvai skiria diecenzinis vyskupas. Parapijos vikarą iš pareigų gali pašalinti diecenzinis vyskupas arba vyskupijos administratorius (546, 547, 552 kan.).

Siekiant skatinti pastoraciją gretimos parapijos gali būti sujungtos į ypatingus junginius teritorinius vikariatus. Teritoriniam vikariatui vadovauja teritorinis vikaras kuris vadinamas dekanu ar arkikunigu. Teritorinį vikarą skiria diecenzinis vyskupas išklausęs kunigų atliekančių tarnystę tame vikariate. Taip pat deicenzinis vyskupas turi teisę ir pašalinti teritorinį vikarą iš pareigų. Teritorinio vikaras turi šias teises ir pareigas santykyje su klebonais: skatinti ir koordinuoti bendrą pastoracinę veiklą vikariate, rūpintis, kad jo teritorijoje kunigai gyventų kaip pridera jų statusui ir uoliai atliktų savo pareigas, rūpinai, kad religinės apeigos būtų atliekamos pagal šventosios liturgijos nuostatas (553-555 kan.).

Kai bažnyčia yra neparapijinė, ne kapitulinė, nei prijungta prie vienuolių bendruomenių ar apaštališkoje gyvenimo draugijos ir joje atliekamos bažnytinės apeigos, šia bažnyčia pavedam rūpintis kunigams kurie vadinami bažnyčių rektoriais. Bažnyčios rektorių laisvai skiria diecenzinis vyskupas vadovaudamasis rinkimų ar teikimo teise. Šiuo atveju vyskupas tvirtina rektorių ar suteikia paskyrimą. Bažnyčios rektorius vadovaujant vietos ordinarui privalo rūpintis, kad bažnyčioje deramai, pagal liturgines normas ir kanonų nuostatas, būtų atliekamos šventosios apeigos, ištikimai vykdomos prievolės, rūpestingai administruojamos gėrybės, rūpinamasi šventų daiktų bei šventų pastatų išsaugojimu ir grožiu ir kad nevyktų nieko, kas kokiu nors būdu nesiderintų su vietos šventumu ir derama pagarba Dievo namams (556, 557,562 kan).

Pašvęstojo gyvenimas tai, drauge Dievo valios ieškoti ir ją vykdyti pažadančių pašvęstųjų asmenų bendrystės, įvairias užduotis atliekančių, bet to paties tikslo siekiančių ir tos pačios aistros kupinų brolių ar seserų bendruomenės prasmė. Todėl, nors visi bendruomenės nariai pašaukti stengtis patikti Viešpačiui ir jo klausyti, kai kurie pašaukti, dažnai laikinai, vykdyti ypatingą užduotį – būti vienybės ženklu ir vadovauti nuoširdžiai ieškant Dievo valios ir ją asmeniškai bei bendruomeniškai vykdant.[123]

Šiam tikslui vykdyti steigiami pašvęstojo gyvenimo institutai. Pašvęstojo gyvenimo institutus, savo vadovaujamoje teritorijoje gali steigti formaliu dekretu diecezinis vyskupas. Tai darydamas jis turi atsiklausti Apaštalų Sosto (578 kan.). Pašvęstojo gyvenimo institutus gali sujungti tik Apaštalų Sostas. Šie institutai vadinami popiežinės teisės institutais ir diecezinės teisės institutais. Poiežiškosios teisės institutais vadinami tada, kai jei juos įsteigia Apaštalų Sostas arba patvirtina formaliu savo dekretu. Diecezinės teisės institutais vadinami tada, kai įsteigiami diecezinio vyskupo ir nėra gautas Apaštalų Sosto patvirtinimo dekreto. Pašvęstojo gyvenimo institutai, kaip ypatingai atsidavę Dievo ir visos Bažnyčios tarnystei, išskirtinai yra pavaldūs aukščiausiajai bažnyčios valdžiai. Atskiri nariai įpareigoti paklusti asmeninei Popiežiaus, kaip jų aukščiausiajam Vyresniajam, taip pat ir dėl švento paklusnumo (589,590 kan.). Popiežinės teisės institutai vidinio valdymo ir drausmės atžvilgiu betarpiškai ir išimtinai pavaldūs Apaštalų Sostui. Diecezinės teisės institutas yra tik diecezinio vyskupo ypatingai globojamas nes šiems institutams pripažįstamą valdymo autonomija. Vyskupui ordinarui tik priklauso saugoti ir ginti šią autonomiją. Be to jam priklauso patvirtinti konstitucijas ir jose teisėtai padaryti pakeitimus, išskyrus jei tai buvo padaręs Apaštalų Sostas, spręsti su visu institutu susijusius svarbius klausimus, kurie viršija instituto vidaus valdžios galią tačiau dėl to turi pasitarti su kitais diecezziniai vyskupais, jei institutas išsiplėtęs kitose vyskupijose (593, 594,595).

Vienuolinis gyvenimas suburia Kristaus mokinius ir padeda priimti "tą dievišką dovaną, kurią Bažnyčia yra gavusi iš Viešpaties ir saugo malonės padedama".[124] Vienuolinio instituto namai steigiami pagal konstitucijas, kompetentingos tai daryti valdžios. Tačiau turi būti gautas diecezinio vyskupo raštas. Steigiant moterų vienuolyną reikalingas ir Apaštalų Sosto leidimas. Diecezinio vyskupo sutikimas įsteigti bet kokio pašvęstojo gyvenimo vienuolinius namus suteikia teisę tvarkyti gyvenimą šiuose namuose pagal instituto pobūdį ir savus tikslus. Pagal teisės normas vykdyti insti-

[123] "*Faciemtuom, Domine, Requiram,* Pašvęstojo gyvenimo institutų ir ažaštališkojo gyvenimo bendrijų kongregacija 2008," Nr. 1, prieiga per internetą: http://www.vitaconsecrata.lt/biblioteka/baznycios-dokumentai-apie-pasvestaji-gyvenima/vadovavimo-tarnyste-ir-klusnumas-2008#vt1

[124] "Vienuolinių institutų formavimo nuorodos, Vienuolijų ir pasauliečių institutų kongregacija 1990," Nr.1 pieiga per internetą: http://www.vitaconsecrata.lt/biblioteka/baznycios-dokumentai-apie-pasvestaji-gyvenima/vienuoliniu-institutu-formavimo-nuorodos-1990

tutui būdingą veiklą, nepažeidžiant sąlygų išdėstytu sutikime. Dvasininkų institutams turėti bažnyčią ir vykdyti šventąją tarnystę (611 kan.).

Santykyje su vienuolynais namais ir pašvęstojo gyvenimo institutais diecenzinis vyskupas turi teisę ir pareigą vizituoti vienuolynus, atskirus diecenzinių teisių instituto namus esančius jo teritorijoje. Nors vyskupo jurisdikciją riboja pagarba šiai autonomijai, vis dėlto jis nėra atleistas nuo šventumo siekiančių vienuolių priežiūros. Institutas, kuriam vienuoliai priklauso, yra tiek sau pačiam, tiek jiems tobulumo mokykla ir kelias į šventumą, tačiau vienuolinis gyvenimas, kuris jiems siūlomas, yra Bažnyčios gėris, ir dėl to vyskupas yra už jį atsakingas. Vyskupo santykį su vienuolėmis ir vienuoliais, paprastai pastebimą apaštalavimo srityje, apibrėžia jo, kaip Evangelijos tarno, didžioji pareiga tarnauti Bažnyčios šventumui ir jos tikėjimo tikrumui. Vadovaujantis ta dvasia ir tais principais dera, kad aukštesni vyresnieji dalinių Bažnyčių vyskupus bent informuotų apie galiojančias formavimo programas vienuolių formavimo centruose arba institucijose tų teritorijų, kurių jie yra ganytojai. Visi sunkumai, kylantys iš vyskupų atsakomybės ir susiję su šių institucijų arba centrų funkcionavimu, turi būti vyskupo ir aukštesnių vyresniųjų aptarti pagal teisę o tam tikromis aplinkybėmis ir padedant koordinavimo organams, kuriuos nurodo tas pats dokumentas.[125]

3.3. Bažnytiniai teismai.

„Teisingumas yra Bažnyčios pamatas. Šventasis Raštas moko mus teisingai gyventi, tačiau žmogus yra žmogus ir dažnai, nesilaikydamas 10 Dievo įsakymų, pažeidžia teisingumą. Jau apaštalų laikais teisingumas dažniausiai būdavo įgyvendinamas vyresniojo sprendimu. Žinoma, tada nebuvo teismo proceso“[126].

„Jeigu asmeniui bažnytinėje visuomenėje, kaip ir pasaulietinėje visuomenėje, kitaip nepavyksta išspręsti atsiradusių problemų, ir fizinis, ir juridinis asmuo gali prašyti bažnytinį teismą kompetentingai apginti jo teises. Be abejo, labai svarbu tai, kokias teises teismas imasi ginti, ir ar teismas, į kurį buvo kreiptasi, yra kompetentingas“[127].

Pagal Bažnyčios kanonų teisę, teisminė galia (suteikta popiežiaus ar Diecezinio vyskupo) priklauso Bažnyčios teisėjams ir teisėjų kolegijoms. Vis dėlto reikia nepamiršti, kad pagrindinis teisėjas visoje Bažnyčioje yra popiežius, o dalinėje Bažnyčioje Diecezinis vyskupas. Todėl teisminė galia, kurią turi teisėjai ir teisėjų kolegijos turi būti vykdoma teisės nustatytu būdu ir negali būti

[125] “Vienuolinių institutų formavimo nuorodos, Vienuolijų ir pasauliečių institutų kongregacija 1990,“ Nr. 97 pieiga per internetą: http://www.vitaconsecrata.lt/biblioteka/baznycios-dokumentai-apie-pasvestaji-gyvenima/vienuoliniu-institutu-formavimo-nuorodos-1990

[126] Robertas Pukenis, *Romos kurijos struktūra* (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2009), 85.

[127] Kazimieras Meilius, Jonas Juškevičius. “ Teisė į gynybą bažnytiniame teisme,“ *Jurisprudencija* 53, 54 (2004): 72.

deleguota, nebent kokio nors dekreto ar sprendimo parengiamiesiems aktams vykdyti (135 kan.). Teisminės institucijos Bažnyčios teisėje nurodomi trijų pakopų tribunolai: pirmos instancijos tribunolai, antros instancijos tribunolai, Apaštalų Sosto tribunolai (pastarieji tribunolai pagal savo kompetenciją gali būti pirmos, antros arba trečios instancijos tribunolais).

Bažnytinio teismo proceso objektas yra: fizinių ar juridinių asmenų teisių ieškojimas ar apgynimas arba juridinių faktų nustatymas; nusikaltimai, kiek jie reikalauja bausmės paskyrimo ar paskelbimo; atskirais atvejais pagal savo kompetenciją ginčai dėl administracinės galios akto (1400 kan.). Gali būti pateiktas ieškinys ir dėl Šventimų (1708 kan.). Taigi Bažnyčia pagal savą ir išimtinę teisę nagrinėja dvasinių dalykų ir su jais susijusias bylas, taip pat bažnytinių įstatymų pažeidimus (1401 kan.). Tačiau daugiausia bažnytiniai teismai savąja teise nagrinėja pakrikštytųjų santuokines bylas (1671 kan.).

Kadangi Romos Popiežius turi teisminę visuotinęs Bažnyčios valdymo galią, todėl jis yra aukščiausias teisėjas visam katalikų pasaulyje. Ir kaip buvo minėta šią teisminę valdymo galią vykdo asmeniškai ar per kitus. Institucijos per kurias Romos popiežius vykdo savo teisminę valdymo galią yra ordinariniai Apaštalų Sosto tribunolai ir į juos deleguoti teisėjai (1442). Ordinariniai Apaštalų Sosto tribunolai yra:

- Apaštališkoji penitenciarija;
- Apaštališkosios Signatūros Aukščiausiasis Tribunolas;
- Romos Rotos Tribunolas. (PB IV).

Apaštališkoji Penitenciarija, yra aukščiausiasis bažnytinis teismas, kuris sprendžia sąžinės srities bylas. Šiam teismui priklauso visi su vidiniais tikėjimo dalykais, sąžinės sritimi arba atlaidais susiję klausimai. Apaštališkoji Peniteniciarija teikia išrišimus, dispensas, įžadų pakeitimus, sanacijas ir kitas Apaštalų Sostui rezervuotas malones, sprendžia su Atgailos sakramentu susijusius reikalus. Apaštališkoji Penitenciarija rūpinasi, kad Romos bazilikose pakaktų reikiamus įgaliojimus turinčių nuodėmių klausytojų (PB 117-120).

Apaštališkosios Signatūros Tribunolas yra aukščiausias tribunolas Lotynų apeigų Bažnyčioje. Apaštališkoji Signatūra yra ne tik aukščiausiasis teismas, kuris turi kompetenciją Romos Rotos tribunolo atžvilgiu, bet ir aukščiausiasis administracinis teismas, kuriam pavedama spręsti įvairius Romos kurijos institucijų administracinius ir ypač kompetencijos konfliktus. Ši institucija vykdo kasacinio-administracinio tribunolo funkcijas (PB 121-125, 145 kan).

Romos Rotos tribunolas yra popiežiaus įsteigtas ordinarinis apeliacinis aukščiausiasis Lotynų apeigų Bažnyčios teismas (1443 kan). Šis tribunolas sprendžia pirmosios instancijos bylas, apie kurias kalbama kan. 1405 § 3. taip pat pirmosios instancijos bylas, kurias paveda spręsti Romos Popiežius. Taip pačias bylas gali nagrinėti antroje arba aukštesnėje instancijoje. Be to Romos Rotos Tribunolas yra antroji instancija visos Bažnyčios tribunolų byloms svarstytoms pirmoje ins-

tancijoje. Byloms, spręstoms pačioje Rotoje, yra trečioji instancija. Romos Rotos tribunole veikia antroji ir tolesnė instancija, skirta byloms, spręstoms pačios Romos Rotos ir kitų apeliacinių tribunolų peržiūrėtoms, bet neturinčioms sprendimo galios. (1444 kan. PB 126-130).

Be šių aukščiausiųjų tribunolų Lotynų apeigų Bažnyčios dalinėse Bažnyčiose veikia pirmos instancijos tribunolai ir antros instancijos tribunolai. *Pirmos instancijos tribunolas:* Kadangi diecenzinis vyskupas savo vyskupijoje, kaip buvo minėta turi ir teisminę valdymo galią, todėl jis kiekvienoje vyskupijoje ir visoms bažnytinės teisės aiškiai neišskirtoms byloms yra pirmos instancijos teisėjas. Šią teisminę galią gali vykdyti asmeniškai ar per kitus tai yra jo paskirtus teisėjus (1419 kan.). Kiekvienas diecenzinis vyskupas įpareigojamas paskirti ordinarinę teisminę galią turintį teismo vikarą arba oficiolą, kuris nebūtų generalinis vikaras (1420 kan.). Todėl teismo vikaras su vyskupu sudaro vieną tribunolą. Šis tribunolas, negali nagrinėti bylų, kurias vyskupas priskiria savo kompetencijai. Teismo vikarui gali būti paskirtas pagalbininkas kuris vadinamas teismo vikaro padėjėju arba viceoficiolus. Taip pat minėtoms byloms spręsti vyskupas ordinaras paskiria vyskupijos teisėjus per kutuos vykdo savo teisminę valdumo galią ne asmeniškai (1442 kan.). Tribunolai gali būti įsteigti minėtoms visoms ar tam tikro pobūdžio byloms spręsti (1423 kan.). Nagrinėjant bylas teisėjas ar kolegialaus tribunolo pirmininkas gali paskirti bylos tyrimo auditorių iš tribunolo teisėjų ar vyskupo patvirtintų asmenų. Auditorius funkcija surinkti įrodymus ir juos perduoti teismui (1428 kan.). Jei nagrinėjant bylas kyla pavojus viešajam gėriui ir nagrinėjant baudžiamąsias bylas turi būti paskiriamas teisingumo saugotojas ir ryšio ginėjas vadinamas, kurio pagrindinė funkcija užtikrinti viešąjį gėrį (1430 kan.). Diecenzinis vyskupas turi pareigą skirti teisingumo saugotoją ir ryšio gynėją (1435 kan.). Kiekviename procese turi dalyvauti notras be kurio teismo aktai negalioja, notaro funkcija teismo aktų surašymas (1437 kan.).

Antros instancijos tribunolas: Antros instancijos teismas yra apeliacinis bažnytinis teismas vadinamas metropolito tribunolu. Šis teismas apeliacine tvarka nagrinėja bylas, kurios buvo nagrinėtos arkivyskupijos vyskupo sufragano tribunolo (1348 kan.). Antros instancijos tribunolai privalo būti steigiami tokia pat tvarka, kaip ir pirmos instancijos tribunolai. Šių tribunolų steigimo teisę turi Vyskupų Konferencija pritarus Apaštalų Sostui. Antros instancijos tribunoluose Vyskupų Konferencija arba jos paskirtas vyskupas turi visą galią, kurias diecenzinis vyskupas turi savo tribunolui (1439, 1441 kan.).

Bažnytiniai teismai sprendimus priima „*In nomine Domini* “ (Vardan Viešpaties). Kanonų teisės kodekso 1609 kanone nurodoma, kad po to kai buvo šauktasi Dievo vardo, iš eilės pristačius kiekvieno išvadą pagal pirmenybę, tačiau taip pat, kad visuomet būtų pradedama nuo bylos pranešėjo, arba referento, vadovaujant tribunolo pirmininkui pradedama diskusija, kad visų pirma būtų suderinta tai, kas turi būti nustatyta rezoliucinėje sprendimo dalyje. 1612 kanone nurodoma, kad būtina, kad sprendime po Dievo vardo šaukimosi iš eilės būtų nurodytas teisėjas arba tribunolas; ieško-

vą, atsakovas, įgaliotinis, teisingai nurodant vardus ir buveines, teisingumo saugotojas ir ryšio gynėjas, jei dalyvauja teisme.

„Bažnyčia palaikydama tvarką nesinaudoja fizinėmis prievartos priemonėmis (kaip policija ar kalėjimas), kad už vienokius ar kitokius prasižengimus įvykdytų bausmes. Naudotis tokiomis priemonėmis būtų priešinga jos prigimčiai ir misijai. Bažnyčia, kaip visuomenė, turi prigimtinę ir savą teisę naudoti priverčiamąją galią savo tikintiesiems, kurie nesilaiko bendruomenės normų ir savo elgesiu kelia pavojų tiek bendram, tiek individualiam gėriui. Tačiau bausmė visada yra blogis, todėl Bažnyčia, kaip išganymo bendrija, neskuba naudotis baudžiamąja galia ir taikyti bausmes, bet visada siekia grąžinti asmenį į jo pašaukimą“[128].

Apibendrinat galima teigti, kad Bažnyčios hierarchinio valdymo įgyvendinimo pagrindinis principas yra valdžios padalijimo principas. Bažnyčios teisėje valdžia padalinama į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją, teisminę galią, tačiau visos šios galios savo kompetencijos ribose yra koncentruotos viename asmenyje Visuotinei Bažnyčiai – popiežiuje, o dalinėje Bažnyčioje – dieceziniame vyskupe. Bažnyčios hierarchinio valdymo principai įgyvendinami per tam tikras valdžios institucijas. kurioms suteikiamos tam tikros teisės šioms funkcijoms įgyvendinti. Pagrindinės valdymo institucijos per kurias įgyvendinamas Bažnyčios hierarchinis valdymas yra Romos Popiežius, Vyskupų Kolegija, Vyskupų Sinodas, Šventosios Romos Kardinolai, Romos Kurija, dalinės Bažnyčios.

[128] Kazimieras Meilius, “*Celibato prigimtis ir kanoninės pasekmės,“ Jurisprudencija* 31, 23 (2002): 90.

4. DEMOKRATINIO VALSTYBĖS VALDYMO IR HIERARCHINIO BAŽNYČIOS VALDYMO PANAŠUMAI BEI SKIRTUMAI.

4.1. Demokratinio valstybės ir hierarchinio Bažnyčios valdymo principų panašumai ir skirtumai

Demokratinio valstybės ir hierarchinio Bažnyčios principų panašumus ir skirtumus galima atskleisti lyginant šių valdymo formų valdžios institucijas, kuriose sutelkta pagrindinė galia, valdančiųjų patekimo į valdžią būdus, vyraujančią valdančiųjų ideologiją ir kita.

Valstybės demokratiniame valdyme visa valdžia priklauso Tautai nuo kurios eina valdžia žemyn. Liaudies valdžia pasiskirsto visiems ir jai visi pavaldūs. Tai rodo, kad liaudis nepavaldus niekam ir yra aukščiausia valdžia, ko reikalauja demokratija. Nors Bažnyčia vadinama Dievo Tautėta, tačiau Bažnyčioje visa valdžia priklauso ne tikintiesiems, o vienam asmeniui Popiežiui. Popiežius Kristaus valia yra aukščiausia žmoniškoji Bažnyčios valdžia. Nuo Popiežiaus valdžia griežta hierarchija eina žemyn ir paskirstoma kardinolams, vyskupams, legatams ir jų pagalbininkams kunigams su diakonais, kurie turi griežtai apibrėžtas savo pareigas ir funkcijas ta Bažnyčios valdyme. Demokratiniame valstybės valdyme tauta valdžią įgyją tik susibūrusi į valstybę. Bažnyčioje kanoną valdymo galią, egzistuojančią Bažnyčioje dieviškuoju įsteigimu ir vadinamą taip pat jurisdikcijos galia, pagal teisės nuostatų normą gali turėti priėmusieji Šventimus, o tikintieji ir pasauliečiai pagal teisės normas gali bendradarbiauti vykdant šią galią (129 kan.)

Demokratinis valstybės valdymas grindžiamas žmogaus teisių ir laisvių garantavimo principu. Taip pat ir Bažnyčios hierarchinis valdymas garantuojamas žmonių teisių ir laisvių garantu nes visi Kristaus tikintieji dėl atgimimo Kristuje yra tikrai lygūs orumu ir veikla ir todėl visi kiekvienas pagal savo padėtį ir pareigas-bendradarbiauja statydami Kristaus Kūną (208, 220 kan).

Valdžių padalijimo principas yra vienas pagrindinių demokratinio valstybės valdymo įgyvendinimo veiksnių, kuris yra įtvirtinamas teisiškai daugumos save demokratinėm valstybėm besivadinančių valstybių konstitucijose. Valdžios padalijimo principas yra tiesiogiai susijęs su valdžių padalijimo doktrina ir išreiškia pagrindinį jos tikslą – padalinti valstybinę valdžią taip, kad būtų užtikrinta įstatymo viršenybė, garantuotos piliečių teisės ir laisvės.[129]

Valdžių padalijimo principą sąlygiškai galima suskirstyti į dvi tarpusavyje glaudžiai susijusias dalis. „Pirmoji dalis yra valdžių atskyrimas, antroji – valdžių sąveika. Valdžių atskyrimas tai ne tik valdžių skirstymas į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę, bet ir jų tvarkos, teisinio statuso, galių bei kompetencijų nustatymas ir jų savarankiškumo užtikrinimas. Valdžių sąveika – tai valdžios institucijų bendradarbiavimas, veiksmų derinimas, stabdžių ir atsvarų sistemos funkciona-

[129] Kazimieras Mockevičius, "Valdžių padalijimo principas kaip demokratijos veiksnys," Santalka 17, 1 (2009): 51-52.

vimas, kuris užtikrina valdžių tarpusavio kontrolę, viena kitos sulaikymą ir jų pusiausvyrumą“[130]. Bažnyčios hierarchiniame valdyme kaip ir valstybės demokratiniame valdyme teisiškai įtvirtintas valdžių padalinimo principas. Bažnyčios valdymo galia skirstoma į įstatymų leidžiamąją vykdomąją ir teisminę (135 kan.). Skirtumas tame, kad valstybėje šios valdžios viena nuo kitos atskiriamos, o Bažnyčioje priešingai šios valdžios galios nėra atskirtos viena nuo kitos. Bažnyčios valdymo subjektas gali turėti visas tris valdymo galias arba atskirai po vieną. Demokratiname valstybės valdyme turima viena iš valdžių negali būti kam nors deleguojama, tačiau bažnyčioje valdymo galias turintis valdžios subjektas jas gali vykdyti asmeniškai ar per kitus. Pavyzdžiui Romos Popiežius yra Romos Bažnyčios vyskupas, kuriame išlieka vien tik Petrui, pirmajam tarp Apaštalų, Viešpaties suteiktos pareigos, perduotinos ir jo įpėdiniams, yra Vyskupų Kolegijos Galva, Kristaus Vikaras ir visuotinės Bažnyčios šioje žemėje Ganytojas; todėl jis dėl šių pareigų Bažnyčioje turi aukščiausią, pilnutinę, betarpišką ir visuotinę ordinarinę galią, kuria visuomet gali laisvai naudotis (331 kan.). Tai būdinga tik hierarchiniam valdymui.

Demokratinio valdymo valstybėje atitinkamos vienos iš trijų valdžios vykdymas paskiriamas tam tikrai institucijai, kurios kompetenciją ir santykį su kita valdžios institucija nulemia valdžios prigimtis. Kiekviena minėta demokratinės valstybės valdžia turi savo ypatingumą ir vykdo tik jai paskirtas funkcijas. Bažnyčios hierarchinis valdyme valdymo galios vykdomos galios suteikiamos bažnytiniai pareigybei, ar institucijai. Bažnytinė pareigybė yra bet kokios tiek dievišku, tiek bažnytiniu potvarkiu įsteigtos nuolatinės pareigos, vykdomos, siekiant dvasinio tikslo (145 kan.)

Demokratinio valstybės valdymo valstybė vienas iš pagrindinių valdančiųjų patekimo į valdžią principų yra laisvi ir nešališki rinkimai. valdantieji demokratinio valdymo formos valstybėje gali būti renkami arba skiriami išrinktųjų laisvuose ir nepriklausomuose rinkimuose. Bažnyčios hierarchiniame valdyme, kaip ir valstybės demokratinime valdyme vienas iš valdančiųjų patekimo į valdžią būdas, paremtas laivų ir nešališkų rinkimų principu, taip pat minėtų išrinktų valdančiųjų turinčių teisę suteikti pareigybę bažnytinės pareigybės suteikiamas: kompetentingos bažnytinės valdžios; jos paskyrimo suteikimu; jei prieš tai buvo teikiamas; jos patvirtinimu ar sutikimu, jei prieš tai buvo rinkimai, ar postulacijos; pagaliau paprastais rinkimais ir išrinktojo sutikimu, jei rinkimai nereikalauja patvirtinimo. Kad rinkimai būtų galiojantys, juose negali būti leidžiama balsuoti tam, kuris nepriklauso kolegijai ar grupei. Rinkimai, kuriuose kokiu nors būdu iš tikrųjų buvo suvaržyta laisvė, negalioja pagal pačią teisę. Kad balsas galiotų, jis turi būti: laisvas (174, 169, 170, 172 kan.).

[130] Egidijus Kūris “ Lietuvos Respublikos Konstitucijos principai“, iš *Lietuvos konstitucinė teisė,* Toma Birmontienė, Egidijus Jarašiūnas, Egidijus Kūris, Mindaugas Maksimaitis, Gediminas Mesonis, Augustinas Normantas, Alvydas Pumputis, Elena Vaitiekienė, Saulė Vidrinskaitė. Juozas Žilys (Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2001), 201–272.

4.2. Demokratinio valstybės ir hierarchinio Bažnyčios valdymo principų įgyvendinimo panašumai ir skirtumai

Valstybės demokratinio ir Bažnyčios hierarchinio valdymo principai valstybėje ir Bažnyčioje įgyvendinami per įvairias institucijas, priskiriant joms tam tikras reikalingas valdymui įgyvendinti funkcijas ir suteikiant teises bei pareigas šioms funkcijoms įgyvendinti.

Demokratinėje valstybėje išskiriamos trys aukščiausios valdžios institucijos kurios įgyvendina demokratinį valstybės valdymą. „Parlamentas-atstovaujamoji valstybės valdžios institucija – yra įstatymų leidybos institucijai-įstatymų leidžiamoji valdžia.“[131].

Vykdomąją valdžią demokratinėje valstybėje vykdo prezidentas ir vyriausybe. Šioms institucijos pavesta vykdyti įstatymų leidžiamosios valdžios parlamento priimtus įstatymus, kitus teisės aktus, rūpintis krašto reikalais, vykdyti užsienio politiką ir spręsti su tai susijusius klausimus sudaryti ir vykdyti valstybės finansinį planą-valstybės biudžetą. Teisminę valdžia demokratinio valdymo valstybėje priskiriama teismams. Teismams patikima spręsti teisinius konfliktus, tai yra teisingumo vykdymas.

Panašiai kaip ir valstybės demokratiniame valdyme Bažnyčios valdžia įgyvendinamas per tam tikras institucijas. Įstatymų leidžiamoji galia priklauso Romos Popiežiui, Vyskupų Kolegijai, Vyskupų Sinodui. Vykdomoji valdžia priklauso Šventosios Romos kardinolams, Romos Kurijai. dalines Bažnyčias. Teisminė valdžia priklauso teisėjams ir teismams.

Demokratinio valdymo valstybėse įstatymų leidžiamosios valdžios institucija Parlamentas Ši instituciją priimdama įstatymus veikia kolegialiai. Priešingai negu demokratinėje valstybėje įstatymų leidžiamąją galią Bažnyčioje asmeniškai turi Romos Popiežius ir diecenziniai vyskupai, tačiau turimą įstatymų leidžiamąją galią vykdo ne tik asmeniškai bet ir kolegialiai su kitomis kolegialiomis institucijomis tai yra Romos Popiežius su Vyskupų Kolegija arba Diecenzinais vyskupas su vyskupijos sinodu. Parlamentas įstatymus gali priimti savarankiškai ir laisvai, tačiau Vyskupų Kolegija ir vyskupijos sinodas įstatymų priimti negali. Priimant įstatymus jie turi veikti kartu Vyskupų Kolegija su Romos Popiežiumi, vyskupijos sinodas su diecenziniu vyskupas.

Demokratinio valdymo formos valstybėse šalies vadovu yra Prezidentas. Taip pat ir Romos Popiežius yra visos Lotynų apeigų Bažnyčios vadovas nes jis yra Romos Bažnyčios Vyskupas, Vyskupų Kolegijos Galva, Kristaus Vikaras ir visuotinės Bažnyčios šioje žemėje Ganytojas (331 kan.). Tiek Romos Popiežiaus, tiek demokratinės valstybės Prezidentas pareigas įgyja išrinkus rinkimų būdu pavyzdžiui aukščiausią galią Bažnyčioje Romos Popiežius įgyja teisėtu jo paties priimtu

[131] Onutė Buišienė “Valstybės valdžių ir valstybės institucijų sistemų konstituciniai pagrindai,“ iš *Lietuvos konstitucinė teisė*, Toma Birmontienė, Arūnas Bubnys, Onutė Buišienė, Darius Butvilavičius, Kristina Grigienė, Kęstutis Jankauskas, Egidijus Jarašiūnas, Indrė Kavoliūnienė, Dainius Kenstavičius, Mindaugas Maksimaitis, Augustinas Normantas, Indrė Pukanasytė, Alvydas Pumputis, Vytautas Sinkevičius, Vilenas Vadapalas, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Dalia Vasarienė, Dainius Žalimas, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 522.

išrinkimu kartu su vyskupo konsekracija (332 kan.). Respublikos Prezidentą renka Lietuvos Respublikos piliečiai penkeriems metams, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu. Be to demokratinės respublikos Prezidentas ir Romos Popiežius turi teisinės neliečiamybės statusą jie negali būti teisiami ar patraukiami teisinėn atsakomybėn. Skirtumas tik tame, kad demokratinio valdymo valstybių teisėje numatomas Prezidento pašalinimas iš pareigų, o Bažnyčios teisėje Romos Popiežiaus pašalinimas iš pareigų nenumatomas.

Romos Popiežiaus ir demokratinės respublikos prezidentas turi panašias teise įgyvendindami savo turima valdymo galias. Jie turi teisę formuoti vykdomąją valdžią, vykdomąją valdžią. Priimti kai kuriuos tesės aktus, turi įstatymo leidybos iniciatyvos teisę, prezidentas skiria atitinkamus valstybės pareigūnus, Romos Popiežius skiria į aukščiausios Bažnytinės valdžios pareigybes. Dalyvauja teisminės valdžios formavime skiriant teisėjus.

Kalbant apie aukščiausią vykdomąją valdžią Bažnyčioje Romos Popiežius turi aukščiausią asmeninę vykdomosios valdžios galią kuria naudoja asmeniškai arba per kitus. Priešingai valstybėje Prezidentas nevykdo tiesiogiai ar per kitus vykdomosios valdžios galios jis sudaro tik dalį vykdomosios valdžios, kuris kartu su tam tikromis aukščiausios vykdomosiomis valdžios institucijomis, įgyvendina vykdomąją valdžią valstybėje.

Skirtingai negu Bažnyčioje aukščiausią vykdomąją valdžią demokratinio valdymo valstybėje įgyvendina kolegiali institucija vyriausybė, ko nėra Bažnyčios valdyme. Bažnyčioje aukščiausią turimą vykdomosios valdžios galią Romos Popiežius įgyvendina pats arba per kitus tie yra tikras bažnytines pareigybes ir institucijas kurios padeda Romos Popiežiui vykyti vykdomosios valdžios galią. Šios institucijos yra Vyskupų Sinodas, Šventosios Romos kardinolai, Romos Kurija, Popiežiaus legatai. Pavyzdžiui Romos Kurija, per kurią paprastai Romos Popiežius tvarko visuotinės Bažnyčios Reikalus ir kuri jo vardu bei valdžia atlieka savo pareigas, tarnaudama Bažnyčioms ir jų gerovei, yra sudaryta iš Valstybės, arba Popiežiaus, Sekretoriato, Viešųjų Bažnyčios reikalų tarybos, kongregacijų, tribunolų ir kitų įtaigų, kurių struktūrą ir kompetencija nustatomos ypatinguoju įstatymu (360 kan.). Lietuvos Respublikos Konstitucijos 91, 92, 94 straipsniuose nurodoma, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybę sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai. Ministrą Pirmininką Seimo pritarimu skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas. Ministrus skiria ir atleidžia Ministro Pirmininko teikimu Respublikos Prezidentas. Ministras Pirmininkas ne vėliau kaip per 15 dienų nuo jo paskyrimo pristato Seimui savo sudarytą ir Respublikos Prezidento patvirtintą Vyriausybę ir pateikia svarstyti jos programą. Vyriausybė grąžina savo įgaliojimus Respublikos Prezidentui po Seimo rinkimų arba išrinkus Respublikos Prezidentą. Nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai. Lietuvos Respublikos Vyriausybė: tvarko krašto reikalus, saugo Lietuvos Respublikos teritorijos neliečiamybę, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką; vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų

įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus; koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą; rengia valstybės biudžeto projektą ir teikia jį Seimui; vykdo valstybės biudžetą, teikia Seimui biudžeto įvykdymo apyskaitą; rengia ir teikia Seimui svarstyti įstatymų projektus; užmezga diplomatinius santykius ir palaiko ryšius su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis; vykdo kitas pareigas, kurias Vyriausybei paveda Konstitucija ir kiti įstatymai.[132]

Kalbant apie teisminės valdžios panašumus ir skirtumus teisminė valdžią Bažnyčioje ir demokratinėje valstybėje vykdo teismai ir teisėjai. Bažnyčioje teismai vadinami tribunolais. Bažnyčioje teisminė galia, kurią turi teisėjai ir teisėjų kolegijos, turi būti vykdoma teisės nustatytu būdu (135 kan.). Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnyje nurodoma, kad Teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. Teisėjas ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi. Teisėjai, nagrinėdami bylas, klauso tik įstatymo. Teismas priima sprendimus Lietuvos Respublikos vardu.[133]

Tiek Bažnyčioje, tiek demokratinio valdymo valstybėse teismai yra suskirstyti į tam tikrus lygius. Bažnyčioje egzistuoja trijų pakopų teismai-Pirmos instancijos tribunolas. Antros instancijos tribunolas, Apaštalų Sosto tribunolai. Lietuvos Respublikos konstitucijos 111 straipsnyje nurodoma, kad Lietuvos Respublikos teismai yra Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Lietuvos apeliacinis teismas, apygardų ir apylinkių teismai.[134]

Skirtumas tame, kad teisinę valdymo galią Bažnyčioje ir dalinėse Bažnyčiose turi asmenys kurie taip pat turi įstatymų leidžiamąją ir vykdomąją valdžią. Todėl ši valdžia, kaip valstybėje nėra griežtai atskirta nuo kitų valdžių. Romos Popiežius yra aukščiausias teisėjas visam katalikų pasauliui ir vykdo teisingumą arba asmeniškai, arba, per ordinarinius Apaštalų Sosto tribunolus, arba per savo deleguotus teisėjus. Kiekvienoje vyskupijoje ir visoms aiškiai teisės neišskirtoms byloms pirmos instancijos teisėjas yra diecenzinis vyskupas, kuris teisminę galią gali vykdyti asmeniškai ar per kitus pagal toliau išdėstytus kanonus. Antros instancijos tribunolas privalo būti įsteigtas taip pat kaip ir pirmos instancijos tribunolas. Nuo vyskupo sufragato tribunolo apleliuojama į metropolito tribunolą (1442, 1419, 1441 kan.).

Demokratinio valdymo formos valstybėse teismai dažniausia formuojami dalyvaujant įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijoms Parlamentu ar Prezidentui ar abi šios institucijos kartu. Pavyzdžiui Lietuvos Respublikos Konstitucijos 112 straipsnyje nurodoma, kad Teisėjais Lietuvoje gali būti tik Lietuvos Respublikos piliečiai. Aukščiausiojo Teismo teisėjus, o iš jų - pirmininką, skiria ir atleidžia Seimas Respublikos Prezidento teikimu. Apeliacinio teismo teisėjus, o iš jų - pirmininką, skiria Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu. Apylinkių, apygardų ir specializuotų teismų teisėjus ir pirmininkus skiria, jų darbo vietas keičia Respublikos Prezidentas.

[132] "Lietuvos Respublikos Konstitucija", *Valstybės žinios*, 33,1014 (1992).
[133] "Lietuvos Respublikos Konstitucija", *Valstybės žinios*, 33,1014 (1992).
[134] "Lietuvos Respublikos Konstitucija", *Valstybės žinios*, 33,1014 (1992).

Dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija. Asmuo, paskirtas teisėju, įstatymo nustatyta tvarka prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai, vykdyti teisingumą tik pagal įstatymą.[135]

Bažnyčios valdyme tik Apaštalų Sosto tribunolai yra steigiami ir jų teisėjai skiriami Romos Popiežius. Kitų teismų teisėjai pareigas pradeda su vyskupo paskyrimu, atlikus priesaiką Romos Popiežius teisėjo statusą įgyja su užimamomis pareigomis, o demokratinio valdymo formos valstybėse yra skiriami aukščiausios valstybinės valdžios.

Demokratinių valstybių teismais, vykdydami teisingumą ir priimdama konkrečius individualius liečiančius sprendimus, privalo saugoti ir ginti kiekvieno asmens teises ir teisėtus interesus. Taigi, teismai, užtikrina kiekvieno asmens teisių ir teisėtų interesų apsaugą[136]. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 110 straipsnyje nurodoma, kad Teisėjas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja konstitucijai. Bažnytiniai teismai taip pat saugo kiekvieno asmens teises ir teisėtus interesus, nes teismo proceso objektas yra: fizinių ar juridinių asmenų teisių išieškojimas ar apgynimas arba juridinių faktų nustatymas, nusikaltimai, kiek jie reikalauja bausmės paskyrimo ar paskelbimo (1400). Skirtumas tame, kad bažnytiniai teismai nagrinėja bylas dėl dvasinių dalykų ir kita, kas nesusiję su asmens teisėmis ir teisėtais interesais (1401 kan.).

Vienose valstybėse teismų sprendimai priimami tautos vardu kitose respublikos vardu.[137] Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnyje nurodoma, kad teismas priima sprendimus Lietuvos Respublikos vardu. Bažnytiniai teismai sprendimus priima „*In nomine Domini*“ (Vardan Viešpaties). Kanonų teisės kodekso 1609 kanone nurodoma, kad po to kai buvo šauktasi Dievo vardo, iš eilės pristačius kiekvieno išvadą pagal pirmenybę, tačiau taip pat, kad visuomet būtų pradedama nuo bylos pranešėjo, arba referento, vadovaujant tribunolo pirmininkui pradedama diskusija, kad visų pirma būtų suderinta tai, kas turi būti nustatyta rezoliucinėje sprendimo dalyje. 1612 kanone nurodoma, kad būtina, kad sprendime po Dievo vardo šaukimosi iš eilės būtų nurodytas teisėjas arba tribunolas; ieškovą, atsakovas, įgaliotinis, teisingai nurodant vardus ir buveines, teisingumo saugotojas ir ryšio gynėjas, jei dalyvauja teisme.

4.2.1. Demokratinio valstybės ir hierarchinio Bažnyčios valdymo regioninės valdžios įgyvendinimo panašumai ir skirtumai

[135] “Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *Valstybės žinios*, 33,1014 (1992).
[136] Vytautas Pakalniškis, “ Dėl teisminės valdžios šaltinio ir jos veiksmingumo. Konstitucija, žmogus, teisinė valstybė,“ *Lietuvos žmogaus teisių centras* (1998): 58-59.
[137] Kazimieras Meilius, „Nasciturus statusas antikinėje ir moderniojoje kultūroje ir teisėje,“ iš *Medicina etika ir teisė apie žmogų iki gimimo,* Andrius Narbekovas, Birutė Obelienė, Kazimieras Meilius, Angelija Valančiūtė, Palmyra Rudalevičienė, Danielius Serapinas, Daiva Bartkevičienė (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2012), 388.

Demokratinio valdymo valstybėje savivalda suvokiama kaip žemiausia, pilietinei visuomenei arčiausia politinės sistemos teritorinė grandis. Per ją atskiri piliečiai gali reikšti savo interesus, kontroliuoti, kaip jie įgyvendinami ir tuo pačiu daryti įtaką valstybei. Vietos savivalda yra tarpininkė tarp valstybės ir piliečių, per kurią piliečiai gali kontroliuoti, kaip valstybė gina jų interesus.

Panašiai, kaip ir valstybėje, dalinės Bažnyčios suvokiamos kaip žemesnės, Visuotinės Bažnyčios hierarchinio valdymo sistemos grandys, kurios egzistuoja tam tikruose teritorinius vienetuose. Per ją Visuotinė Bažnyčia įgyvendina savo interesus. Jei visuotinė Bažnyčia laikoma dievo tauta tai dalinė Bažnyčia laikoma Dievo tautos dalis tai yra vyskupija yra Dievo tautos dalis, teritorinė prelatūra arba teritorinė abatija yra konkreti, teritorija apibrėžta Dievo tautos dalis, Apaštalinis vikariatas arba apaštalinė prefektūra yra konkreti Dievo tautos dalis kuri dėl ypatingų aplinkybių dar nėra įkurta kaip vyskupija, Apaštalinė administratūra yra konkreti Dievo tautos dalis (368-372 kan.). Kiekvienas vyskupas yra regimas vienybės pradas bei pamatas savo dalinėje Bažnyčioje, suformuotoje visuotinės Bažnyčios pavyzdžiu; jose ir iš jų randasi viena ir vienatinė Katalikų Bažnyčia. Todėl kiekvienas vyskupas atstovauja savo Bažnyčiai, o visi drauge su popiežiumi – visai Bažnyčiai, siejamai taikos, meilės ir vienybės (LG 44).

Demokratinio valdymo valstybėje savivalda įgyvendinama atskiruose šalies teritoriniuose vienetuose kuri skirtingose valstybėse vadinami skirtingai Pavyzdžiui Prancūzijoje šie teritoriniai vienetai , vadinami komunomis, departamentais, regionais, bendruomenėmis turinčiomis ypatingą statusą.[138] Suomijoje ir Lietuvoje į savivaldybes. Taip pat ir Bažnyčios valdyme Dalinės Bažnyčios savo savivaldą įgyvendina teritoriniuose vienetuose. Dievo tautos dalis, sudaranti vyskupiją ar kitą dalinę Bažnyčią, apibrėžiama konkrečia teritorija taip, kad apimtų visus toje teritorijoje gyvenančius tikinčiuosius (372 kan.).

Demokratinio valdymo valstybėse savivalda vykdoma, tik aukščiausios valdžios įsteigtose teritorijose. Dėl ko teisė steigti savivaldybes priklauso aukščiausia demokratinio valdymo valstybių institucijoms. Lietuvos Respublikos konstitucijos 119 straipsnyje nurodoma, kad Savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniams vienetams. Ji įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas.[139]Taip pat ir bažnyčios valdyme steigti dalines Bažnyčias teisę turi tik aukščiausioji valdžia. Tik aukščiausiajai Bažnyčios valdžiai priklauso steigti dalines Bažnyčias; teisėtai įsteigto, jos pagal pačią teisę turi juridinio asmens statusą (373 kan.).

Demokratinio valdymo formos valstybėse vietos savivaldos institucijos formuojamos renkant į šias institucijas atstovus tiesioginiais laisvais rinkimais. Tik vykdomosios savivaldos institu-

[138] Egidijus Jarašiūnas, "Prancuzijos Respublikos konstitucinė sistema," iš *Europos Sąjungos valstybių narių konstitucinės sistemos*, Darijus Beinoravičius, Toma Birmontienė, Darius Butvilavičius, Roberta Firavičiūtė, Kristina Grigienė, Egidijus Jarašiūnas, Gintaras Kalinauskas, Indrė Kavoliūnienė, Dainius Kenstavičius, Laimonas Markauskas, Indrė Pukanasytė, Alvydas Pumputis, Stasys Stačiokas, Ramunė Švedaitė, Milda Vainiutė, Elena Vaitiekienė, Juta Večerskytė, Saulė Vidrinskaitė, Juozas Žilys, Edita Žiobienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 681.
[139] "Lietuvos Respublikos Konstitucija", *Valstybės žinios*, 33,1014 (1992).

cijos formuojamos atstovaujamosios savivaldos valdžios institucijų. Dažniausiai jos vadinamos tarybomis. Dalinių Bažnyčių valdžia taip pat formuojama rinkimų tvarka, tačiau skirtingai nei savivaldoje dalinių bažnyčių valdžia gali būti įgyjama skiriant į bažnytinę pareigybę. Vyskupus laisvai skiria, arba teisiškai išrinkus tvirtina popiežius. Skirtumas, kad šias institucijas gali steigti ir aukščiausioji Bažnyčios valdžia.

Kaip demokratinės valstybės savivaldoje, dalinėje Bažnyčioje nėra atskirtos atstovaujamosios ar vykdomosios valdžios. Diecenzinis vyskupas valdo jam patikėtą dalinę Bažnyčią, naudodamasis įstatymų leidžiamąją, vykdomąja ir teismine galia pagal teisės normas (391 kan.).

Apibendrinat galime teigti, kad pagrindinis valstybės demokratinio ir Bažnyčios hierarchinio valdymo principas yra valdžios padalijimo principas, kuris įtvirtintas šių valdymų teisėje. Tiek demokratinio valdymo valstybės, tiek Bažnyčios teisėje valdžia padalinama į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją, teisminę. Be to šiems valdymams būdingi panašūs valdžios formavimo principai tai yra laisvų, nešališkų rinkimų.

Demokratinis valstybės valdymo ir Bažnyčios hierarchinio valdymo principai įgyvendinami per tam tikras valdžios institucijas ar pareigybes, kurioms priskiriamos atlikti tam tikros valdymo funkcijos pagal valdžių padalijimo principą, bei joms suteikiamos tam tikros teisės šioms funkcijoms įgyvendinti. Pagrindinės institucijos demokratinėje valstybėje yra Parlamentas, Prezidentas, Vyriausybė, teismai. Bažnyčioje institucijos ir pareigybės yra Romos Popiežius, Vyskupų Kolegija, Vyskupų Sinodas, Šventosios Romos Bažnyčios Kardinolai, Romos Kurija, dalinės Bažnyčios.

IŠVADOS

1. Demokratinis valstybės valdymas suprantamas kaip tautos valdžia. Šiame valdyme visa valdžia kyla iš tautos ir jai tarnauja visos valdžios institucijos. Šis valdymas pasireiškia tam tikrais jam būdingais požymiais –tautos suverenumu, valdžios institucijų kūrimu, valdomiesiems sutinkant, laisvi ir nešališki rinkimai formuojant valdžios institucijas, teisinis asmens laisvių užtikrinimas, visų lygybė prieš įstatymus, teisminis asmens teisių ir laisvių užtikrinimas, be kurių valstybės valdymas negali būti laikomas demokratiniu.
2. Bažnyčios hierarchinis valdymas suprantamas kaip dieviškos kilmės, kuris kyla iš Dievo, Dievo tautai ganyti. Bažnyčios hierarchinė valdymo sistema yra daugiapakopė, kurios grandys, einant nuo viršaus Dievo į apačią ir turi griežtus, reglamentuotus pavaldumo ir priklausomybės laiptus. Šiam valdymui būdingas valdžios formavimas griežtos hierarchijos principu-Romos Popiežiui apaštalo Petro įpėdinio turima valdymo galia griežta hierarchija eina žemyn ir paskirstoma kitoms Bažnyčios valdymo institucijoms ar pareigybėm.
3. Valstybės demokratinio valdymo įgyvendinimo pagrindinis principas yra valdžios padalijimo principas. Kuris pasireiškia aukščiausios valstybės valdžios padalinimu atskiras valdžias į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją, teisminę. Demokratinio valdymo valstybėse šios valdžios yra atskirtos viena nuo kitos ir negali vykdyti viena kitos funkcijų. Šis valdymo principas įgyvendinamas per tam tikras valdžios institucijas, kurioms priskiriamos atlikti tam tikros valdymo funkcijos pagal minėtą valdžių padalijimo principą. Taip pat šioms valdymo funkcijoms atlikti suteikiamos tam tikros teisės. Pagrindinės institucijos demokratinio valdymo valstybėje per kurias įgyvendinamas demokratinis valdymas yra Parlamentas, Prezidentas, Vyriausybė, teismai, savivalda.
4. Bažnyčios hierarchinio valdymo įgyvendinimo pagrindinis principas yra Bažnyčios valdymo galios padalijimo principas. Bažnyčios valdymo galia padalinama į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją, teisminę. Bažnyčioje asmuo užimantis tam tikras pareigybes, gali turėti visas minėtas tris valdymo galias, kurias gali vykdyti pats asmeniškai ar per kitus. Tokios pareigybės Bažnyčioje yra Romos Popiežius ir diecenzinai vyskupai, kurie savo valdymo galią dažniausia įgyvendina per kitas bažnytines pareigybes ir institucijas- Vyskupų Kolegija, Vyskupų Sinodą, Šventosios Romos Bažnyčios Kardinolus, Romos Kurija, dalinės Bažnyčios.
5. Valstybės demokratinis ir Bažnyčios hierarchinis valdymas panašus savo pagrindiniu įgyvendinimo principu, tai yra, valdžios padalijimo principu. Tiek demokratinio valdymo valstybės, tiek Bažnyčios teisėje valdžia padalinama į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją, teisminę.

6. Valstybės demokratinis ir Bažnyčios hierarchinis valdymas įgyvendinimas panašus tuo, kad abu šie valdymai įgyvendinami per tam tikras institucijas, kurioms priskiriama tam tikra valdymo galia, pagal valdžios padalijimo principą. Šios institucijos skirstomos į įstatymų leidžiamąsias, vykdomąsias ir teismines institucijas. Įstatymų leidžiamosios institucijos leidžia įstatymus, vykdomosios institucijos vykdo įstatymus ir atlieką kitas vykdomąsias tvarkomąsias valdžios funkcijas, teisminės institucijos vykdo teisingumą.

LITERATŪRA

Monografijos ir straipsnių rinkiniai

1. Asford, Nigel. *Laisvos visuomenės principai.* Vilnius: Aidai, 2003.

2. Baločkaitė, Rasa, et al., *Svarstymų demokratija ir informacinės technologijos: piliečių įgalinimas per šiuolaikines komunikacijos priemones.* Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008.

3. Barron, Robert. *Katalikybė*. Vilnius: UAB Katalikų pasaulio leidiniai, 2015.

4. Benda, Ernst, Maihofer, Werner, ir Vogel, Hans, Johen. *Handbuch des Verfassungsrechts der Bundesrepublik Deutschland*. Berlin, New York: walter de Gruyter, 1994.

5. Bergeris, Piteris, ir Lukmanas,Tomas. *Socialinės tikrovės konstatavimas*. Vilnius: Pradai. 1999.

6. Dicey, Albert Ven. Konstitucinės teisės studijų įvadas. Vilnius: Eugrimas, 1999.

7. Dvasininkijos kongregacija, *Kunigų tarnybos ir gyvenimo vadovas*. Vilnius: UAB „ Katalikų pasaulio leidiniai“, 1995.

8. Held, David. *Demokratijos modeliai.* Vilnius: Eugrimas, 2012.

9. Jankauskas, Algimantas. *Politikos mokslų enciklopedinis žinynas.* Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007.

10. Jarašiūnas, Egidijus, ir Mesonis, Gediminas. *Užsienio šalių konstitucijos.* Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2004.

11. *Katalikų Bažnyčios katekizmas.* Kaunas: Tarpdiecenzinės Katechetikos Komisijos leidykla ,1996.

12. *Kanonų teisės kodeksas*. Vilnius: UAB Katalikų pasaulio leidiniai, 2012.

13. Kramer von Reisswitz, Crista. *Popiežių kūrėjai kardinolai ir konklava.* Vilnius: Lektūra, 2003.

14. Lenzenweger, Jozef, et al., *Katalikų Bažnyčios istorija I d.*. Vilnius: UAB Katalikų pasaulio leidiniai, 1996.

15. Lenzenweger, Jozef, et al., *Katalikų Bažnyčios istorija II d.*. Vilnius: UAB Katalikų pasaulio leidiniai, 1996.

16. Lokošaitis, Alvidas. *Parlamento institucionalizacija ir teisėkūros procesas: Lietuvos atvejis.* Vilnius: Vilniaus universitetas, 2005.

17. Mesonis, Gediminas. *“Valstybės valdymo forma konstitucinėje teisėje: Lietuvos Respublika Vidurio ir Rytų Europos kontekste”*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.

18. Mesonis, Gediminas. *Valdžių padalijimas: teisinės valstybės charakteristika. Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė.* Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.

19. Morsdorf, Klaus., *Lerbuch des Kirchenrechts auf Grund des Codex Iuris Canonici*. Munchen: verlag Ferdinand Schoningh, 1964.

20. Nefas, Saulius, Smalskys, Vainius, ir Šlapkauskas, Vytautas. *Demokratinė vietos bendruomenė Lietuvoje*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.
21. Platonas. *Valstybė*. Vilnius: Pradai, 2000.
22. Pukenis, Robertas. *Romos kurijos struktūra*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2009.
23. Romeris, Mykolas. *Valstybė ir jos konstitucinė teisė III dalis, Valstybės formos ir konstituciniai režimai.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
24. Schatz, Klaus. *Prymat papieski*. Kraków: WAM. 2004.
25. Schonborn, Christoph. *Džiaugsmas būti kunigu*. Vilnius: Aidai, 2001.
26.Sinkevičius, Vytautas. *Parlamento teisės studijos.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.
27. Smilgys, Petras. *Bažnyčios administracinė struktūra*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2005.
28. Spurga, Saulius. *Demokratija ir pilietinė visuomenė nacionalinėse valstybėse ir Europos Sąjungoje: Vidurio ir Ritų Europos demokratizacija.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.
29. *Šventasis raštas.* Vilnius: UAB Katalikų pasaulio leidiniai, 1998.
30. *Vatikano II Susirinkimo nutarimai.*Vilnius: Aidai, 2001.
31. Vienuolijų ir pasauliečių institutų kongregacija, *Vienuolinių institutų formavimo nuorodos*. Vilnius: UAB Katalikų pasaulio leidiniai, 1995.
32. Visockaitė, Agnė. *Politologijos mokymo dalyko metodinė priemonė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.

Straipsniai iš knygų, mokslo darbų rinkinių ir konferencijų medžiagos

33. Birmontienė, Toma. " Parlamentinės kontrolės samprata Konstitucinio teismo jurisprudencijoje," iš *Parlamentas ir valstybinės valdžios institucijų saranga*, Beinoravičiu Darijus, Birmontienė Toma, Jankauskas Kęstutis, Maksimaitis Mindaugas, Mesonis Gediminas, Normantas Augustinas, Sinkevičius Vytautas, Špoka Gintaras, Šenavičius Antanas, Šileikis Egidijus, Vainiutė Milda, Vaitiekienė Elena , Žilys Juozas, Žiobienė Edita, 113-161. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2008.
34. Buišienė, Onutė. "Valstybės valdžių ir valstybės institucijų sistemų konstituciniai pagrindai," iš *Lietuvos konstitucinė teisė*, Birmontienė Toma, Bubnys Arūnas, Buišienė Onutė, Butvilavičius Darius, Grigienė Kristina, Jankauskas Kęstutis, Jarašiūnas Egidijus, Kavoliūnienė Indrė, Kenstavičius Dainius, Maksimaitis Mindaugas, Normantas Augustinas, Pukanasytė Indrė, Pumputis Alvydas, Sinkevičius Vytautas, Vadapalas Vilenas, Vainiutė Milda, Vaitiekienė Elena, Vasarienė Dalia, Žalimas Dainius , Žilys Juozas, Žiobienė Edita, 521-529. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.

35. Jarašiūnas, Egidijus. “Prancuzijos Respublikos konstitucinė sistema,“ iš *Europos Sąjungos valstybių narių konstitucinės sistemos*, Beinoravičius Darijus, Birmontienė Toma, Butvilavičius Darius, Firavičiūtė Roberta, Grigienė Kristina, Jarašiūnas Egidijus, Kalinauskas Gintaras, Indrė Kavoliūnienė, Kenstavičius Dainius, Markauskas Laimonas, Pukanasytė Indrė, Pumputis Alvydas, Stačiokas Stasys, Švedaitė Stasys, Vainiutė Milda, Vaitiekienė Elena, Večerskytė Juta, Vidrinskaitė Saulė, Žilys Juozas, Žiobienė Edita, 681-740. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.

36. Kovoliūnienė, Indrė. “Lietuvos Respublios Prezidentas,“ iš *Lietuvos konstitucinė teisė,* Birmontienė Toma, Bubnys Arūnas, Buišienė Onutė, Butvilavičius Darius, Grigienė Kristina, Jankauskas Kęstutis, Jarašiūnas Egidijus, Kavoliūnienė Indrė, Kenstavičius Dainius, Maksimaitis Mindaugas, Normantas Augustinas, Pukanasytė Indrė, Pumputis Alvydas, Sinkevičius Vytautas, Vadapalas Vilenas, Vainiutė Milda, Vaitiekienė Elena, Vasarienė Dalia, Žalimas Dainius , Žilys Juozas, Žiobienė Edita, 608-660. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.

37. Kūris, Egidijus. “ Lietuvos Respublikos Konstitucijos principai“, iš *Lietuvos konstitucinė teisė,* Birmontienė Toma, Jarašiūnas Egidijus, Kūris Egidijus, Maksimaitis Mindaugas, Mesonis Gediminas, Normantas Augustinas, Pumputis Alvydas , Vaitiekienė Elena, Vidrinskaitė Saulė, Žilys Juozas , 201-272. Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2001.

38. Meilius, Kazimieras. “*Nasciturus* statusas antikinėje ir moderniojoje kultūroje ir teisėje,“ iš *Medicina etika ir teisė apie žmogų iki gimimo,* Narbekovas Andrius, Obelienė Birutė sud., 278-439. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2012.

39. Pumputis, Alvydas. “Lietuvos Respublikos Vyriausybė,“ iš *Lietuvos konstitucinė teisė*, Birmontienė Toma, Bubnys Arūnas, Buišienė Onutė, Butvilavičius Darius, Grigienė Kristina, Jankauskas Kęstutis, Jarašiūnas Egidijus, Kavoliūnienė Indrė, Kenstavičius Dainius, Maksimaitis Mindaugas, Normantas Augustinas, Pukanasytė Indrė, Pumputis Alvydas, Sinkevičius Vytautas, Vadapalas Vilenas, Vainiutė Milda, Vaitiekienė Elena, Vasarienė Dalia, Žalimas Dainius , Žilys Juozas, Žiobienė Edita, 667-681. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.

40. Schambeckas, Herbertas. “Apie demokratijos sąvoką ir raidą Europoje“, *iš Teisė ir demokratija. Demokratija Lietuvoje: Vakarų ir Rytų (1990-2007),* Shambeckas Herbertas, Šlaplauskas Vytautas, Sokolovas Alfredas, Vaišvila Alfonsas, Stoškus Kresensijus, Arlauskas Saulius, Baublys Linas, Petkuvienė Rūta, Beinoravičius Darijus, 20-34. Vilnius: Mukolo Romerio universitetas, 2009.

41. Vainiutė, Milda. “Lietuvos Respublikos Seimas“ iš *Lietuvos konstitucinė teisė,* Birmontienė Toma, Bubnys Arūnas, Buišienė Onutė, Butvilavičius Darius, Grigienė Kristina, Jankauskas Kęstutis, Jarašiūnas Egidijus, Kavoliūnienė Indrė, Kenstavičius Dainius, Maksimaitis Mindaugas, Normantas Augustinas, Pukanasytė Indrė, Pumputis Alvydas, Sinkevičius Vytautas, Vadapalas Vilenas, Vainiutė Milda, Vaitiekienė Elena, Vasarienė Dalia, Žalimas Dainius , Žilys Juozas, Žiobienė Edita, 539-591. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.

Moksliniai straipsniai

42. Arlauskas, Saulius. “Suvereno interesai ir valstybės aukščiausiųjų valdžių funkcijų sistema,“ *Jurisprudencija* 15,7 (2000): 33-44.

43. Arlauskas, Saulius.“Tautos suverenitetas ir vientisos valdžios sistema parlamentinėje demokratijoje,“ *Jurisprudencija* 26,18 (2002): 5-19.

44. Bakaveckas, Andrius. “Kategorijų-vykdomoji valdžia, valstybinis valdymas(administravimas) ir viešasis administravimas-samprata ir santykis Lietuvos administracinėje teisėje,“ *Jurisprudencija* 2, 92(2007): 46–53.

45. Bakaveckas, Andrius. “Lietuvos Respublikos prezidento įgaliojimai, vykdomosios valdžios srityje,“ *Jurisprudencija* 42, 34 (2003): 68–76.

46. Beinoravičius, Darijus. “Demokratijos kliūtys ir jų įveikimas teise galimybės,“ *Jurisprudencija* 10, 100 (2007): 7-14.

47. Grigienė, Kristina. “Konstituciniai pagrindai, regioninei savivaldai Lietuvoje ir kitose vidurio ir rytų Europos šalyse: ar apskričių (Regionų) reforma determinuoja konstitucijos pataisų poreikį?,“ *Socialinių mokslų studijos* 3, 4 (2011): 1479–1496.

48. Kuris, Egidijus. “Konstitucini principai ir konstitucijos tekstas,“ *Jurisprudencija* 24, 16 (2002): 60-72.

49. Meilius, Kazimieras. “Celibato prigimtis ir kanoninės pasekmės,“ *Jurisprudencija* 31, 23 (2002): 90-99.

50. Meilius, Kazimieras, Juškevičius, Jonas. “ Teisė į gynybą bažnytiniame teisme,“ *Jurisprudencija* 53, 54 (2004): 71-84.

51. Meilius, Kazimieras. “Vyskupui ir kunigui Šventimais ir jurisdikcija suteikta galia mokyti, šventinti bei valdyti,“ *SOTER* 38, 66 (2011): 33-92.

52. Meilius, Kazimieras“ Celibato poreikis ne vien skaistumo, bet ir socialinė problema *, “SOTER* 8, *32* (2002): 7-21.

53. Mockevičius, Kazimieras. “Valdžių padalijimo principas kaip demokratijos veiksnys,“ Santalka 17, 1 (2009): 51-52.

54. Novikovas, Andrejus. “Vietos savivaldos esmė ir socialinė paskirtis visuomenėje, “*Jurisprudencija* 77, 69 (2005): 58–64.

55. Pakalniškis, Vytautas. “ Dėl teisminės valdžios šaltinio ir jos veiksmingumo. Konstitucija, žmogus, teisinė valstybė,“ *Lietuvos žmogaus teisių centras* (1998): 58-59.

56. Sinkevičiu, Vytautas. “Seimas – Tautos atstovybė (konstituciniai pagrindai),“ *Jurisprudencija* 9,87 (2006), 52-60.

57. Vainiutė, Milda.“ M. Šveicarijos parlamento konstitucinis statusas,“ *Jurisprudencija* 1,115 (2009), 71–88.

58. Valančius, Virginijus.”Teismo ir teisėjų nepriklausomumo, savarankiškumo ir savivaldos realizavimo problemos,” *Jurisprudencija* 17,9 (2000), 54-66.

59. Virbickas, Mindaugas, ir Meilius, Kazimieras. “Institucijų reikšmė visuomenei, šeimai ir asmeniui,“ *SOTER* 49, 77 (2014): 87-100.

60. Žilys, Juozas. “Konstitucinis Teismas valdios organų sistemoje.” *Jurisprudencija* 17,19 (2000), 79–87.

Elektroniniai leidiniai

61. XXI Amžius, “Sinodas-bendruomenės turtas.“ Žiūrėta 2016-03-17. http://www.xxiam zius.lt/archyvas/xxiamzius/20030117/orae_01.html

62. Kauno arkivyskupija,“Apie arkivyskupiją.“ Žiūrėta 2016-03-17. http://kaunoarkivyskupija.lt/istorija/

63. Katalikų Bažnyčia Lietuvoje,”Šventasis Sostas ir Lietuva.“ Žiūrėta 2016-03-12. http: //www.lcn.lt/bl/ssostas/

64. Katalikų Bažnyčia Lietuvoje,“Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartys.“ Žiūrėta 2016-03-12. http://www.lcn.lt/bl/ssostas/sutartys/

65. Lietuvos kariuomenės ordinariatas,“Palijus-iš šventojo tėvo rankų.“ Žiūrėta 2016-03-15. http://www.ordinariatas.lt/palijus-is-sventojo-t%C4%97vo-pranciskaus-rank%C5%B3,234.html

66. Lietuvos vyskupų konferencija,“Lietuvos vyskupų konferencijos istorija.“ Žiūrėta 2016-03-17. http://lvk.lcn.lt/apie/istorija/.

67. Lietuvos vyskupų konferencija,“Apie Lietuvos vyskupų konferenciją.“ Žiūrėta 2016-03-17. http://lvk.lcn.lt/apie/

68. Lietuvos pasauliečių pranciškonų ordinas,“Popiežius Benediktas XIV paskelbė apie savo atsistatydinimą.“ Žiūrėta 2016-03-11. http://www.ofs.lt/index.php?

69. Žodynas.lt “demokratija.“ Žiūrėta 2015-12-15. http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/d/demokratija

67. Zodziai.lt “Hierarchija žodžio reikšmė.“ Žiūrėta 2015-12-15. http://www.zdziailt/r eiksme&word =Hie rarchija&wid =7917

68. Zodziai.lt, “Parlamentas žodžio reikšmė.“Žiūrėta 2015-12-17. http://www.zodziai.lt/reiksm e&word=Parlamentas&wid=14690

69. Zodziai.lt, “Prezidentas žodžio reikšmė.“ Žiūrėta 2016-01-03. http://www.zodziai.lt/reiksm e&word=Perezidentas&wid=15977

70. Zodziai.lt," Sinodas žodžio reikšmė." Žiūrėta 2016-03-16. http://www.zodziai.lt/reiksme&w ord =Sinodas&wid=18104

Lietuvos Respublikos teisės aktai

71. "Lietuvos Respublikos Konstitucija." *Valstybės žinios*, 33, 1014 (1992).
72. "Lietuvos Valstybės Konstitucija.", *Vyriausybės žinios*, 100,799 (1922).
73. "Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl bendradarbiavimo švietimo ir kultūros srityje." *Valstybės žinios*, 67 (2000).
74. "Lietuvos Respublikos Seimo statutas." *Valstybės žinios*, 15 (1994).
75. "Lietuvos Respublikos Prezidento įstatymas." *Valstybės žinios*, 5 (1993).
76. "Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas." *Valstybės žinios*, 43 (1994).
77. "Lietuvos Respublikos Teismų įstatymas." *Valstybės žinios*, 46 (1994).
78. "Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas." *Valstybės žinios*, 55 (1994).
79. "Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas." *Valstybės žinios*, 139 (1992).
80. "Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymas." *Valstybės žinios*, 253 (1992).
81. "Lietuvos Respublikos Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas." *Valstybės žinios*, 53 (1994).

Lietuvos Respublikos teismų praktika

82. "Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 12 nutarimas byloje Nr. 49/2000." Prieiga per internetą:
http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta313/content
83. "Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 sausio 19 nutarimas byloje Nr. 4/93." Prieiga per internetą:
http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta438/content
84. "Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 10 d sprendimas byloje Nr. KT9-S6/2014." Prieiga per internetą:
http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta39/content
85. "Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas byloje Nr. 19/97." Prieiga per internetą:
http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta370/content

Tarptautinės sutartys ir kiti dokumentai

86. “Giovani Paolo II, Apostolic Constitution Universitetus *Dominici Gregis*, *1985.“* Prieiga per internetą: http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_ap_22021996_universi-dominici-gregis.html

87. “ Giovani Paolo II, Apostolic Constitution *Pastor Bonus*, *1988.*“ Prieiga per internetą: htt p://w 2.va tican.va/content/john-paul-ii/en/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_ac_9880 62 8_pa stor-bonus-index.html

88. “КОНСТИТУЦИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ 1994 ГОДА (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.).“ Pieiga per internet: http://www.pravo.by/main.aspx?guid=6351

89. “*Lumen Gentium.* Dogminė Konstitucija apie Bažnyčią,“ iš *Vatikano II Susirinkimo nutarimai* (Vilnius: Aidai, 2001).

90. “*Faciemtuom, Domine, Requiram,* Pašvęstojo gyvenimo institutų ir apaštališkojo gyvenimo bendrijų kongregacija, 2008.“ Prieiga per internetą: http ://www.vita consecrata.lt/bib lioteka/baznycios-dokumentai-apie-pasvestaji-gyvenima/vadovavimo-tarnyste-ir-klusnumas-2008#vt1

91. “*Presbyterorum Ordinis*, Dekretas dėl kunigų tarnybos ir gyvenimo“ iš *Vatikano II Susirinkimo nutarimai*, (Vilnius: Aidai, 2001).

92. “Rinkimai Baltarusijoje 2012 m. spalio 26 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl padėties Baltarusijoje po 2012 m. rugsėjo 23 d. parlamento rinkimų (2012/2815(RSP)),”(Europos Parlamentas: Priimti teisės aktai 2012).

93. “Vienuolinių institutų formavimo nuorodos, Vienuolijų ir pasauliečių institutų kongregacija, 1990.“ Prieiga per internetą: http://www.vitaconsecrata.lt/biblioteka/baznycios-dokumentai-apie-pasvestaji-gyvenima/ vienuoliniu-institutu-formavimo-nuorodos-1990

ANOTACIJA

Šiame darbe analizuojamos įvairių autorių demokratinio valstybės ir Bažnyčios hierarchinio valdymo sampratos, išsiaiškinami būdingi valstybės demokratinio ir Bažnyčios hierarchiniam valdymui apibūdinti reikalingi požymiai. Kaip šie valdymai suprantami įvairių mokslininkų darbuose. Taip pat atskleidžiam demokratino valstybės ir hierarchinio Bažnyčios valdymo principai jų kilmė, prigimtis, istorinė raida įgyvendinimo būdai valstybės ir Bažnyčios teisėje. Įvardinami demokratinio valstybės ir hierarchinio Bažnyčios valdymo teisiniame reglamentavime nurodomi skiriantys ir vienijantys bruožai, skiriant didelį dėmesį demokratinio valstybės valdymo institucijų Parlamento, Prezidento, Vyriausybės teismų, savivaldos ir Bažnyčios hierarchinio valdymo institucijų Romos Popiežiaus, Vyskupų Susirinkimo, Vyskupų Sinodo, Šventorius Romos Bažnyčios Kardinolų, Romos Kurijos, dalinių Bažnyčių, bažnytinių teismų tarpusavio santykiui, galimam šių institucijų tarpusavio panašumui ir skirtumams nustatyti.

Reikšmingi žodžiai: demokratinis valstybės, hierarchinis Bažnyčios, valdymas, principai, įgyvendinimas.

ANNOTATION

This paper analyzes the various authors of the democratic state and the Church's hierarchical management concept, resolved characteristic of the state of democratic and hierarchical management of the Church to describe the appropriate features. As these understandable for a variety of researchers. Also reveals a democratic state and the Church's hierarchical approach to managing their origin, nature, historical development of the approaches of church and state law. Referred to as the democratic state and hierarchical management Legal Regulation shall separating and unifying features, paying great attention to the democratic administrations of Parliament, the President, the Government of the judiciary, local government and the Church's hierarchical management institutions the Roman Pontiff, the meeting, the Synod of Bishops, the churchyard of the Roman Church Cardinal, Rome Curia, the particular Churches, ecclesiastical courts mutual relationships possible between the institutions, to identify similarities and differences.

Key words: democratic state, hierarchical Church, management, principles of implementation.

SANTRAUKA

Demokratinio ir hierarchinio valdymo principų bei jų įgyvendinimas valstybės ir Bažnyčios teisėje, atskleidimas, jų panašumų ir skirtumų atradimas svarbūs tuo, kad šiuolaikinių žmonių gyvenimas neįsivaizduojamas be jų būvimo, kokioje nors ne organizuotoje socialinėje grupėje. Tik buvimas šiose organizuotose socialinėse grupėse žmonėms garantuoja interesų, tikslų, įgyvendinimo, poreikių ir saugumo užtikrinimą. Demokratinio valdymo valstybė ir Bažnyčia yra tokios žmonių socialinių grupių organizacijos. Baigiamojo darbo tikslas naudojant lyginamąjį, aprašomąjį, dokumentų analizės metodus palyginti demokratinį valstybės ir hierarchinį Bažnyčios valdymą, aprašant pagrindinius demokratinio valstybės ir hierarchinio Bažnyčios valdymo principus, institucijas jų funkcijas per kurias šie valdymai įgyvendinami ir analizuojant įvairių šalių, Vokietijos, Prancūzijos, Lietuvos, Šveicarijos, Suomijos, Latvijos, Baltarusijos konstitucijas ir įstatymus, Bažnyčios kanonų teisė kodeksą ir jo komentarą, antrojo Vatikano susirinkimo nutarimus, Romos Popiežiaus bažnytines konstitucijas, atskleisti demokratinį valstybės ir hierarchinį Bažnyčios valdymą, jo principus, demokratinio valstybės valdymo ir Bažnyčios hierarchinio valdymo principų ir jų įgyvendinimo valstybės ir Bažnyčios teisėje panašumus.

Šiam tikslui pasiekti iškelti šie uždaviniai-atskleisti valstybės demokratinio ir hierarchinio Bažnyčios valdymo sampratas, nustatyti, kaip įgyvendinamas demokratinės valstybės ir Bažnyčios hierarchinis valdymai, tiriant demokratinio valstybės ir Bažnyčios hierarchinio valdymo teisinį reglamentavimą valstybės ir Bažnyčios teisėje, nustatyti šių valdymo formų principų ir jų įgyvendinimo panašumus. Darbas sudarytas iš keturių dalių. Pirmoje dalyje aprašoma demokratinio valstybės ir hierarchinio Bažnyčios valdymo samprata. Antroje dalyje analizuojamas demokratinio valdymo įgyvendinimas valstybėje. Trečioje dalyje analizuojamas hierarchinio valdymo įgyvendinimas Bažnyčios valdyme. Ketvirtoje dalyje atskleidžiami demokratinio valstybės valdymo ir hierarchinio Bažnyčios valdymo panašumai. Darbas baigiamas išvadomis, padarytomis teoriškai ir praktiškai išanalizavus temą.

SUMMARY

Democratic and hierarchical management principles and implementation of state and church law, the disclosure of their similarities and differences in the discovery of the important fact that modern people live without their presence, not in any organized social group. Only the presence of these people in organized social groups guaranteed interest objectives, implementation, and security needs. Democratic management of the state and the church is the people in the organization of social groups. The final aim of using comparative, descriptive, document analysis techniques to compare the democratic state and hierarchical management, describing the basic democratic state and hierarchical management principles, institutions their functions and through which management measures are implemented and the analysis of the various countries, Germany, France, Lithuania, Switzerland, Finland, Latvia, Belarus Constitution and laws of the Church's Code of Canon law, and its comment, the second Vatican Council resolutions, the Roman Pope's ecclesiastical constitutions reveal a democratic state and hierarchical management, the principles of the democratic state and the Church's hierarchical management principles and their implementation state Church law and similarities.

To achieve this, set the following objectives to reveal the state of democratic and hierarchical management concepts to determine the implementation of the democratic state and the Church's hierarchical management measures in the investigation of the democratic state and the Church's hierarchical management of the legal regulation of the state and the Church's law to determine the forms of governance principles and their implementation similarities . The work consists of four parts. The first part describes the democratic state and the Church's hierarchical management approach. The second part analyzes the implementation of democratic governance in the country. The third part analyzes the hierarchical management of the implementation of the management of the Church. The fourth part reveals a democratic state and hierarchical management similarities. The paper ends with conclusions drawn from theoretical and practical analysis of the topic.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2016 - 03 - 25
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),
Teisės fakulteto, Viešosios teisės programos
(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė)_____Armandas Bunkevičius _____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto magistro baigiamasis darbas

„Demokratinio ir hierarchinio valdymo principai bei jų įgyvendinimas valstybės ir Bažnyčios teisėje“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ ____Armandas Bunkevičius ___
(parašas) *(vardas, pavardė)*